

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС:

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ВИПУСК 2

Частина I: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

**КИЇВ
2017**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 22989-12889 ПР від 11 грудня 2017 року

Друкується за рішенням

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 7 від 29 листопада 2017 року)

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Київ)

Головний редактор:

Кивлюк О. П., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Співредактори:

Топузов О. М., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, (Україна, Київ)

Вашкевич В. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., доктор історичних наук, професор (Україна, Київ)

Відповідальний редактор:

Мордоус І. О., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

Андрушкевич Ф., доктор педагогічних наук, професор (Польща, Ополе)

Андрюкайтене Р., доктор PhD соціальних наук (менеджмент) (Литва, Маріямполе)

Базалук О. О., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Бак М., доктор філософських наук (Польща, Ополе)

Бобрицька В. І., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Бондаренко В. Д., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Ван Цзин, доктор наук, професор (Китай)

Вернидуб Р. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Воронкова В. Г., доктор філософських наук, професор (Україна, Запоріжжя)

Жалдак М. І., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України (Україна, Київ)

Калініна Л.М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Корець М. С., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Макаренко Л. Л., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Свириденко Д.Б., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Сергієнко В. П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Терепищій С. О., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Чжу Декуан, доктор наук, професор (Китай)

Яшанов С. М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної освіти і науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють всі освітні галузі (науки про освіту; філософія освіти; освітні вимірювання; дошкільна, початкова, середня, професійна, вища освіта, менеджмент освітньої діяльності тощо). Розрахований на фахівців гуманітарних наук.

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : збірник наукових праць / Голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ : «Видавництво «Гілея», 2017. – Випуск 2, частина I : педагогічні науки. – 125 с.

© Редакційна колегія, 2017

© Автори статей, 2017

© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017

© ПП «Видавництво «Гілея», 2017

**NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY**

**EDUCATIONAL
DISCOURSE:
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS**

HUMANITIES SCIENCES

**VOLUME 2
ISSUE I: PEDAGOGICAL SCIENCES**

KYIV
2017

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Certificate of printed mass media's state registration:
Series KB № 22989-12889 IIP from December 11th, 2017

Printed by decision

Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(protocol № 7 from November 29th, 2017)

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Chief Editor:

Kyvliuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Co-editor:

Topuzov O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Responsible Editor:

Mordous I. O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Editorial board:

Andrushkevych F., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Poland, Opole)

Andriukaitene R., Doctor of Social Sciences (Management) (Lithuania, Marijampole)

Bak M., Doctor of Philosophical Sciences (Poland, Opole)

Bazaluk O. O., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Bobrytska V. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Bondarenko V. D., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Wan Jing, Doctor of Sciences, Professor (China)

Vernydub R. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Voronkova V. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Zaporizhzhia)

Zhaldak M. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Kalinina L.M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Korets M. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Makarenko L. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Svyrydenko D. B., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Serhiienko V. P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Terepyshchyi S. O., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Zhu Dequan, Doctor of Sciences, Professor (China)

Yashanov S. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of modern education and science in terms of multicultural globalisational society. The main headings cover all educational areas (sciences about education; Philosophy of education; Educational measurements; Pre-school, primary, secondary, vocational, higher education, management of educational activities, etc.). It is designed for specialists in the humanities.

EDUCATIONAL DISCOURSE : COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS / Chief Editor O. P. Kyvliuk. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2017. – Volume 2, Issue I : pedagogical science. – 125 p.

©Editorial board , 2017

©Authors of articles, 2017

©National Pedagogical Dragomanov University , 2017

©PE Publish House Hileya, 2017

ЗМІСТ

ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Кувліук О.Р.	Reflection of the phenomenon of information pedagogy in the context of educational discourse	7
Яшанов С.М., Яшанов М.С.	Теоретичні та методичні проблеми застосування вільно розповсюджуваного програмного забезпечення в інформатичній підготовці майбутнього вчителя	18
Kotovska O. V.	Complex methodology analysis of hypertext in computer discourse	29
Шевченко В.В.	Компетентності викладача, як керівника: критерії ефективності	43
Федоренко І.В., Федоренко М.І.	Особливості формування інформаційної компетентності у майбутніх спеціальних психологів	52

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА : ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Луценко І.О.	Формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти дитиноцентрованої мотивації до професійної діяльності	64
Коржук О.С.	Осмищення феномену чужого ставлення вихователя до дітей дошкільного віку у психолого-педагогічних дослідженнях	76
Нападій Н.В.	Формування у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до батьків у процесі співпраці закладу дошкільної освіти з родинами	85
Мордоус І.О.	Комплексний підхід у підготовці вихователя дітей дошкільного віку з правом навчання іноземної мови	96

СУЧАСНА ШКОЛА: НАВЧАННЯ, РОЗВИТОК, ВИХОВАННЯ

Пироженко П.	Основні напрями реформування загальної середньої освіти в Україні та Китаї	109
---------------------	--	------------

CONTENT

EDUCATION AT THE INFORMATIONAL EPOCH

Kyvliuk O.P.	Reflection of the phenomenon of information pedagogy in the context of educational discourse	7
Yashanov S.M., Yashanov M. S.	Theoretical and methodical problems of the use of freely distributed software in the informatics training of the future teacher	18
Kotovska O. V.	Complex methodology analysis of hypertext in computer discourse	29
Shevchenko V.V.	To the competence of lecturer, as a leader: criteria of efficiency	43
Fedorenko I.V., Fedorenko M.I.	Features of forming of informational competence in future special psychologists	52

PRE-SCHOOL EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Lutcenko I.O.	Formation of the child-centric motivation for professional activity of pre-school education teacher	64
Korzhuk O.S.	Awareness about the phenomenon of a sensitive attitude from the educator to preschool children in psychological and pedagogical studies	76
Napadiy N.V.	Formation of the value attitude to parents in the process of cooperation between preschool educational institutions and families in children of the senior preschool age	85
Mordous I.O.	Comprehensive approach in training for pre-school teachers with opportunity of the foreign language teaching	96

MODERN SCHOOL: TEACHING, DEVELOPMENT, UPBRINGING

Pyrozhenko P.V.	Basic sectors of realizing general secondary education in Ukraine and China	109
------------------------	---	------------

ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

UDC 37.091.2:004

REFLECTION OF THE PHENOMENON OF INFORMATION PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL DISCOURSE

РЕФЛЕКСІЯ ФЕНОМЕНУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ

О.Р.Кувліук

Urgency of the research.

Information pedagogy is an integral part of the historical process of education modernization, and consequently, relevant social and cultural changes delegate to modern education new tasks in the context of informatization of education and creation of a single informational educational space. Studies of information pedagogy have a direct impact on pedagogical practice. That is, the study of the laws of activation and the ways of introducing such a contradictory phenomenon as information pedagogy into the real educational process makes it possible to determine dependence of qualitative characteristics of the educational process modernization on the process of information pedagogy development in the context of educational discourse.

Target setting. Taking into account the global nature of educational process informatization and transformation of the information society into SMART-society, comprehension of information pedagogy essence as a specific type of pedagogy, nature and content of which are conditioned by the regularities of information resources functioning and formation of informational educational space, is

Актуальність дослідження.

Інформаційна педагогіка є невід'ємною складовою історичного процесу модернізації освіти, а відтак відповідні соціокультурні зміни делегують сучасній освіті нові завдання в контексті інформатизації освіти та створення єдиного інформаційного освітнього простору. Дослідження інформаційної педагогіки здійснюють безпосередній вплив на педагогічну практику. Тобто вивчення закономірностей активізації та шляхів впровадження в реальний навчально-виховний процес такого суперечливого явища, як інформаційна педагогіка, дає можливість визначити залежність якісних характеристик модернізації освітнього процесу від процесу розвитку інформаційної педагогіки в контексті освітнього дискурсу.

Постановка проблеми.

Зважаючи на глобальний характер інформатизації освітнього процесу та трансформацію інформаційного суспільства в «SMART-суспільство», осягнення сутності інформаційної педагогіки, як специфічного типу педагогіки, природа і зміст якого зумовлені закономірностями функціонування інформаційних ресурсів та формування інформаційного

becoming an increasingly significant problem.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of education informatization in the philosophical context is analyzed in the works of the following scholars: V. Andrushchenko, M. Bak, V. Voronkova, L. Drotianko, N. Radionova and others. Pedagogical concepts of educational process informatization were considered in works of V. Bykov, M. Zhaldak, N. Nychkalo, V. Sergiienko, T. Poiasok, S. Yashanov and others.

The research objective. To carry out conceptual explication of "information pedagogy" concept and to carry out a retrospective reconstruction of key provisions of the process of information pedagogy phenomenon formation and development in the context of educational discourse.

The statement of basic materials. At the present stage of information pedagogy development in the context of educational discourse we can distinguish the general patterns of the processes of transfer, transformation and use of information resources in various pedagogical phenomena. These regularities, both general didactic and educational principles, form the phenomenon of information pedagogy. They are supplemented and specified by the specific principles of information novelty, information interestingness, to which we refer the principle of integral information constructing, the principle of information transfer and transformation, the principle of information coding, the principle of information generalization, the principle of complementarity, the principle of information dynamism, the principle of computerization and others.

Conclusions. In the process of information pedagogy formation, educational process organization and

освітнього простору, стає все більш значимою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформатизації освіти у філософському контексті висвітлена в роботах наступних вчених: В. Андрущенко, М. Бака, В. Воронкової, Л. Дротянко, Н. Радіонової тощо. Педагогічні концепти інформатизації освітнього процесу розглядалися в роботах: В. Бикова, М. Жалдака, Н. Ничкало, В. Сергієнка, Т. Поясок, С. Яшанова та інших.

Постановка завдання. Здійснити концептуальну експлікацію поняття «інформаційна педагогіка» та провести ретроспективну реконструкцію ключових положень процесу формування і розвитку феномену інформаційної педагогіки в контексті освітнього дискурсу.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку інформаційної педагогіки в контексті освітнього дискурсу можна виділити також загальні закономірності процесів передачі, перетворення і використання інформаційних ресурсів у різних педагогічних явищах. Ці закономірності, як загально-дидактичні так і виховні принципи, утворюють феномен інформаційної педагогіки, які доповнюються і конкретизуються специфічними принципами новизни інформації, цікавості інформації, до яких ми відносимо принцип конструювання інтегральної інформації, принцип перенесення і перетворення інформації, принцип кодування інформації, принцип генералізації інформації, принцип додатковості, принцип динамізму інформації, принцип комп'ютеризації та інші.

Висновки. В процесі становлення інформаційної педагогіки організація та управління освітнім

management can achieve the goal only on condition of a combination of carefully selected and didactically presented content of education, a high level of material and technical provision of the educational process, adequate, well-worked out methodologies and effective socially significant motives of educational, cognitive, scientific, creative and pedagogical activity taking into account individual peculiarities of thinking, abilities and interests of the person.

Key words: *information pedagogy, informatization of education, informational educational space, information and communication technologies, educational process.*

процесом може досягти своєї мети лише за умов забезпечення поєднання ретельно підбраного та дидактично представленого змісту освіти, високого рівня матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, адекватних, вдало відпрацьованих методик та результативних соціально значущих мотивів навчально-пізнавальної, наукової, творчо-педагогічної діяльності з урахуванням індивідуальних властивостей мислення, здібностей, інтересів особистості.

Ключові слова: *інформаційна педагогіка, інформатизація освіти, інформаційний освітній простір, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес.*

Urgency of the research. Transition of humanity to the level of global information civilization and sometimes “SMART-society” has led to the fact that the process of informatization of all spheres of social reality was an inevitable stage in any society development. Ukraine, striving to become a full participant in European and world civilization advancement, must meet the most up-to-date demands and pace of global informatization of social and individual life. In the modern world “the ability of every society and its institutions to collect, process, analyze, systematize and accumulate information with the help of modern information and communication technologies becomes a key precondition for social and technological progress. For social adaptation of a person in the new environment, there is a need not only to adapt to them, but also to develop harmoniously. This is promoted by the information culture of the individual, which allows not only to navigate the information environment freely, but also to participate in its formation and transformation [4, p.142]”. And given the fact that changes in information and communication technologies occur faster than one human generation changes, their acquisition requires continuous improvement and self-improvement of personal and professional abilities in the field of information competencies. Hence, the urgent need for information education system development throughout life, development of

pedagogical skills developing methods, which would meet the latest requirements of the global information and communication environment, is actualized.

Target setting. The problem of the modern person adaptation and formation of a full-fledged personality under the conditions of information society is one of the most urgent in the philosophical and educational discourse. It is determined, firstly, by the search for solutions to complex axiological, psychological, social and economic, environmental, social and cultural, educational problems associated with the introduction of the man into a new information and cultural space; secondly, increase in the level of anomalies, mental and physical destruction of human consciousness and, consequently, decrease in fertility and increase in mortality among various categories of the population; thirdly, increase of changes in the moral standards of human behavior in the modern society, which, in its asocial direction, sometimes becomes a threatening nature.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of education informatization in the philosophical context is analyzed in the works of Ukrainian scholars: V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Voronkova, L. Drotianko, P. Kopnin, V. Liakh, M. Onopriienko, N. Polischuk, N. Radionova, O. Skubashevskaya, S. Yahodzinsky and others. Pedagogical concepts of educational process informatization were considered in works of V. Bykov, M. Zhaldak, N. Nychkalo, V. Sergiienko, T. Poiasok, S. Yashanov and others. Among foreign scientists who studied the problems of information age, we should have noted M. Bak, D. Bell, W. Daizarda, A. Drykker, P. Drucker, M. Castells, A. Toffler and others.

Statement of the goal and objective. Carry out conceptual explication of “information pedagogy” concept and to carry out a retrospective reconstruction of key provisions of the process of information pedagogy phenomenon formation and development in the context of educational discourse.

The statement of basic materials. Informatization in the context of information existence is a unity of contradictory, dual aspects. In the first case, this is a constant - a consistent reproduction of the processes of creation, storage, processing, exchange, transmission, dissemination of information. In the second one, it is variable - operation of information, which forms the content of the ongoing processes. Understanding of systemic, actual and probable nature of information that is available only if there is information system that includes epistemological system of the

concepts of “source of information”, “noise”, “information receiver”, “potential information”, “topical information” becomes of fundamental importance for study of informatization.

Informatization is a global process in which information environment is created, information resources are actively formed and used (search, processing, saving, receiving, etc.).

Development of information and communication technologies, the process of informatization and formation of information society led to an impressive breakthrough in the field of education [7].

Thus, informatization of education is a complex of social and pedagogical transformations related to saturation of educational systems with information products, means and technology; introduction of information and communication facilities and the newest pedagogical technologies based on these means into the system of education. Gradually, a multi-level system of transmission, processing, accumulation and reproduction of information on various electronic media and in various audio and video systems, in which the traditional pedagogical and information technologies interact closely, is being formed [8, p. 234].

The general norm of education development in the XXI century is the norm of implementation of education informatization process. The meaning of this process is that people have electronic (information and communication) learning means not only during the period of intensive education (secondary school - university), but also throughout life. The latter is implemented through appropriate training courses or retraining of staff, activities of various training and information centers, implementation of various international and corporate training programs, etc. [5].

Global informatization of modern society in general and educational process computerization in particular, encouraged “information pedagogy” development, application of which accelerates innovation changes in all structural units of modern system of education. The indicated pedagogy is implemented both according to general traditional rules, and with certain peculiarities determined by the specifics of one or another part of the system of education [3].

An important condition for the innovation process in the system of education is to intensify introduction of the main “product” of the information age – new information and communication technologies, without which there can be no innovations in the system of education.

Theoretical interest in the problem of implementing information and

communication technologies in education is reinforced directly by the practice of their application under the conditions of information society formation and development. Transition to this society is accompanied by changes in all spheres of human life - intellectualization, computerization and automation of labor activity; expansion of distance education application; use of electronic equipment in everyday life and its constant updating; widespread use of digital television and communications, etc. [2].

All this requires changes in the goals, content, methods and technologies of human preparation for life in the society that is gaining new signs, among which we can distinguish: accelerating the process of changes taking place in society, de-massification and de-standardization of all aspects of economic and social life, individualization of life and activity, freeing of time in connection with the change in the nature of work and application, storage and transformation of information, adoption of qualitatively new technology and organization of information processes, creation of informatics as a special field of industry (E. Masuda); emergence of think tanks (P. Dixon); creation of television, computer technology and energy synthesis (J. Pelton); transition to “electronic books” (H. Evans); emergence of Homo educatus – the educated person (V. Ohneviuk); creation of a conceptual space based on computer technologies (J. Neussbit).

Application of information and communication technologies in education continues to be studied by philosophers, educators, psychologists and representatives of other sciences. And this is understandable, because the process of education informatization covers various aspects - production, introduction, programming, adaptation to the educational process, age peculiarities of pupils and students, teachers' training and their qualification development, application of distance learning technologies, etc. Thus, informatization of education is a multidimensional process in which, despite its apparent manufacturability, the leading role belongs to the man and subject-subject interaction [2].

One of the strategic tasks of information pedagogy development is creation of conditions for information and communication technologies application in educational and cognitive activities. Success of solving a complex of problems of education modernization and informatization in general depends on this [5].

Currently, the objective processes of human and society development

are perceived by education system as challenges and, as a rule, are manifested, as V. Yu. Bykov and I.V. Mushka have noted, in the sharp increase in the amount of information (about the man, society and nature) to be used in the process of education and include both new knowledge and that accumulated by the mankind in previous years; raising the requirements for the quality of education (level of knowledge, skills and competences), which must be obtained by those who study in the process of learning; need to create additional conditions for individual development of the individual; reduction of time allocated for getting education; impossibility of providing equal access to quality education for all interested persons (first of all, the mismatch of the network and the “capacity” of the educational institutions and the structure of training for the real needs of students and society); the need to create conditions for implementation of the concept of training throughout human life; increase of the requirements for the quality of education management at all its organizational levels, as well as educational process management [1].

The same requirements can be attributed to information pedagogy, while emphasizing that information pedagogy envisages widespread use of open computer-oriented, informational, communication, educational, cognitive and developing environment in pedagogical systems based on the modern concept of informatization of education, approaches to formation of a single information educational space on modern platforms of global computer networks. There is a need to provide pedagogical systems with information and communication tools and technologies for qualitative and effective preparation, retraining and advanced training of a wide range of learners and educators.

At the present stage of information pedagogy development, one can also distinguish the general patterns of the processes of transmission, transformation and application of educational information in various pedagogical phenomena. These patterns, as well as general didactic and educational principles, form the core of information pedagogy. They are supplemented and specified by specific principles of information novelty, information interestingness, to which we refer the principle of integral information constructing, the principle of information transfer and transformation, the principle of information coding, the principle of information generalization, the principle of complementarity, the principle of information dynamism, the principle of computerization and others [3].

For example, the principle of information novelty states that novelty

is a necessary and sufficient property of information, but it has a certain degree of relativity of novelty for different consumers. The degree of interest in information is determined by the extent to which this information satisfies the demands of its particular consumer, the learner. Therefore, one of the main tasks of any educator is to find optimal balance of familiar and new facts in the reported information. On the other hand, development of the problem of information correlation with educational and cognitive activity acquires not only theoretical but also practical value. This problem allows us to identify the peculiarities and properties of educational information as an object of educational and cognitive activity, as well as the specificity of the information aspect of education and upbringing.

To investigate these phenomena when introducing information pedagogy means to understand what qualities of educational activity of those who are undergoing change as a result of perception and further processing of various information, how these changes influence development. Psycho-pedagogical analysis of the process of educational information assimilation in information pedagogy implementation makes it possible to distinguish in it the following main components: perception of information; awareness and comprehension of information; memorization of information; generalization and systematization of information; practical application of information.

Assimilation of educational information (comprehension, memorization, generalization, systematization), that is, its processing and preservation is a holistic process. All its components are interconnected and mutually complementary, synthesized in a real educational process. Given the holistic nature of information assimilation process, it should be noted that each component, each link of this process is mandatory and requires identification of special factors and conditions that will facilitate its successful implementation. Therefore, emergence of information pedagogy and its formation in the educational space, as never before, is justified and topical.

Along with this, the role of teachers becomes important. Among their main tasks there should be individual, differentiated approaches and ability to apply new achievements of information society in own professional activity, that is, information and communication technologies, because effective processes of education and teaching methods modernization are implemented through them, which is one of the important steps towards

information pedagogy introduction.

When introducing information pedagogy, first of all, attention should be paid to the fact that structured information provided by information and communication technologies accelerates the processes of perception and, as a result, facilitates assimilation of the learning material and visualizes it. The feasibility of computer technologies introduction in the educational process is conditioned by the fact that they are an effective means of consolidating the mastered material and thus contribute to educational time saving.

There is no machine that can assume the role of a teacher as a subject of pedagogical influence, one of the most important functions of which is to direct the cognitive activity of the learner in the intermediary process of teaching and learning. But a technical device, acting as a means of learning in the hands of teachers, can perform a number of their functions, transmitting educational information or controlling its mastering. The saved time is spent by the teacher on exercising such functions of pedagogical activity, which the electronic devices are incapable of. In addition, with the introduction of information pedagogy, the main problem of pedagogy of creativity is to identify and practically implement in the pedagogical process development of co-creation potential of such relations both for the learner and the teacher, taking into account inevitability of subordinate relations between the adult and the child.

In turn, we emphasize that the basic principles of information pedagogy do not contradict, but on the contrary are based on the achievements of traditional psychological and pedagogical science and educational practice. That is, the principles of didactics remain unchanged. They are only painted with new colors - supplemented, refined, generalized, synthesized. However, the processes of using informational educational technologies have their own peculiarities that distinguish them from the traditional ones and which are conditioned and emphasize the specific aspects of the structure and peculiarities of pedagogical activity in the information-oriented educational environment, in open pedagogical systems.

All this solves the problems associated with the introduction of new organizational forms, methods and means of education, in particular all that applies to the latest information and communication technologies: at what stages of classes and in what form it is possible to apply computer technologies in the training, children of what age are ready to use

computer-based learning devices, how this technology affects physiological and psychological age peculiarities, how the latest technologies affect behavior psychology, increase its creative content, form independent thinking of individuals, form the will and promote comprehensive development of personality.

When introducing information pedagogy, the computer-oriented educational environment is more capable of forming such characteristics as tendency to experiment, flexibility, connectivity, structure, formation of independent thinking of an individual. As for formation and development of independent thinking of students in the process of information pedagogy introduction, we propose dynamic equilibrium of “rational thinking”, which has a linearly focused and analytical character tending to autonomy and “intuitive thinking” that arises in the developed consciousness and is aimed at comparisons with its integral trends. Combination of “rational” and “intuitive” thinking gives space to original ideas, penetrates educational activities with non-standard searches, guesses, surges in mental activity, and also encourages non-standard behavior [6].

Analysis of the experience of information and communication technologies application in the educational process shows the unlimited possibilities of electronic means in all traditional forms of education organization with different relations between traditional and computer modes of work. The organizational forms of learning that include the information and communication technologies application include: lectures, seminars, special classes in calculation and design, coursework, diploma projects, master's thesis, research, training and revision tasks, laboratory work, all types of self-study (classroom and individual), as well as work in “simulator” mode. Intensification of the process of education, its individualization, improvement of professional training quality of those who learn on the basis of the widespread application of information and communication technologies, formation of their skills and abilities of electronic modeling, development and activation of their technical thinking enable the teacher not only to control the student's progress, but also to correct the teaching method in the course of teaching, thereby stimulating cognitive activity of those who study.

Conclusions. Consequently, in the process of retrospective reconstruction of the key provisions of the process of information pedagogy phenomenon formation and development in the context of educational discourse, we can conclude that rationality and effectiveness of this

phenomenon is possible only on condition of a combination of carefully selected and didactically presented content of education, a high level of material and technical provision of the educational process, adequate, well-worked out methodologies and effective socially significant motives of educational, cognitive, scientific, creative and pedagogical activity taking into account individual peculiarities of thinking, personal abilities and interests and challenges of the present.

The above factors almost automatically require a scientific understanding of the content of education and bringing it to the state that is adapted to the field of pedagogical transmission, that is, the technologies of education and upbringing, in the consciousness of the man. At the same time, this fact causes a significant increase in the independent scientific research and educational and experimental activities of the learner. Life-long education of an ordinary citizen is brought up to date.

Thus, information pedagogy, as a specific type of pedagogy, the nature and content of which are conditioned by the regularities of information resources functioning and formation of informational educational space, ensures formation of qualitatively new information and education entities on unified information basis, which advances the demand for informatization and computerization of the educational process to the education industry.

References

1. Bikov, VYu & Mushka IV. 2009, 'Elektronna pedahohika ta suchasni instrumenty system vidkrytoyi osvity (Electronic pedagogy and modern tools of open education systems)', *Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya*, Issue 5(13), [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html/>.
2. Dol'skaya, O. 2013, 'Rol` refleksii v sovremennom obrazovanii (The Role of Reflection in Modern Education)', *Future Human Image*, Vol. 3, p. 96-117.
3. Kyvliuk, OP. 2011, 'Informatsiina pedahohika: filosofii, teoriia, praktyka: monohrafiia (Informational pedagogy: philosophy, theory and practice: a monograph)', *Kyiv: Vyd-vo UAN VIR*, 336 p.
4. Povidajchuk, O. 2005, 'Formuvannya informatsiynoyi kul'tury osobystosti yak priorytetne zavdannya suchasnoyi systemy osvity (Formation of the informational culture of the individual as a priority task of the modern system of education)', *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*, Issue 262, p. 142-148.
5. Svyrydenko, D. 2016, 'Mobility Turn in Contemporary Society as an Educational Challenge', *Future Human Image*, Vol. 3 (6), p. 102-108.
6. Terepyshchyi, S. 2016, 'Suchasni osvitni lanshafty (Contemporary educational landscapes)', *Kyiv: Phenix*, 309 p.

7. Voronkova, VG, Kyvliuk, OP, Maksimenyuk, MYu & Nikitenko, VO. 2017, 'Formuvannya noosfernoho svitohlyadu yak osnovy informatsiyno-innovatsiynoho-noosfernoyi ekonomiky ta suspil'stva (Formation of the noosphere worldview as the basis of the information-innovation-noosphere economy and society)', *Hileya: naukovyy visnyk*, Issue 122 (7), p. 159-163.
8. Yarmachenko, M. 2001, 'Pedahohichnyy slovnyk (Pedagogical Dictionary)', *Kyiv : Pedahohichna dumka*, 516 p.

УДК 378.011.3.091.33-051:004.4

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАСТОСУВАННЯ ВІЛЬНО РОЗПОВСЮДЖУВАНОГО
ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ІНФОРМАТИЧНІЙ
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

*THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS OF THE USE OF
FREELY DISTRIBUTED SOFTWARE IN THE INFORMATICS
TRAINING OF THE FUTURE TEACHER*

С.М. Яшанов, М.С. Яшанов

Актуальність дослідження.

Однією з найбільш характерних рис сучасної освіти є освіта в галузі інформаційних технологій або інформатична підготовка, яка відрізняється безперервним і швидким зростанням вимог до кваліфікації в ІТ-галузі фахівців різних професій, формування інформатичних компетентностей відповідного рівня для кожної спеціальності.

Постановка проблеми.

Важливим аспектом інформатичної підготовки є навчання майбутніх фахівців галузі освіти на вільно розповсюджуваних програмних продуктах, адаптованих для використання широким колом користувачів. Такий підхід дозволяє вийти з одновимірного і перейти в багатовимірний ІТ-простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід використання вільного програмного забезпечення у навчальному процесі школи та ВУЗу відображений в роботах: В. Ю. Бико-

Urgency of the research.

One of the most personal touches of modern education there is education in industry of information technologies or preparation of informatics, that differs in the continuous and rapid increase of requirements to qualification in IT-sphere of specialists of different professions, forming of informatics competence of corresponding level for every speciality.

Target setting.

The important aspect of preparation of informatics are studies of future specialists of industry of education on the freely expandable programmatic foods adapted for by the use of users a wide circle. Such approach allows to go out from unidimensional and pass space to multidimensional IT space.

Actual scientific researches and issues analysis. Experience of the use of free software in the educational process of school and higher educational institution is represented in works:

ва, Ю. В. Горошка, Р. С. Гуревича, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, Л. Л. Макаренка, Ю. С. Рамського, Ю. В. Триуса та інших вчених.

Постановка завдання. Розглянути основні технології навчання, що застосовуються під час навчання інформатичних дисциплін та напрямків активізації процесу інформатичної підготовки за рахунок використання вільного програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто педагогічні технології, що застосовуються під час навчання інформатичних дисциплін майбутніх учителів та особливості використання вільного програмного забезпечення у вищому педагогічному закладі освіти. Наведено теоретичне обґрунтування необхідності впровадження вільного програмного забезпечення у навчальний процес ВНЗ. Розглянуто можливості вільного програмного забезпечення для підвищення ефективності процесу інформатичної підготовки.

Висновки. Існує практична необхідність розробляти навчальні курси і посібники з інформатичних дисциплін, які базуються на пріоритетному використанні програмного забезпечення з відкритим кодом, що допоможе випускникам педагогічних ВУЗів підвищити конкурентоспроможність в умовах сучасного глобального ринку праці.

Ключові слова: вільне програмне забезпечення, інформатична підготовка, інформатичні компетентності, активізація процесу навчання, технології навчання.

V. Bykov, Yu. Horoshko, M. Zhaldak, S. Hurevych, Yu. Zhuk, L. Makarenko, Yu. Ramskyi, Yu. Tryus and other scientists.

The research objective. To consider basic technologies of studies, that using during the studies of informatics disciplines and directions of process preparation activation of informatics due to the use of free software.

The statement of basic materials. The article deals with the pedagogical technologies, which are used during the study of the informative disciplines of future teachers and the peculiarities of the use of free software in the higher educational institution. The theoretical substantiation of the need for the introduction of free software in the educational process of higher educational institutions is given. The possibilities of free software for increasing the efficiency of the process of computer training are considered.

Conclusions. There is a practical need to develop training courses and manuals on informatics disciplines based on the priority use of open source software, which will help graduates of pedagogical universities to increase their competitiveness in a modern global labor market.

Key words: free software, computer science training, computer competence, activation of the process of studying of informatics disciplines, teaching technology.

Актуальність теми дослідження. Зміни, що відбулися в останні роки в житті нашої країни, ставлять перед освітою нові цілі. На зміну жорсткій авторитарній уніфікованій освіті, яка давала

високий рівень загальних знань, приходить освіта, головними напрямками розвитку якої стають гуманізація, орієнтація на розвиток особистості і врахування індивідуальних особливостей у навчанні, створення можливості для творчості, відкритість, практична застосовність знань, орієнтація на повсюдне використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Однією з найбільш характерних рис сучасної освіти є освіта в галузі інформаційних технологій або інформатична підготовка, яка відрізняється безперервним і швидким зростанням вимог до кваліфікації в ІТ-галузі фахівців різних професій, формування інформатичних компетентностей відповідного рівня для кожної спеціальності. Висока швидкість оновлення технологій, програмних та апаратних засобів перетворює інформатичну підготовку в постійний процес, який не повинен перериватися протягом усієї професійної діяльності кожного фахівця. Відповідно, постійно зростають вимоги до рівня інформатичної підготовки студентів та викладачів цього напрямку [10].

Постановка проблеми. У цьому сенсі, дуже важливим аспектом інформатичної підготовки є навчання майбутніх фахівців галузі освіти на вільно розповсюджуваних програмних продуктах, адаптованих для використання широким колом користувачів. Такий підхід дозволяє вийти з одновимірного і перейти в багатовимірний ІТ-простір, повний альтернатив і вільного вибору. Зважаючи на це, питання, пов'язані з впровадженням у практику освітньої діяльності вільного програмного забезпечення (ВПЗ), надзвичайно актуальні і для підвищення ефективності інформатичної підготовки [9].

Аналіз досліджень і публікацій. Особливістю інформатичної підготовки є вимога застосування технологій та засобів навчання, що зорієнтовані на саморозвиток і передбачають розвиток критичного мислення, конструктивності, асоціативності, евристичності, які допоможуть формулювати і вирішувати нестандартні завдання сучасного суспільства на основі системного мислення, розуміння ролі і місця інформаційних процесів у природі та суспільстві.

Отже, система інформатичної підготовки має бути орієнтована не на передавання знань, які в ІТ-галузі мають короткий життєвий цикл (дуже швидко старіють), а на оволодіння базовими інформатичними компетентностями, що дозволяють потім, у міру необхідності, здобувати ІТ-знання самостійно.

Проблема застосування в інформатичній підготовці вільно розповсюджуваного програмного забезпечення викликає підвищений інтерес у педагогічній спільноті завдяки своїй економічній доцільності, креативності, орієнтації студента на самостійний пошук, прийняття виважених рішень.

На сьогодні вже накопичено значний досвід використання ВПЗ у навчальному процесі школи та вузу, який відображений в роботах В. Ю. Бикова, Ю. В. Горошка, Р. С. Гуревича, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, Л. Л. Макаренка, Ю. С. Рамського, Ю. В. Триуса та інших. На думку цих дослідників, застосування у навчальному процесі ВПЗ, прискорює формування у студентів усвідомленої самостійності і потягу до творчої діяльності у процесі оволодіння предметними знаннями.

Метою статті є розгляд основних технологій навчання, що застосовуються під час навчання інформатичних дисциплін та напрямків активізації процесу інформатичної підготовки за рахунок використання вільного програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Достатньо ефективними технологіями на основі комп'ютерно орієнтованих засобів навчання (КОЗН), що постійно застосовуються в інформатичній підготовці фахівця педагогічної галузі є контекстне, імітаційне, проблемне та модульне навчання, навчання на основі повного засвоєння знань та багато інших. Зупинимось більш детально на означених технологіях навчання.

Контекстне навчання інформатичних дисциплін ґрунтується на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної. Основою навчання є використання поєднань різних форм організації навчальної діяльності студентів: навчальна діяльність академічного типу, навчально-професійна діяльність та ін.

Основою *імітаційного навчання* інформатичних дисциплін є імітаційно-ігрове моделювання в умовах процесів навчання, що відбуваються в реальній системі. Ця технологія навчання дає змогу побачити в навчальному процесі різні види професійного контексту і формувати професійний досвід в умовах квазіпрофесійної діяльності.

Проблемне навчання інформатичних дисциплін здійснюється на основі ініціювання самостійного пошуку студентом знань через проблематизацію викладачем навчального матеріалу. Вимагає особливої організації інформатичної підготовки та майстерності

викладача в постановці проблемного завдання.

Модульне навчання інформатичних дисциплін є різновидом програмованого навчання, сутність якого полягає в тому, що зміст навчального матеріалу жорстко структурується з метою його максимально повного засвоєння, супроводжуючись обов'язковими блоками вправ і контролю за кожним фрагментом. Ключовий момент - організація навчального матеріалу інформатичних дисциплін в найбільш стисненому і зрозумілому для студента вигляді. Ця технологія навчання забезпечує обов'язкове опрацювання кожного компонента дидактичної системи; чітку послідовність викладу навчального матеріалу, систему оцінювання і контролю засвоєних знань; адаптацію навчального процесу до індивідуальних можливостей і запитів студентів.

Повне засвоєння знань з інформатичних дисциплін розробляється на основі ідей Дж. Керролла і Б.С. Блума про необхідність зробити фіксованими результати навчання, оптимально змінюючи при цьому параметри умов навчання в залежності від здібностей студентів. Викладач, виходячи з необхідності досягти повного засвоєння знань кожним студентом, складає перелік конкретних результатів навчання інформатичних дисциплін, щоб визначити рівень досягнень, розробляє різні способи опрацювання навчального матеріалу для студентів з різними здібностями.

Педагогічний досвід викладацької діяльності дозволяє констатувати, що інформатична підготовка на основі наведених вище технологій із застосуванням КОЗН, зазвичай здійснюється у напрямку активізації навчального процесу з метою підвищення якості освіти та використання ефективних технологій навчання (інформатизація навчання).

Реалізація першого напрямку здійснюється за рахунок постійного пошуку, розробки та апробації нових підходів при застосуванні наведених вище методів і форм навчання.

В межах різних технологій навчання викладачами інформатичних дисциплін розробляються і вирішуються такі проблеми навчального процесу:

- формування дослідницьких умінь студентів в процесі самостійного вивчення інформатичних дисциплін. Розв'язання цієї проблеми передбачає організацію різних форм самостійної роботи, що сприяють залученню студентів до НДР; розробку

різноманітних засобів навчання на основі ІКТ, що підвищують ефективність самостійної роботи. Для цього розробляються конкретні методичні вказівки для студентів з організації самостійної роботи, що виділяють загальні прийоми раціональної самостійної роботи, яка проводиться як навчальне дослідження. Цей підхід передбачає наявність ефективних схем дослідницької діяльності, що проводиться при виконанні різних видів самостійної роботи; контрольні питання з теорії дослідницької діяльності; систему теоретичних і дослідницьких завдань для самостійної роботи студентів; створення предметно-інформаційного середовища на основі КОЗН.

- адаптація студентів молодших курсів до вимог інформатичної підготовки у ВНЗ;
- розробка різноманітних КОЗН, що підвищують ефективність інформатичної підготовки (розробка і створення навчальних модулів на основі веб-технологій для лабораторного практикуму і домашніх завдань);
- використання проблемних методів викладу матеріалу інформатичних дисциплін із застосуванням евристичних прийомів (евристична бесіда, створення проблемних ситуацій, мозковий штурм).

Реалізація другого напрямку здійснюється за рахунок:

- створення програмних оболонок або авторських систем, які надають програмно-інструментальні засоби для створення різних тренувальних та контролюючих програм користувачеві без навичок програмування. Цей підхід реалізується за рахунок використання програмних середовищ з надвисоким рівнем спрощення самого процесу традиційного складання програм;
- створення предметних тестів, тренінгових програм, електронних підручників, електронних навчально-методичних комплексів, тощо;
- розробка і проведення навчальних занять з використанням електронних освітніх ресурсів;
- підхід до навчання студентів інформатичних дисциплін на основі колекції предметних завдань, пов'язаних із спеціальністю студентів педагогічної галузі, дозволяє демонструвати актуальність вивченого матеріалу в майбутній професійній діяльності.

- створення навчальних мультимедіа-технологій для наочного представлення навчальних повідомлень про різні виробничі процеси, які є базами практик, що дозволяє, зокрема, підвищити якість практичної підготовки та ефективність навчального процесу.

Таким чином, нові горизонти розвитку ІТ-освіти пов'язані з технологіями на основі КОЗН, застосування яких сприяє підвищенню якості ІТ-підготовки майбутніх фахівців.

У цьому сенсі потрібно сказати, що бездумна реалізація інформатичної підготовки за технологіями, запропонованими зарубіжними лідерами розробки комерційного програмного забезпечення, все більше прив'язує випускників - майбутніх фахівців педагогічної галузі до конкретних програмних продуктів, серйозно звужуючи їх можливості вибору програмних продуктів у майбутньому. Такий підхід змушує освітні установи приймати нав'язані приватними зарубіжними компаніями постійні витрати на придбання дорогих ліцензій на комерційне програмне забезпечення та витрачати значні кошти на постійне перенавчання співробітників.

Переваги використання ВПЗ у ВНЗ очевидні. Наприклад, окрім економії коштів призначених на закупівлю комерційного ПЗ для дисциплін інформатичного циклу, надається можливість активного вивчення вихідного коду самих інструментальних засобів, що є додатковим засобом формування інформатичних компетентностей на платформі діяльнісних методів навчання.

При переході з платформи Windows на середовище Linux важливим є оволодіння основами кросплатформності, що притаманна більшості ВПЗ [9]. Це стосується і ВПЗ офісних пакетів на платформі OpenOffice.org [5].

Потрібно зазначити, що якість навчання дисциплін інформатичного циклу багато в чому залежить від правильно організованого лабораторного практикуму. У цьому сенсі актуальним є застосування сучасних методів віртуалізації навчального процесу з використанням різного роду емуляторів [9]. Серед них можна виділити програмні засоби Proteus компанії Labcenter Electronics [18] і Electronics Workbench компанії National Instruments [16].

Характерною рисою пакета PROTEUS є можливість моделювання роботи програмованих пристроїв: мікроконтролерів, мікропроцесорів і ін. Для вивчення базових елементів аналогової та

цифрової техніки зручно використовувати програму Electronics Workbench 5.12. Програма дозволяє за допомогою базового набору логічних елементів І, АБО, НЕ, І-НЕ, АБО-НЕ проектувати, а потім і моделювати роботу основних вузлів комп'ютерної техніки комбінаційного типу таких, наприклад, як: шифратори, дешифратори, суматори, мультиплексори, а також елементів з пам'яттю таких як: тригери, регістри, лічильники та ін. Використовуючи цю програму можна за заданою граф-схемою алгоритму побудувати і дослідити роботу керуючих автоматів Мілі, Мура, а також мікропрограмних автоматів.

Ефективність застосування емуляторів була доведена при навчанні дисциплін «Технічні засоби реалізації інформаційних процесів», «Захист інформації в комп'ютерних системах» та інших дисциплін інформатичного циклу.

Галузь розробки програмного забезпечення, на сьогодні має досить великий вибір ВПЗ, що дозволяє закрити практично всі аспекти цього роду діяльності. Так, для навчання азам програмування, де традиційним є вивчення мови програмування Паскаль, може успішно застосовуватися система Free Pascal [13]. Важливим є сумісність Free Pascal з популярною комерційною системою програмування 90-х років Turbo Pascal, по якій написано чимало підручників і навчальних посібників.

Подальше вдосконалення навичок програмування досягається освоєнням середовища програмування Lazarus, яка є інтегрованим середовищем візуальної розробки програм на мові Free Pascal, частково сумісною з популярною комерційною системою програмування Delphi [15].

Для викладання дисциплін, пов'язаних з поглибленим вивченням розробки програмних систем, можна використовувати такі мови програмування, як Java і C ++. Існують доступні інтегровані середовища розробки для цих мов у вигляді ВПЗ: платформа Eclipse [4] для розробки додатків на Java і C ++, та платформа Qt - інструментарій розробки кросплатформних додатків з графічним інтерфейсом на мові C ++ [1].

Перелік доступних засобів ВПЗ, пов'язаних з різними технологіями програмування є достатньо широким. Так, для програмування баз даних можна використовувати як настільну систему управління базами даних (СКБД) - OpenOffice.org Base [5], так

і серверні СУБД MySQL [2] і PostgreSQL [8]. Для розробки web-додатків можна використовувати середовище розробки Eclipse [4], мови програмування PHP і JavaScript, а також вільні каркаси програмування на цих мовах: Zend Framework [20] і jQuery [7].

Питання проектування програмних систем, використання різних методологій і підходів можна ілюструвати за допомогою мови моделювання UML і заснованих на її використанні систем ВПЗ StarUML [19] і ArgoUML [11]. Різним аспектам управління програмними проектами можна навчати із застосуванням ВПЗ GanttProject [14] і OpenProj [19].

Ще одним важливим аспектом застосування ВПЗ є виконання курсових проектів дисциплін інформатичного циклу. Наприклад курсове проектування з дисципліни «Комп'ютерне моделювання технологічних процесів», безумовно, повинне передбачати не тільки освоєння теоретичних основ CASE-технологій, але головне - формування навичок практичного використання CASE-систем [10]. Але відсутність безкоштовно розповсюджуваних CASE-засобів, що підтримують функціональне проектування, фактично виключає засоби цього виду з практики курсового проектування

Сьогодні при створенні інформаційних систем (IC), активно використовують дві методології проектування: функціонально (структурно)-орієнтовану і об'єктно-орієнтовану. Перша є історичним попередником другої, але продовжує зберігати стійкі позиції в силу інерції, зумовленої великим досвідом застосування і наявністю досить досконалих CASE-засобів. Одна з моделей функціонально-орієнтованого проектування - IDEF0 характеризується фахівцями як одна з найбільш прогресивних моделей, що використовується при організації бізнес-проектів і проектів, заснованих на моделюванні всіх процесів як адміністративних, так і організаційних [3]. Іноді функціонально-орієнтована і об'єктно-орієнтована методології чергуються на окремих етапах проектування. Таке чергування кваліфікують [6] як «комплексно-орієнтовану» методологію.

Найбільш розповсюдженими CASE-засобами функціонального моделювання систем є CA ERwin Process Modeler (Computer Associates), Design / IDEF (Meta Software Corp.), ARIS Toolset (Business process solutions), ORACLE Designer, Natural Engineering Workbench (Software AG), ARIS Toolset (IDS prof. Scheeer) та ряд інших. Але всі перераховані системи є англomовними і дуже дорогими (їх вартість

сягає до 5 тисяч доларів США і вище).

Одним із шляхів вирішення питання ліцензійної коректності організації курсового проектування є використання хорошого і, головне, безкоштовного інструменту eUML2 для UML Java / Eclipse [12]. Звичайно, при цьому слід повністю перейти на Java. Однак в такому переході немає нічого, що завдає шкоди професійній підготовці сучасних ІТ-фахівців.

Останнє eUML2 видання розділене на чотири продукти: eUML2, eDepend, eEMF і eDatabase, які в сукупності істотно поліпшують можливості моделювання і кодогенерації, дозволяють виявляти небажані зв'язки в кодах, проектувати EMF-моделі та відображати відношення у базах даних.

Висновки. Наявність у випускника педагогічної галузі високого рівня інформатичних компетентностей передбачає наявність умінь вибору та використання комерційного і відкритого програмного забезпечення для реалізації професійних завдань. Отже, необхідно розробляти навчальні курси і посібники з інформатичних дисциплін, що базуються на пріоритетному використанні програмного забезпечення з відкритим кодом. Такий підхід дає додатковий шанс випускникам педагогічної галузі підвищити конкурентоспроможність в умовах сучасного глобального ринку праці.

Список використаних джерел

1. Бланшет, Ж., 2008. 'Qt 4: Программирование GUI на C++', Москва: "КУДИЦ-ПРЕСС".
2. Гольцман, В., 2010. 'MySQL5.0. Библиотека программиста', Санкт-Петербург: *Питер*.
3. Горбаченко, В.И., 2010. 'Создание функциональной модели информационной системы с помощью CASE-средства СА ERwinProcessModeler 7.3: учебное пособие', Пенза: *Изд-во ПГУ*.
4. Карлсон, Д., 2008. 'Eclipse', Москва: *Лори*.
5. Ушакова, ЕВ., 2010. 'OpenOffice.org3. Полное руководство пользователя', Санкт-Петербург: *БХВ-Петербург*.
6. Колесов, ЮБ., 2006. 'Моделирование систем. Объектно-ориентированный подход: учебное пособие', Санкт-Петербург: *БХВ-Петербург*.
7. Ленгсторф, Дж., 2010. 'РНРи jQuery для профессионалов', Москва: *Вильямс*.
8. Мэттью, Н., Стоунз, Р., 2002. 'PostgreSQL. Основы', Москва: *Символ-Плюс*.
9. Яшанов, МС., 2014. 'Проблеми впровадження електронних освітніх ресурсів у процес інформатичної підготовки майбутніх учителів технологій'. В: В. Б. Євтух, ред., *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : збірник наукових праць*. Київ, Україна, 2014. Київ: *ТОВ "НВП "Інтерсервіс"*.

10. Яшанов, СМ., 2010. 'Система інформатичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання : монографія'. В: М. І. Жалдак, ред. Київ, Україна, 2010. Київ: *Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова*.
11. ArgoUML. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prospo.ru/linuxmat/1301-argouml-uml->.
12. eUML2 Studio is a powerful setoff tools developed from scratch for Eclipse. [Electronic resource.]. – Access mode: <http://www.soyatec.com/euml2/>.
13. Free Pascal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Free_Pascal.
14. Gantt Project. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proektoved.com/instrumenty/ganttproject.html>.
15. Lazarus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infosvit.if.ua/lazarus-bezkoshtovnyj-analoh-delphi/>.
16. National Instruments Corporation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ni.com/company/>.
17. Open Proj [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://proektoved.com/instrumenty/openproj.html>.
18. Proteus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.labcenter.com/index.cfm>.
19. Star UML. Руководство пользователя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://staruml.sourceforge.net/docs/user-guide\(ru\)/user-guide.pdf](http://staruml.sourceforge.net/docs/user-guide(ru)/user-guide.pdf).
20. Zend Framework. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Zend_Framework.

References

1. Blanshet, Zh., 2008. 'Qt 4: Prohrammyrovanye GUI na C++ (Qt 4: Programming the GUI on C ++)', Moskva: *"KUDYTS-PRESS"*.
2. Гольцман, В., 2010. 'MySQL5.0. Библиотека программиста', Санкт-Петербург: *Путер*. Hol'tsman, V., 2010. 'MySQL 5.0. Byblyoteka prohrammysta (MySQL 5.0. Programmer's Library)', Sankt-Peterburh: *Pyter*.
3. Horbachenko, VY., 2010. 'Sozdanye funktsyonal'noy modely ynformatsyonnoy systemy s pomoshch'yu CASE-sredstva CA ERwinProcessModeler 7.3: uchebnoe posobyе (Creation of a functional model of the information system with the help of the CASE-tool CA ERwinProcessModeler 7.3: tutorial)', Penza: *Yzd-vo PHU*.
4. Karlson, D., 2008. 'Eclipse', Moskva: *Lory*.
5. Ushakova, EV., 2010. 'OpenOffice.org3. Polnoe rukovodstvo pol'zovatelya (OpenOffice.org3. Complete User Guide)', Sankt-Peterburh: *BKHV-Peterburh*.
6. Kolesov, YUB., 2006. 'Modelirovaniye sistem. Ob'yektno-oriyentirovanny podkhod: uchebnoye posobiye (Modeling of systems. Object-oriented approach: a tutorial)', Sankt-Peterburg: *BKHV-Peterburg*.
7. Lengstorf, Dzh., 2010. 'PHPi jQuerydlya professionalov (PHP and jQuery for professionals)', Moskva: *Vil'yams*.
8. Mett'yu, N., Stounz, R., 2002. 'PostgreSQL. Osnovy (PostgreSQL. Basics)', Moskva: *Simvol-Plyus*.
9. Yashanov, MS., 2014. 'Problemy vprovadzhennya elektronnykh osvitnikh resursiv u protsess informatychnoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy (Problems of introducing electronic educational resources into the process of informational training of future technology teachers)'. V: V. B. Yevtukh, red., *Mizhnarodnyy naukovyy forum: sotsiolohiya, psykholohiya,*

- pedahohika, menedzhment : zbirnyk naukovykh prats.* Kyiv, Ukrayina, 2014. Kyiv: TOV "NVP "Interservis"
10. Yashanov, SM., 2010. 'Systema informatychnoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv trudovoho navchannya: monohrafiya (The system of informational training of future teachers of labor studies: a monograph)'. V: M. I. Zhaldak, red. Kyiv, Ukrayina, 2010. Kyiv: *Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova*.
 11. ArgoUML. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://prospo.ru/linuxmat/1301-argouml-uml->.
 12. eUML2 Studio is a powerful setoff tools developed from scratch for Eclipse. [Electronic resource.]. – Access mode: <http://www.soyatec.com/euml2/>.
 13. Free Pascal. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: http://uk.wikipedia.org/wiki/Free_Pascal.
 14. Gantt Project. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://proektoved.com/instrumenty/ganttproject.html>.
 15. Lazarus. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://infosvit.if.ua/lazarus-bezkoshtovnyj-analoh-delphi/>.
 16. National Instruments Corporation. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ni.com/company/>.
 17. Open Proj [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://proektoved.com/instrumenty/openproj.html>.
 18. Proteus. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.labcenter.com/index.cfm>.
 19. Star UML. Rukovodstvo pol'zovatelya. (Star UML. User guide). [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: [http://staruml.sourceforge.net/docs/user-guide\(ru\)/user-guide.pdf](http://staruml.sourceforge.net/docs/user-guide(ru)/user-guide.pdf).
 20. Zend_Framework. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/Zend_Framework.

УДК 37.016:81:004.38+801.8

COMPLEX METHODOLOGY ANALYSIS OF HYPERTEXT IN COMPUTER DISCOURSE

КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ГІПЕРТЕКСТУ В КОМП'ЮТЕРНОМУ ДИСКУРСІ

O.V. Kotovska

Urgency of the research. The article investigates the integrated method of studying hypertext in the computer discourse as a whole and its individual units. The analysis of the study helped to standardize the main characteristics of hypertext.

Актуальність теми дослідження. Стаття присвячена дослідженню комплексної методики вивчення гіпертексту в комп'ютерному дискурсі як єдиного цілого та його окремих одиниць. Аналіз дослідження дозволив уніфікувати основні характеристики гіпертексту.

Target setting. To identify the main methods of study of hypertext and to choose for further study in computer text as the model of the computer world.

Actual scientific researches and issues analysis. Computer discourse is analyzing [2; 6; 10; 11; 12; 17; etc.] with a help of traditional for linguistic research methods 1) discourse analysis (discourse study) [3; 10; 17; 20; etc.]; 2) distributional and transformational analysis [13; 17; etc.]; 3) conversation analysis [16; 17; etc.]; 4) traditional and critical discourse analysis [16; 25; 26; 27].

The research objective of this article is to define the constitution signs of computer speech; select the basic methods to research of hypertext in the computer world; describe the basic features of genre typologies of hypertext communication; outline the criteria used for classify the analysis of hypertext second and third in the web.

The statement of basic materials. We pay special attention to the structure and stratification of computer discourse and the classification criteria of the second web and the third web. Determine basic characteristics for the linguistic analysis of the first, second and third web. Allocated creolese of the third semantic web and basic problems for its analysis.

Conclusions. Therefore take into account the foregoing we come to conclusions that a special kind of discourse is a computer one, which is analyzed with the help of traditional methods for linguistics, which allowed us look upon the computer discourse as an unified whole and its individual units: 1) as unified whole: traditional and critical discourses-analysis; 2) as its individual features: distributive and transformative

Постановка проблеми. Виокремити основні методики дослідження гіпертексту та обрати методики подальшого дослідження комп'ютерного тексту як моделі комп'ютерного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комп'ютерний дискурс аналізується [2; 6; 10; 11; 12; 17; та ін.] за допомогою традиційних для лінгвістики дослідницьких методів: 1) аналіз дискурсу (дискурсологія) [3; 10; 17; 20; та ін.]; 2) дистрибутивний та трансформаційний аналізи [13; 17; та ін.]; 3) конверсаційний аналіз [16; 17; та ін.]; 4) традиційний та критичний дискурс-аналізи [16; 25; 26; 27].

Постановка завдання даної статті є: визначити конститутивні ознаки комп'ютерного дискурсу; виокремити основні методики дослідження гіпертексту в комп'ютерному світі; описати основні особливості жанрової типології гіпертекстової комунікації; окреслити класифікаційні критерії для аналізу гіпертексту другого та третього вебу.

Виклад основного матеріалу. Особливу увагу ми приділяємо структурі та стратифікації комп'ютерного дискурсу та класифікаційним критеріям другого, третього вебу. Виділяємо креалізованість семантичного третього вебу як основну проблему для його аналізу.

Висновки. Особливий вид дискурсу – комп'ютерний, аналізується за допомогою традиційних для лінгвістики дослідницьких методів, які дозволяють розглядати комп'ютерний дискурс як єдине ціле та його окремих одиниць: 1) як єдине ціле: традиційний та критичний дискурс-аналізи; 2) за окремими одиницями: дистрибутивний та трансформаційний аналізи сфор-

analyses which are formed on the structural method; 3) as unified whole and by the individual features: conversational analysis. Main methods of hypertext researchers by modern researcher are method of linguistic analysis, (which has a deal with the first, the second and the third types of hypertext), discourse-analysis of computer texts and analysis of genre formats is offered.

Keywords: *hypertext, computer discourse, creolese text, linguistic analysis, modeling technique, method of design.*

мовані у межах структурного методу; 3) як єдине ціле та за окремими одиницями: конwersаційний аналіз. Основними методами дослідження гіпертексту сучасні дослідники обирають: метод лінгвістичного аналізу (який розглядає перший, другий, третій типи гіпертексту), дискурс-аналіз комп'ютерних текстів та аналіз жанрових форматів запропонований.

Ключові слова: *гіпертекст, комп'ютерний дискурс, креалізованість тексту, лінгвістичний аналіз, методики моделювання та конструювання.*

The computer discourse is a new feature in the form of language [23], one of its constructive is a hypertext [7]. In modern linguistics lexical and syntactical organization of computer text has changed essentially [8; 9], that is why the **target setting** of contemporary researchers of applies linguistics is alignment of evaluation method directed to hypertext research in computer world. The raised question is in a great necessity of abstruse and careful comprehension, substantiating the **urgency** and perspective to the given research.

Computer discourse is analyzing [2; 7; 11; 14; 15; 21; etc.] with a help of traditional for linguistic research methods 1) *discourse analysis (discourse study)* [11; 21; 22; 25; etc.]; 2) *distributional and transformational analysis* [13; 21; etc.]; 3) *conversation analysis* [19; 21; etc.]; 4) *traditional and critical discourse analysis* [6; 17; 19; 20].

Hypertext's analysis methods: *linguistic analysis* [8; 9], *discourse analysis of computational* [2; 26], *analysis of genre peculiarities* [21], give an opportunity to give into focus correlative of hypertext and degree of saturation by hyperlinks and hypertext references.

For further research of hypertext as a method of computer world we choose the next methods in three stages: 1) on the first stage – method of *transformational analysis* [13; 21; 23]; 2) on the second stage – *simulation technique* [1; 2; 27]; 3) on the third stage – *constructive method* [1; 8; 10; 24; 27].

The research objective of this article is to define the constitution signs of computer speech; select the basic methods to research of hypertext

in the computer world; describe the basic features of genre typologies of hypertext communication; outline the criteria used for classify the analysis of hypertext second and third in the web.

Discourse-analysis speaks mostly for to the verbal and writing forms of linguistic communication in the natural terms of the “real world”. M. Makarov marks: “A discourse-analysis ideologically basis on three branches, three more important categories: actions, structures and variations. When people talk or write something they do social actions. Concrete properties of these social actions are determined by how the verbal speech or the writing text is built, by which one resources, selected by the speaker from all varieties of language means, functional styles, rhetorical receptions, among others. From one side, a process of construction of the speech is interesting. From the other side, a verbal discourse or writing text is intertwined to the living fabric of a social activity and interpersonal cooperation, their variation incarnate the feature of different social active contexts and intentions of the authors [19, p.81]”.

Z. Kharrys says that discourse analysis can be performed by methods of linguistic research of the structural method: *distributive and transformational analyses* [14].

Distributive analysis, as M. Kocherhan marks: “relies on the situation, that different linguistic elements have a different environment (distribution). The surroundings of each element are original, specific and unique, on the basis of which it is perfectly possible to learn the probed linguistic element. Having texts, we can study distributive properties of the linguistic unit (sound, morpheme, word).” [13, P.13-14].

The essence of *transformational analysis* M. Kocherhan determines that linguistic units have the capacity or inability to be transformed into other units. “A transformation analysis finds practical application in applied linguistics (different syntactic constructions are transformed into base, invariant and already invariant are translated into another language)”. [13, p.15].

The basis of the discourse analysis O. Selivanova considers in *conversational analysis* [21, p.627], represented by a set of procedures empirical researches of dialogue of the oral conversation.

At the beginning of the application of conversational analysis, the attention of researchers was primarily focused on the description of the rules and order of conversation, in particular, the change in interactive moves, which were described in the study of living speech [21, p.628].

Subsequently, the conversational analysis began to investigate standardized forms of conversation, conditioned by appropriate patterns of social action, specificity and extraneous factors of transition from one speech to another, and also to simulate and predict the course of communication, the ability to control the behavior of a partner. Conversational analysis procedures are used to justify the speakers' choice of linguistic and non-linguistic means of communication, taking into account the previous knowledge and expectations of the addressee, as well as explaining possible violations of the change in communicative roles, the transition from one move to another [21, p.628].

As A. Selivanova notes, conversational analysis involves characterizing three categories of communication: *the macro level* (the phases of conversation, the main, and the secondary), *the intermediate level* (steps, or replicate) of *the micro level* (the means of different language levels involved in creating the speech act). Communication is seen as an exchange or mutual exchange of two active participants, each of which chooses one of several alternative actions, leads to the creation of favorable or unfavorable conditions for their interaction. This choice leads to a corresponding communicative move, which can be superimposed on the corresponding speech act, although it does not coincide with it [21, p. 628]. The communicative move has three parts: the first establishes the relation to the previous move, the second transfers the content to the move for which it is carried out, the third establishes the relation to the next move.

Traditional discourse analysis is often separated from conversational analysis based on methodological differences. For example, S. Levinson, preferring conversational analysis, denies discourse analysis as misconceived (false) [17, p. 288]. Shyfrin believes that the conversational analysis can be considered as a component of the discourse analysis and successfully integrated with the latter within the framework of discourse [20]. Common problems of conversational analysis and analysis of discourse are the way of texts technical recording and standardization of transferring ways the sound image to paper (transcription); the volume of theoretical sampling of the material, sufficient for conclusions about the real functioning of the language in different societies; The way of recording non-verbal communication components and the overall composition.

The direction of *critical discourse analysis* oriented to empiric research of relations between speech and social or cultural state of society, and also by their development [21, p.629], was formed under act of

functional structure of J. Firth, which combined the functional study of language with the analysis of factors of personality and society [5]; in a cultural and sociological theories, combine the research of linguistic communication with the methods of the ethnographic field work. By main positions of *critical discourse analysis* of O. Selivanova determines those: 1) the processes of creation of texts and their consumption reproduce and change socium and culture; 2) speech not only creates the social world but also social practices create discourses; 3) physical objects acquire the defined value due to discourse; 4) a subject is unbalanced, his speech displays are determined by dominating speech which depends on dominating ideology of power; 5) a subject is able to creative operate and convert social practices and discourse through the critical revision of values by dominating discourse [21, P.629-630].

A *critical discourse analysis* is based on philosophical conception of M. Foucault in relation to power as force which creates subjects and agents of actions [6], and also on positions of linguistic philosophy in relation to perception of reality on the basis of language, which not only represents reality but also constructs it. The main representative of this direction of speech analysis is T. Van Dijk, which heads the social and cognitive flow of critical discourse analysis; but it goes out from conceptions of Britannic tradition, which is concentrated on the study of language policy, expression in the language of ideological and political imagination [3].

The problems of discourse analysis are a structure and stratification of speech, establishment of his signs, units, categories and types. Right behind O. Halichkina, we select computer speech as separate type of speech, she determines him as «intercourse in computer networks», and determines as a constitutional signs: 1) electronic signal as channel of intercourse; 2) virtuality; 3) distance, section in space and time; 4) intermediation (carried out by hardware); 5) high feet of insiding; 6) presence of hypertext; 7) creole of computer texts; 8) after advantage of status equality the rights of participants; 9) transmission of emotions, facial expression, senses by «emoji»; 10) combination of different speech types; 11) specific computer vocabulary [7, p.59].

Computer discourse and intercourse inside, O. Halichkina marks, is characterized the presence of hypertext. This concept which appeared comparatively recently arose up in connection with the study of electronic texts [7, p.58]. O. Halichkina select a hypertext as unit of computer discourse. [7, p.59].

The method of *linguistic analysis* of hypertext is evaluated in the work by Olena Horoshko, the author selects four basic stages; when the credible paradigm shift in the development of conceptions of computer discourse has happened or will happen [8, p.15]. The *first*, what it marks is the birth stage of the Internet, such as “aggregates of network technologies”. The *second* is the creation of the global web or the first web, when the possibility of multiple accesses arose from the content of the network of many users. The *third* is the origin of the second web design and the increase of content development on the Internet. The *fourth* is development itself, literally in our eyes, conceptions of the third semantic web, when users estimate and recommend the content created by them [8, p.15].

The transition in the development of hypertext, as described by Kharhadon, of the *first passive and static web*, content that professionally created an internet association and practically did not undergo changes to the *second web*, was predefined the line of factors such as: economic, technological and social. In this second web the contents began to be generated by the users, and as proof, practically any user has access to reading, as its correction could be conducted simultaneously by unlimited amount of people, as a result, caused the need to provide other approaches to development in the Network [12]. O. Horoshko points out that although the design of the second web does not have a clear purpose, it is possible to select some general lines of communicative services, which belong to the second web: fast creation of users content; possibility of simultaneous and simultaneous editing; a joint process of any text or project; possibility of practically permanent exchange; storing large volumes of information directly on the network, but not on the electronic device; there is lightness in the processing of a content; Distribution of different interfaces, friendly to users; strengthening of the audiovisual format (Creole) of transmission and presentation of information; a mixture of private and public borders on the Internet, when traditional private information is made public and accessible by all concerned persons [9].

As Olena Horoshko describes that the second Internet network, which allows communication and work on the internet, was initiated by a special type of photography. This new type created an environment and the terms where this event occurred. And he began to distinguish this hypertext by raising the level of collective and photographic co-author of Creole and high-level hybridization (combining verbal and nonverbal

elements as well as different genres, service platforms and within the framework of a resource web, lightness of maintenance update, increasing role of audiovisual information in its creation and perception, and consequently, its understanding. "

In 2007 as a response to supersaturation and overloading on the Internet of non-professional content, the idea of the third *semantic web* was born, which predicted that the user individually attracted to the content development process, would now not only create for him but would also have partners in a collective creation process; what helped him (instruction specialists), leaders of ideas networks, who train and assist professionally. Semantic Web user status can be changed to expert, as well as content developer and platform developer collaborator [27].

All conceptions of developing that are mentioned above, as Lutovinova explains, led to uprising of a specially hypertext, which is notable for high level of creolization, hybridism, interactivity and liveliness [18, p.54]. Moreover, this text functions in digital world or in conditions of the progress of communicative process in the environment which is changeable, with variable scope of information in creole hypertext. Also for this new type of hypertext characterize [8, p.17]: high significance of paragraphic resource and broaden options of their choice ("visual design" of the text (print, color, lay of text information on electronic page and methods of navigations on it)); compact preservation of bid capacity of different semiotic information, including text; time features of deployment of the text in front of the communicators (chat feed, forum, or consistency of comments on the blog); opportunity to change the text regularly and group authorship of plenty of text, which are placed in network; realization of instant replicas of text material, high speed distribution and editing of hypertext; simultaneous work with the text of a great number of people; high stage of integration of the text in other semiotic systems. [9; 10].

For the analysis of the first, the second and the third webs O. Horoshko determines the following characteristics: 1) text volume length of network resource, which is a part of hypertext space; 2) text's number, which are a part of hypertext space on the start page of the web resource; 3) numerosity of inbound and outbound hyperlink with hypertext space; 4) degree indicator of creolization of the text, which calculated on length ratio of text to amount of visual information which is contained on given resource (visual information is measured in file units) [8, p.17].

Researching of linguistic analysis of hypertext which describes

O. Horoshko, showed the following: 1) the second hypertext has the highest indicator of the level of readiness of integration in world web, as exactly from it “comes” and includes the largest number of hyperlinks; 2) the most comprehensive hypertexts inherent to first web; 3) highest level indicator of level of creolization in hypertext in semantic web; 4) in hypertexts of second web is contained the biggest hypertext space of one or another domain; 5) hypertext of second web have the most rich color palette [8, p.17].

Seriously problem in methodology of linguistic analysis which notes O. Horoshko, causes high degree of hypertext’s creolization.

Methodological basis of *discourse-analysis of computer texts* which describes Ye. Volkova in her research became a fundamental principles of language understanding as socio-cultural phenomenon. The methodology of hypertext research of computer discourse is developed not enough, that’s why Ye. Volkova described typology and ethical features of linguistic and cultural consciousness formed substantive provisions of computer discourse phenomenon in the framework of intercultural communication; she reviewed phenomenon of mutual relationship and cultural in the framework of a new kind of communication – computer one [26, p.28].

Giving an account of the main theory ideas and methodological base, Ye. Volkova deals research method of discourse- analysis of computer texts – DACT as interdisciplinary method of computer communication analysis, the subject of it is language as such and language in usage in computer environment. Under the concept “language in use” is understood “language as material of communication act” or “language in written or oral form, what is used for achievement of pragmatic meaning”, in computer discourse [26, p.29].

Let’s consider two types of variables, by which A. Baranov and Ye. Volkova undertook the analysis: *variable ways of information transfer* – tech specs of computer communication system, including interface design and *variables situational features of social context* in which take place communication. Variables of information data transfer methods include: synchronicity, transmission unit (gesture, message); size of the message; display data channel; message anonymity; filters; citation etc. Situational variables include: taking part in communication; member’s characteristics; purpose; theme; tune, norm, linguistic code [2; 26].

In DACT’s framework they are exploring next structures, Ye. Volkova: 1) linguistic – typography, orthography, word choice, proposition structure,

message organization; 2) sense bearing of symbols, words, phrases, dialogs etc; 3) interactive – order of speeches exchange, transmission channels, ways to hold conversation, theme extinction; 4) social – identify markers, belonging to the group, humor and game, image maintaining, conflict, influence in conversation etc.

“DACT what is based on a classic discourse-analysis is a new methods which is directed on the new discourse type learning computer one.”[26, p.30] and give push to circumscription of the next methodology, that is method of *genre formats analysis*.

The *functional method* is formed by L. Kompantseva within the pale of cognitive-pragmatic approach, he allow to appeal to discourse-analysis and to develop the method of *analysis of genre formats* [14, p.14].

Accomplished analysis of genre hypertext formats, which is described by L. Kompantseva, allowed to select such cognitive and pragmatic, linguocultural features of genre typology of communication: 1) communicational goals of lingual genres of virtual communications may be different, but they are closely related with pragmatic installation of visitors on network, aimed at, above all, on self expression and self-presentation of personality; 2) concept of the addressee which takes an active position in relation to the network communication and hypertext, meaningful for every virtual verbal genres. The addressee not only determines his attitude to communication, but also modulate different communicative strategies: zapping (forming of informational palette from one hypertext link to another), surfing, ignor (refusal from communication by any user etc). Members of virtual communication, network communities as integral communicative systems may be meaningful from the position of pragmlinguistic [14, p.14].

On the basis of genre format analysis by L. Kompantseva outline the main characteristics of hypertext [14, p.15]: 1) virtual communication mostly devoid of direct contacts, that's why linguistic activity of members has pronounced expressive character. The role of silent member is always semiotic: user log on to the chat of virtual conference etc, may be incognito for a long time, observing the situation of communication and doesn't join to the process of communication. Network communities and moderators quite strictly keep watch over the observance of network communicational norms, offenders or fall from grace in the act of communication, or go offline, or get high personal status. 2) “Cucko” and “eavesdropper” (definition by V. Karasik [11]) – model of cognitive representation of

discoverers network, which wish get carried away the ideas of that or those virtual cooperative, to master all the nuances of virtual communicative genre. The updating of personal position in the network always testifies about psychological self-determination and self realization of personality [14, p.15]. 3) The sign of popularity degree of that person, who talk isn't a relevant for internet communication beginning. Virtual familiar in a real life may have absolutely another characteristics than their virtual personalities. Psychological liberty, feeling of permissiveness, anonymity, conditioned of virtual situation of communication, weaken harsh statutory boundaries of representation. 4) In virtual environment addressee may be determined by the feature of lingual genre. In literary texts (or that, which are pretending to be literary), which are creating in network, type of the addressee is determining by social, discourse, psychological, cognitive communication characteristics. Then appear the situation of general address and empathy (an example may be Alive Magazine). 5) The detachment of addressee as feature of measure (communication tete-a-tete, in numerical chat or in virtual room, virtual conferencing) it is one of defining genre characteristic [14, p.15].

The main feature of hypertext, as researcher sais, is not the length, but correlative structure, the intension by multiple connections: 1) communicative situation of virtual space is dynamical and have a property for quickly re-accentuation. Hypertext makes it possible to fast hopping with one of the virtual genre to other for mixing genres of different spheres. 2) Lingual genres, which exist in realities of life, are used in computer discourse too, in which they have different moves. Users from the first minutes of network communication see its genre form, expect possible text composition and corpus. Comfortable staying in network connect directly with proficiency of user to posses and orient in virtual realization of lingual genres [14, p.15].

Researching complex methodology of hypertext researching as a model of computer world, on the first stage we choose method of *transformational analysis*, which M. Kocherhan explain as a component of structural method [13, p.13]. O. Selivanova as a main means of language analysis in structural paradigm represented by various methods of synchronous analysis of lingual phenomenon as elements variants of the all language system – invariants, which are in denoted inner hierarchy attitude. It geared towards knowledge of inner language organization as a system with reside to it invariant elements, what in the speech are relevant

to restricted concrete realizations; attitude between the elements, which are arranging elements in hierarchy of linguistic levels [21, p.56].

The methodology of *transformational analysis* aimed at definition of similarity and difference between syntactic construction on the basis on rule regulation and modifying their nuclear structure and selection such transformations on conditions that vocabulary construction preservation and syntactic links of their elements. The transformational analysis is meant to be used in derivation (singes, sentences) words on conditions that syntactic similarities of derivational processes; in lexical semantics to division shades of word meaning; in grammatical semantics characteristics by the right of transformational potential of morphological and semantic lexical features, item`s belonging to some classes and categories; in applied linguistics, in machine translation etc. [21, p.57].

Simulation technique is described by O. Selivanova as a complex of idealization features and abstracting with the aim of thoughtful and formalized presentation (originals) researching and learning on the ground of this introduction of events, attributes, connections, previsions and regularity existence clarification and objects` function. The simulation is applying by the condition of impossibility, or more difficult ways of original researching in environment for determination of their characteristics, optimization of administration and objects` usage [21, p.50]. The model is every system, in our case is hypertext, that has intellectual image, is materially realized and has capability to replace researching object in such way, that its research gives us new information about this object. Simulation technique regardless of all its universality has some qualifications. Yu. Apresian underlines that that object internals are modeling good, that have deal with its structural organization. He underlines the models of oral activity, models of exploratory activity of the linguist, and that, which have in modeling object linguistic describing [1, p.79, P.99-113]. A. Baranov characterizes such types of the models of theoretical linguistic in such way: *componential* (from what this object is consists of); *predicted* (provide the behavior of the object in different circumstances); *imitate* (overt behavior of the object); *diachronic* (how and why the object is changing in the passing of the time) [2, p.9].

On the third stage we are going to use *constructive method* which provides for forming-up and formation of the researching object in the form of simplify, hypothetic abstract scheme of hypertext. The method of remote syntactic structure modeling, formation of transformations and

limitations on it, principles and criteria of inborn base of linguistic knowledge, positional scheme modeling of modern semantic syntax, case grammar by C. Fillmor [4], conceptions of logical lingual analysis. In linguistic semantic they apply constructive methodologies of meaning interpretation by dint of determination of constituents connections between them (semantics graphs), combinational sets [1], semantics primitives [24], models of cognitive semantics [3]. In modern cognitive and computer linguistics this method is using on the ground of meaningful symbol codes of logic and mathematic, different languages of linguistics, they use methodologies of formation predictably accentuate frameworks in case of grammar by C. Fillmor [4], predicative thematic structures' modeling, offers, prepositional schemes in semantic syntax and logical analysis of native language, textual frame [4], diagrams, scene, scripts and graphs of conceptual dependence, conceptual graphs, methodologies of semantic portraiture [1], situational and semantics imagine of information in automated synthesis systems and recognition of native language [1; p.17; 23].

Therefore take into account the foregoing we come to **conclusions** that a special kind of discourse is a computer one, which is analyzed with the help of traditional methods for linguistics, which allowed us look upon the computer discourse as an unified whole and its individual units: 1) as unified whole: traditional and critical discourses-analysis; 2) as its individual features: distributive and transformative analyses which are formed on the structural method; 3) as unified whole and by the individual features: conversational analysis. Main methods of hypertext researchers by modern researcher are method of linguistic analysis, (which has a deal with the first, the second and the third types of hypertext), discourse-analysis of computer texts and analysis of genre formats is offered. Further researching of hypertext will be analyzed with the help of transformational analysis, the simulation technique, the method of hypertext construction as a model of the world.

The perspective of the further researching we mean in creating a hypertext typology on the basis of classification criteria and hypertext as a model of possible world.

References

1. Apresyan, Yu.D., 2009. 'Issledovanie po semantike i leksikografii (A study on semantics and lexicography)', T. 1 - *M.: Yazyki slovyanskikh kultur*, 568 p.

2. Baranov, A.G., 1997. 'Kogniotipichnost zhanra (Cognotypy of the genre)', *StyUstika. VI. — Opole*, p. 331-343.
3. Dijk, v. T.A., Lakoff, R., 1973. 'The logic of politeness', *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic society. — Chicago*, p. 292-305.
4. Fillmore, Ch., 1984. 'Remarks on Contrastive Pragmatics', *Contrastive Linguistics: Prospects and Problems. — B. etc. : de Gruyter*, p. 119-142.
5. Firth, J.R., 1957. 'The Technique of Semantics [Text]', *Papers in Linguistics 1934-1951. — London : Oxford University Press*, p. 5-38.
6. Foucault, M., 1971. 'L'ordre du discours', *Paris*, 274 p.
7. Galichkina, Ye.N., 2004. 'Kharakteristiki kompyuternogo diskursa (Characteristics of computer discourse)', *Vestnik Orenburgskogo un-ta.*, p. 55-59.
8. Goroshko, Ye.I., 2010. 'Gipertekst kak obekt lingvisticheskogo issledovaniya (Hypertext as an object of linguistic research)', *Materialy Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii s mezhdunarodnym uchastiem, 15 marta 2010 g. — Samara: PGSGA*, p. 14-18.
9. Horoshko, O.I., 2009. 'Vid psikholinhvistyky 2.0 do psikholinhvistyky 3.0: Quo Vadis? (From Psycholinguistics 2.0 to Psycholinguistics 3.0: Quo Vadis?)', *Psikholinhvistyka: [zb. Nauk. prats DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody»]. — Pereiaslav-Khmelnyskyi: PP «SKD»*, p. 108-124.
10. Ilina, I.A., 2009. 'Problema izucheniya i vospriyatiya giperteksta v multimediiynoy srede Internet (The problem of studying and perception of hypertext in a multimedia environment the Internet)', *Avtoref. dis. kand. filol nauk: 10.01.10. — M.*, 20 p.
11. Karasik, V.I., 2004. 'Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs (Language Circle: Personality, Concepts, Discourse)', *Volgograd*, 477 p.
12. Khargadon, S., 2008. 'Web 2.0 – eto budushchee obrazovaniya (Web 2.0 is the future of education)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.websoft.ru/db/wb/2FF50BoC29518A87C32574DD003290BC/doc.htm>.
13. Kocherhan, M.P., 2000. 'Vstup do movoznavstva (Introduction to linguistics)', *K.: Vydavnychiy tsentr «Akademiia»*, 368 p.
14. Kompantseva, L.F., 2009. 'Internet-linhvistyka: Navchalnyi posibnyk (Internet Linguistics: Tutorial)', *K.: Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy*, 275 p.
15. Kostomarov, V.G., Burvikova, N.D., 1999. 'Izuchenie i prepodavanie ruskogo yazika ot Pushkina i do nashikh dney (The study and teaching of the Russian language from Pushkin and to this day)', *Materiali konf. i seminarov. Volgograd: Izd-vo Volgogr. gos. un-ta*, p. 7-14.
16. Lakoff, Dzh., 1985. 'Pragmatika v estestvennoy logike (Pragmatics in natural logic)', *Novoe v zarubezhnoy lingvistike.-M.*, p. 439-471.
17. Levinson, S.C., 2000. 'Pragmatik', *Tubingen*, 480 p.
18. Lutovinova, O.V., 2009. 'Lingvokulturologicheskie kharakteristiki virtualnogo diskursa (Linguistic and cultural characteristics of virtual discourse)', *Volgograd: Izd-vo VGPU «Peremena»*, 477 p.
19. Makarov, M.L., 2003. 'Osnovy teorii diskursa (Fundamentals of Discourse Theory)', *M.*, 200 p.
20. Schiffrin, D., 1994. 'Approaches to Discourse', *Oxford*, 195 p.

21. Selivanova, O.O., 'Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: Pidruchnyk (Modern Linguistics: Directions and Problems: Textbook)', *Poltava: Dovkillia-K*, 712 p.
22. Sheygal, Ye.I., 2000. 'Semiotika politicheskogo diskursa (The Semiotics of Political Discourse)', *M.-Volgograd*, 368 p.
23. Stepanov, Yu.S., 1996. 'Alternativnyy mir. Diskurs. Fakt i printsip prichinnosti (Alternative world. Discourse. The fact and principle of causality)', *Yazyk i nauka kontsa 20 veka*. - M., p. 35-73.
24. Vezhbitska, A., Goddard, K., 2002. 'Diskurs i kultura (Discourse and Culture)', *Zhanry rech'i*. - Saratov, p. 118-157.
25. Vodak, R., 1997. 'Yazyk. Diskurs. Politika. (Language. Discourse. Policy.)', *Volgograd: Peremena*, 139 p.
26. Volkova, Ye.V., 2007. 'Kulturnaya obuslovlennost elektronnoho diskursa inofonov (Cultural conditioning of electronic discourse of inophones)', *Vestnik Chelyabinskogo Gosudarstvennogo Universiteta, seriya «Filologiya i iskusstvovedenie»*. - Chelyabinsk, p. 28-38.
27. 'Web 3.0', *Material iz Vikipedii — svobodnoy entsiklopedii*. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://ru.wikipedia.org/wiki/Web_3.0.

УДК 378.011.3-051:004.738.5(043.3)

КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА, ЯК КЕРІВНИКА: КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

TO THE COMPETENCE OF LECTURER, AS A LEADER: CRITERIA OF EFFICIENCY

В. В. Шевченко

Актуальність дослідження. Можливість кар'єрного зростання для багатьох фахівців-керівників є стимулом до підвищення їх професійної ефективності. Також доведено, що наявність в педагогічній установі прикладів руху по кар'єрних сходах впливає на лояльність персоналу і корпоративну культуру компанії. Проте існує аспект, який часто зупиняє керівників від використання внутрішнього кадрового резерву. Річ у тому, що співробітник, що претендує на позицію керівника, може володіти знаннями, але не володіти характеристиками, необхідними для успішної діяльності в новій іпостасі.

Urgency of the research. The potential for career growth for many senior executives is an incentive to enhance their professional efficiency. It is also proved that the presence in the educational institution of movement examples in the career ladder affects the staff loyalty and corporate culture of the company. However, there is an aspect that often stops managers from using the internal staffing reserve. The fact is that an employee who claims to be a manager can have knowledge, but not possess the characteristics necessary for successful activity in the new hypostasis.

Постановка проблеми. Чому дипломи не прогнозують і не гарантують професійну ефективність їх володарів в ролі керівників? Щоб отримати відповідь на це питання необхідно його переформулювати: чи є знання необхідною і достатньою підставою для професійної ефективності або для цього потрібний ще щось? Компетентності керівника. ролі, інші необхідні риси та якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою питань компетентностей викладача розглядалася в роботах багатьох вчених: В. Андрущенко, І. Зязюна, М. Жалдака, В. Бикова, Ю. Жука, О. Спіріна, В. Сидоренка, С. Яшанова та інші. Це питання широко також висвітлювалося у питаннях закордонних вчених: Л. Алексеева, Ю. Бабаєв, В. Беспалько, Б. Гейтса, Є. Юдіна та інших.

Постановка завдань. У зв'язку із стрімкою перебудовою діяльності викладача виникає необхідність у пошуку нових підходів до його діяльності, як керівника та модернізації вищої освіти взагалі. Частково вирішення цього завдання можливо за рахунок освіти в межах принципів навчання протягом всього життя. Отже, в межах завдання даної статті ми намагатимемося виявити ті ключові компетентності викладача як керівника в процесі його становлення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існує декілька десятків визначень терміну «компетентності». Я пропоную називати компетентністю будь-яку вимірювану характеристику людини, яка дозволяє їй бути ефективною в певному визначеному виді діяльності. А набір необхідних компетентностей формують професійну компетентність.

Висновки.

Досягнення

Target setting. Why diplomas do not predict and guarantee the professional efficiency of their masters in the role of managers? If you want to get the answer to this question, it will be necessary to reformulate: Is knowledge necessary and sufficient grounds for professional efficiency, or does it need something else? Competence of the head. roles, other necessary features and qualities.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of competence of the teacher was considered in the works of many scholars: V. Andrushchenko, I. Zyazyun, M. Zhaldak, V. Bykov, Yu. Zhuk, O. Spirina, V. Sidorenko, S. Yashanov and others. This issue was also widely covered in the questions of foreign scholars: L. Alekseev, Yu. Babayev, V. Bepalko, B. Hates, Ye. Yudin and others.

The research objective. In connection with the rapid restructuring of the lecturer's work, there is a need to find new approaches to his work as a head and modernization of higher education in general. Part of the solution to this problem is possible through education within the principles of lifelong learning. So, within the scope of this article, we will try to identify those key competencies of the teacher as a leader in the process of its formation.

The statement of basic materials. Today, there are several dozen definitions of the term "competence". I propose calling competence any measurable characteristic of a person, which allows him to be effective in a definite kind of activity. And the set of necessary competencies forms professional competence.

Conclusions. Achievement of a

людиною життєвого успіху є однією з найважливіших проблем, які постали перед людством у XXI столітті. Оскільки життєва компетентність – це властивість особистості, то з цього випливає, що її можна розвивати та вдосконалювати.

Ключові слова: компетентності, викладач, керівник, особистість, модернізація освіти.

person's life success is one of the most important problems facing mankind in the XXI century. Since vital competence is a personality property, it follows from this that it can be developed and improved.

Key words: competence, lecturer, manager, personality, modernization of education.

Актуальність теми дослідження. Найпростіший спосіб вирішення проблеми, який використовують в освітніх установах, – це направлення кандидата на додаткове навчання, стажування чи підвищення кваліфікації. Пропозиції на ринку освіти варіюються від одноденних семінарів і інтенсивних курсів з перепідготовки до отримання ступеня MBA або підвищення кваліфікації в престижних Вузах. Проте в більшості випадків пропонована система освіти носить традиційний характер і ґрунтується на передачі знань і умінь у вигляді інформації, із завданням їх повного засвоєння. Якісним критерієм такого засвоєння є максимально точне відтворення даної інформації в усній або письмовій формі. Подібний формат навчання має переваги, одним з яких є фундаментальність отримуваних знань. Та все ж така система має істотний недолік, на який вже в 70-і роки минулого століття вказували представники американських і європейських установ та організацій з питань підвищення кваліфікацій. При даному навчанні, отримані дипломи і атестати, не прогнозували і не гарантували професійного успіху випускникам, що успішно завершили дане навчання. Таким чином, отримання професійного диплома по управлінню, не є для керівника гарантованою підставою того, що фахівець, що пройшов перепідготовку, стане хорошим управлінцем.

Постановка проблеми. Виникає питання: Чому дипломи не прогнозують і не гарантують професійну ефективність їх володарів, адже вони свідчать про ефективне засвоєння отриманих знань? Щоб відповісти на це питання, давайте сформулюємо його трохи по-іншому: чи є знання необхідною і достатньою підставою для професійної ефективності? Багаторічний практичний досвід і сучасні наукові дослідження в сфері менеджменту говорять про те, що успішність викладача, як керівника визначається цілим комплексом

характеристик, якими він повинен володіти крім знань. Це означає, що отриманих знань, претендентові на керівну посаду, недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою питань компетентностей викладача розглядалася в роботах багатьох вчених: В. Андрущенко [1], І. Зязюна [4], М. Жалдака [3], В. Бикова, Ю. Жука, О. Спіріна [12], В. Сидоренка, С. Яшанова [16] та інших. Це питання широко також висвітлювалося у питаннях закордонних вчених: Л. Алексєєва, Ю. Бабаєв, В. Беспалько, Б. Гейтса, Є. Юдіна та інших.

Постановка завдань. Багато в чому саме завдяки проявленій ініціативі більшість сьогоднішніх успішних керівників змогли сформувати свій первинний капітал в умовах широких можливостей, що з'явилися в час і після перебудови. У зв'язку із стрімкою перебудовою діяльності викладача виникає необхідність у пошуку нових підходів до його діяльності, як керівника та модернізації вищої освіти в цілому. Частково вирішення цього завдання можливо за рахунок освіти в межах принципів навчання протягом всього життя. Отже, в межах завдання даної статті ми намагатимемося виявити ті ключові компетентності викладача як керівника в процесі його становлення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існує декілька десятків визначень терміну «компетентності». Я пропоную називати компетентністю будь-яку вимірювану характеристику людини, яка дозволяє їй бути ефективною в певному визначеному виді діяльності. А набір необхідних компетентностей формують професійну компетентність [7].

Найбільш детальне і повне своє тлумачення цього виразу розкрито в теорії «компетентності», основоположником якої прийнято вважати Девіда Макклелланда. У 1973 році він опублікував свою роботу «Testing for Competence Rather Than Intelligence» яку можна вважати початком руху «компетентностей». У статті розглядалися дослідження, що доводили, що традиційні академічні тести здібностей і тести на знання предмету, так само як і шкільні рівні і дипломи не прогнозували ефективне виконання роботи. Ці висновки привели Макклелланда до того, що він почав шукати методи визначення змінних «компетентностей», здатних прогнозувати цей рівень. Перші апробації нових методів були проведені співробітниками дипломатичної інформаційної служби Державного

Департаменту США і працівниками соціального обслуговування штату Массачусетс. До 1991 року метод оцінки компетентностей використовувався вже більш ніж в 24 країнах світу [2].

Виходячи з даного визначення, зрозуміло, що такими характеристиками є не тільки управлінські знання, уміння і навички, найчастіше використовувані в сфері управління - практиці при оцінці і навчанню управлінської компетентності. Ключовими компетентностями що визначають ефективність людини як керівника, виступають якраз не професійні, а особисті характеристики, пов'язані з його мотивацією, переконаннями і психофізіологічними особливостями [5].

Дослідження американських фахівців в сфері управління показали, що кращі керівники зокрема в педагогічній галузі, незалежно від специфіки діяльності і рівня управління мають практично єдиний профіль компетентностей. Тобто вони володіють одними і тими ж характеристиками, які, по суті, і є причиною і основою їх успішності. На першому місці визначено здатність впливати і здійснювати вплив на людей. Кращі керівники володіють загальною здатністю робити вплив на тих, кого оточують з метою підвищення ефективності їх діяльності і функціонування установи в цілому. При цьому, важливою особливістю цього впливу є те, що вони це роблять не для особистої вигоди і не за будь-яку ціну [14].

Іншою характеристикою цієї дії є така якість, як директивність керівника, тобто його наполегливість в досягненні поставлених цілей і завдань, навіть всупереч думці людей, що оточують його.

Ще однією загальною для успішних керівників компетентністю є орієнтація на досягнення цілей. Ця характеристика тісно пов'язана з прагненням до підвищення, як своєї особистої ефективності, так і ефективності підлеглих. Дана компетентність найяскравіше виражається, як правило, на початковому етапі функціонування установи, коли її керівник буквально заряджає енергією всіх співробітників. По суті, вона має на увазі високу мотивацію до якісного виконання роботи впродовж всього «стержня управління», що складається з визначення цілей і завдань, планування і організації діяльності, а також контролю над цією діяльністю з подальшим аналізом її результатів. Таким чином, дана компетентність, як і попередня тісно пов'язана з наступною компетентністю кращих керівників, яка звучить, як командна робота і співпраця [6].

Командна робота і співпраця припускає ефективне делегування повноважень, включення інших людей в досягнення поставлених цілей і організацію роботи колективу так, щоб поєднання цих зусиль призводило до ефекту синергії. Даний ефект робить колективні зусилля в десятки разів успішнішими, ніж просте складання результатів такої ж кількості окремо працюючих співробітників. Окрім чисто адміністративних навиків, керівник повинен володіти здатністю підвищувати командний дух і моральний стан підпорядкованих йому працівників, ефективно запобігати і вирішувати можливі конфлікти [15].

Вищезгадані управлінські компетентності тісно взаємозв'язані між собою і в максимальному ступені виявляються коли органічно поєднуються в одній людині. Це і називають кластером компетентностей, який і формує, як вже зазначалося вище як компетентність керівника[11].

У симбіоз управлінських компетентностей, крім трьох вищезазначених, входять також такі компетентності, як упевненість в собі, ініціатива і концептуально-аналітичне мислення. У кращих викладачів-керівників дана компетентність виявляється як загальна упевненість у власних здібностях і думках, так і в отриманні задоволення від важких завдань. У практиці досить часто зустрічаються приклади, коли кращі керівники несуть особисту відповідальність за проблеми і невдачі, які, на думку спостерігача, відбулися не по їх провині. У робочих ситуаціях, ініціатива може виявлятися в наступних формах:

1. Прагнення до того, щоб використовувати можливості, коли вони з'являються;
2. Здатність швидко і ефективно вирішувати критичні ситуації;
3. Бажання розширювати межі свого формального авторитету [8].

Концептуально–аналітичне мислення. Послідовне і логічне мислення – важлива характеристика кращих керівників. Іноді його називають стратегічним мисленням. Воно дозволяє визначати причинно-наслідковий взаємозв'язок подій і явищ на вісі минуле-теперішнє-майбутнє, виявляти існуючі закономірності, що перешкоджають або сприяють досягненню поставлених цілей. При цьому глибина і змістовність такого аналізу у успішних керівників настільки високі, що висновки, до яких приходить керівник нерідко є неочевидними для підлеглих [13].

Висновки. Всі вище перераховані компетентності були виявлені в результаті порівняння явно успішних і неуспішних керівників. Таким чином, вони є фактичними критеріями успішності керівника і можуть бути використані при визначенні здатності або нездатності фахівця, в нашому випадку викладача, виконувати дану роль. Досягнення ж людиною життєвого успіху є однією з найважливіших проблем, які постали перед людством у ХХІ столітті. Оскільки життєва компетентність - це властивість особистості, то з цього випливає, що її можна розвивати та вдосконалювати.

Список використаних джерел

1. Андрущенко, В., 2004. 'Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу', *Вища освіта України. Випуск 1*, с. 5-9.
2. Дружилова, С., 2001. 'Этапы формирования профессиональной компетентности', *Непрерывное образование как условие развития творческой личности: Сб. мат. Фестиваля педагогического творчества, 28-29 августа 2000 г.* Новокузнецк: ИПК, с. 32 – 36.
3. Жалдак, М., 1989. 'Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе. – Автореферат дис. ... докт. пед. наук.', М., 48 с.
4. Зязюн, І., 2006. 'Наукове осмислення освітнього простору культури в педагогічній теорії', *Імідж сучасного педагога. Науково-практичний освітньо-популярний часопис*. Полтава, с. 12–16.
5. Карабін, О., 2005. 'Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти', *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, с. 37 – 40.
6. Коломієць, А., Коломієць, Д., 2006. 'Міжпредметні та надпредметні проекти як спосіб розвитку інформаційної культури студента', *Педагогіка і психологія професійної освіти*, с. 24–31.
7. Кремень, В., 2006. 'Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства', *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах.*, с. 5–9.
8. Каракозов, С., 2000. 'Информационная культура в контексте общей теории культуры личности', *Педагогическая информатика*, с. 41 – 55.
9. Овчарук, О., 2004. 'Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики', К.: «К.І.С.», 112 с.
10. Соколова, І., 2004. 'Професійна компетентність вчителя: проблема структури та змісту', *Неперервна професійна освіта: теорія і практика, Випуск 1*, с. 17.
11. Спірін, О., 2001. 'Диференційований підхід у вивченні основ штучного інтелекту в курсі інформатики фізико-математичного факультету вищого педагогічного закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова', К., 223с.
12. Трегуб, І., 2005. 'Новітні засоби інформаційної техніки в підготовці вчителів трудового навчання', *Педагогіка духовності: поступ у третє*

- тисячоліття: матеріали міжнародної наукової конференції, 19 квітня 2005р., К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, с.132-136.
13. Тхоржевський, Д., 2000 'Яким має бути зміст освітньої галузі "Технології"', *Трудова підготовка у закладах освіти*, с.7-10.
 14. Уваров, А., 1994. 'Новые информационные технологии и реформа образования' *Информатика и образование*, с.3 – 14.
 15. Шевченко, В., 2010. 'Роль інформаційних компетенцій та компетентностей у професійній діяльності майбутнього вчителя', *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки.* – Випуск 6: збірник наукових праць, К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, с. 236-242.
 16. Яшанов, С., 2009. 'Дидактична концепція навчання на основі комп'ютерних технологій', *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Сер.5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, с.179-182

References

1. Andrushchenko, V., 2004. 'Modernizatsiya pedahohichnoyi osvity Ukrayiny v konteksti Bolons'koho protsesu (Modernization of Ukrainian Pedagogical Education in the Context of the Bologna Process)', *Vyshcha osvita Ukrayiny. Vypusk 1*, p. 5-9.
2. Druzhilova, S., 2001. 'Etapy formirovaniya professional'noy kompetentnosti (Stages of the formation of professional competence)', *Nepreryvnoye obrazovaniye kak usloviye razvitiya tvorcheskoy lichnosti: Sb. mat. Festivalya pedagogicheskogo tvorchestva, 28–29 avgusta 2000 g.* Novokuznetsk: IPK, p. 32 – 36.
3. Zhaldak, M., 1989. 'Sistema podgotovki uchitelya k ispol'zovaniyu informatsionnoy tekhnologii v uchebnom protsesse. – Avtoreferat dis. ... dokt. ped. nauk. (Teacher training system for the use of information technology in the teaching process. - Abstract of the dis. ... Doct. ped. Sciences)', М., 48 p.
4. Zyazyun, I., 2006. 'Naukove osmyslennya osvith'oho prostoru kul'tury v pedahohichniy teorii (Scientific comprehension of the educational space of culture in pedagogical theory)', *Imidzh suchasnoho pedahoha. Naukovo-praktychnyy osvith'o-populyarnyy chasopys.* Poltava, p. 12–16.
5. Karabin, O., 2005. 'Informatsiyna kul'tura studentiv v konteksti modernizatsiyi pedahohichnoyi osvity (Information Culture of Students in the Context of Modernization of Pedagogical Education)', *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohika*, p. 37 – 40.
6. Kolomiyets', A., Kolomiyets', D., 2006. 'Mizhpredmetni ta nadpredmetni proekty yak sposib rozvytku informatsiynoi kul'tury studenta (Interdisciplinary and Sub-Object Projects as a Way of Student Information Culture Development)', *Pedahohika i psykholohiya profesiynoyi osvity*, p. 24–31.
7. Kremen', V., 2006. 'Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi v osviti i formuvannya informatsiynoho suspil'stva (Information and Communication Technologies in Education and the Formation of an Information Society)', *Informatyka ta informatsiyni tekhnolohiyi v navchal'nykh zakladakh*, p. 5–9.

8. Karakozov, S., 2000. 'Informatsyonnaya kul'tura v kontekste obshchey teoryy kul'tury lychnosti (Information culture in the context of the general theory of personality culture)', *Pedahohycheskaya informatyka*, p. 41 – 55.
9. Ovcharuk, O., 2004. 'Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy: Biblioteka z osvith'oyi polityky (Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Prospects: Library on Educational Policy)', K.: «K.I.S.», 112 p.
10. Sokolova, I., 2004. 'Profesiyna kompetentnist' vchytelya: problema struktury ta zmistu (Professional competence of the teacher: the problem of structure and content)', *Neperervna profesiyna osvita: teoriya i praktyka, Vypusk 1*, p. 17.
11. Spirin, O., 2001. 'Dyferentsiyovanyy pidkhid u vyvchenni osnov shtuchnoho intelektu v kursi informatyky fizyko-matematychnoho fakul'tetu vyshchoho pedahohichnoho zakladu: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 Nats. ped. un-t imeni M.P. Drahomanova (Differentiated Approach in the Study of the Basis of Artificial Intelligence in the Course of Informatics of the Faculty of Physics and Mathematics of the Higher Educational Institution: Dissertation. ... Candidate ped Sciences: 13.00.02 National. ped Drahomanov UN)', K., 223p.
12. Trehub, I., 2005. 'Novitni zasoby informatsiynoyi tekhniky v pidhotovtsi vchyteliv trudovoho navchannya (The latest means of information technology in the training of teachers of labor education)', *Pedahohika dukhovnosti: postup u tret'ye tysyacholittya: materialy mizhnarodnoyi naukovoï konferentsiyi, 19 kvitnya 2005r.*, K.: NPU imeni M.P.Drahomanova, p.132-136.
13. Tkhorzhevs'kyi, D., 2000 'Yakym maye buty zmist osvith'oyi haluzi "Tekhnolohiyi" (What should be the content of the educational field "Technologies")', *Trudova pidhotovka u zakladakh osvity*, p.7-10.
14. Uvarov, A., 1994. 'Novyye informatsionnyye tekhnologii i reforma obrazovaniya (New information technologies and education reform)' *Informatika i obrazovaniye*, p.3 – 14.
15. Shevchenko, V., 2010. 'Rol' informatsiynykh kompetentsiy ta kompetentnostey u profesiyniy diyal'nosti maybutn'oho vchytelya (The role of information competences and competences in the professional activity of the future teacher)', *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya № 13. Problemy trudovoyi ta profesiynoyi pidhotovky. – Vypusk 6: zbirnyk naukovykh prats*, K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, p. 236-242.
16. Yashanov, S., 2009. 'Dydaktychna kontseptsiya navchannya na osnovi komp'yuternykh tekhnolohiy (Didactic Concept of Learning Based on Computer Technologies)', *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Ser.5: Pedahohichni nauky: realiyi ta perspektyvy*, K.: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, p.179-182.

УДК 378.147:004:]159.9+36-051

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ
ПСИХОЛОГІВ****FEATURES OF FORMING OF INFORMATIONAL COMPETENCE IN
FUTURE SPECIAL PSYCHOLOGISTS****І.В. Федоренко, М.І. Федоренко****Актуальність теми.**

Соціальні, економічні та політичні зміни в Україні призвели до реформування вищої освіти в країні. Були висунуті підвищені вимоги до професійної підготовки компетентних фахівців різних спеціальностей. Одним із завдань сучасної вищої освіти є підготовка психолога, професійні вміння якого відповідали б актуальним потребам сучасного суспільства.

Постановка проблеми.

Використання в роботі спеціального психолога новітніх комп'ютерних технологій передбачає розробку відповідного науково-методичного забезпечення, ефективне застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання, а також системну інтеграцію НІТ у його робочий процес. З огляду на це гостро постає питання щодо якісного формування готовності сучасного майбутнього спеціального психолога до роботи з дітьми, які мають особливі освітні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної наукової та методичної літератури щодо підготовки спеціальних психологів до роботи з комп'ютерними технологіями показав, що це питання розроблене недостатньо, хоча є окремі дослідження, в яких розглядаються елементи комп'ютерної підготовки майбутніх дефектологів до роботи у спеціальній

Urgency of the research.

Social, economic and political changes in Ukraine led to the reform of higher education in the country. Were raised requirements for the training of competent specialists of different specialties. One of the tasks of modern higher education is the preparation of a psychologist whose professional skills would meet the actual needs of modern society

Target setting. Use in the work of the special psychologist of the latest computer technologies involves the development of appropriate scientific and methodological support, the effective use of tools and computer training systems, as well as the system integration of NITs in its workflow. In view of this, the question arises of the qualitative formation of the readiness of the modern future of a special psychologist to work with children who have special educational problems.

Actual scientific researches and issues analysis. The analysis of special scientific and methodological literature on the preparation of special psychologists for work with computer technologies showed that this issue is not developed sufficiently, although there are separate studies, which consider the elements of computer training of future defectologists to work in a special school (O. Goncharova, O. Legky, O. Kachu-

школі (О. Гончарова, О. Легкий, О. Качуровська, Л. Коври-гіна, О. Кукушкіна, Т. Королевська, О. Савченко, В. Сиротюк, І. Федоренко та ін.).

Постановка завдання.

Поетапна система комп'ютерної підготовки спеціальних психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Послідовність і безперервність комп'ютерної підготовки в аспекті професійної підготовки спеціального психолога повинна передбачати такі етапи:

- етап базової комп'ютерної підготовки – перший вузівський, який передбачає вивчення технічних та комп'ютерних засобів навчання, що використовуються в спеціальних школах, студентами-психологами першого курсу;

- етап загально-спеціальної комп'ютерної підготовки – другий вузівський, який передбачає вивчення студентами II курсу новітніх комп'ютерних технологій;

- етап спеціальної комп'ютерної підготовки – третій вузівський, який охоплює вузькоспеціалізовану комп'ютерну підготовку студентів-спеціальних психологів III курсу;

- етап практичної підготовки – четвертий вузівський (IV курс), який передбачає поглиблення індивідуальної комп'ютерної грамотності під час проходження психологічної практики в спеціальних освітніх та реабілітаційних закладах для дітей з особливими освітніми потребами;

- етап дослідницької підготовки – п'ятий вузівський (магістратура), який готує студентів-магістрів до здійснення науково-дослідницької роботи в процесі написання кваліфікаційної роботи за допомогою новітніх комп'ютерних технологій;

- етап професійного удосконалення – післявузівська перепідготовка та підвищення квалі-

rovska, L. Krovrigina, O. Kukushkina, T. Korolevska, O. Savchenko, V. Sirotyuk, I. Fedorenko, etc.).

Setting objectives. Staged system of computer training of special psychologists.

The statement of basic materials. The sequence and continuity of computer training in the aspect of professional training of a special psychologist should include the following steps:

- the stage of basic computer training - the first university, which involves the study of technical and computer training, used in special schools, students of psychology of the first year;

- the stage of general computer training - the second high school, which provides students with the second year of the latest computer technology;

- the stage of special computer training - the third high school, which covers the highly specialized computer training of students of special psychologists of the third year;

- the stage of practical training - the fourth university (IV course), which provides for the deepening of individual computer literacy during the passing of psychological practice in special educational and rehabilitation institutions for children with special educational needs;

- the stage of research training - the fifth university (magistracy), which prepares masters students for carrying out research work in the process of writing a qualification work with the help of the latest computer technologies;

- the stage of professional development - postgraduate retraining and advanced training, which involves deepening the individual professional technological skill of special psychologists.

фікації, яка передбачає поглиблення індивідуальної професійної технологічної майстерності спеціальних психологів.

Висновки. Запропонований нами поетапний підхід формування інформаційної компетентності дає можливість на якісно новому рівні вдосконалити підготовку майбутніх спеціальних психологів до використання комп'ютерних технологій у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: інформаційна компетентність, студент, спеціальний психолог, етапи підготовки, компетентність, корекція, реабілітація.

Conclusions. Our proposed step-by-step approach to information competence formation gives an opportunity to improve the training of future special psychologists on the use of computer technologies in their professional activities at a qualitatively new level.

Keywords: information competence, student, special psychologist, stages of preparation, competence, correction, rehabilitation.

Актуальність теми. Соціальні, економічні та політичні зміни в Україні призвели до реформування вищої освіти в країні. Були висунуті підвищені вимоги до професійної підготовки компетентних фахівців різних спеціальностей. Одним із завдань сучасної вищої освіти є підготовка психолога, професійні вміння якого відповідали б актуальним потребам сучасного суспільства.

Питання удосконалення професійної підготовки психолога є актуальним і для сучасної корекційної освіти. Цим питанням займалися чимало вчених – спеціальних педагогів та психологів, зокрема, Л. Гренюк, І. Колесник, В. Лапшин, С. Миронова, Н. Назарова, О. Паламар, Л. Руденко, В. Синьов, Є. Синьова, В. Турчинська, Л. Фомічова, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін. Вони визначили, що для успішного виконання професійних обов'язків спеціальний психолог має володіти відповідним обсягом медико-психолого-педагогічних знань, бути висококваліфікованим спеціалістом у галузі дефектології і комп'ютерних технологій, постійно займатися самоосвітою, мати широкий науковий світогляд і високий рівень загальної культури, бути здатним до прийняття творчих рішень у нестандартних умовах.

Постановка проблеми. Використання в роботі спеціального психолога новітніх комп'ютерних технологій передбачає розробку відповідного науково-методичного забезпечення, ефективного застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання, а також системну інтеграцію НІТ у його робочий процес.

Інтерпретація освітніх проблем з позиції комп'ютерної компетентності спеціалістів в галузі спеціальної психології дає можливість, по-перше, глибше усвідомлювати сутність та структуру дефекту, необхідність і засоби його диференціальної діагностики, по-друге, визначати й вирішувати проблеми корекції і компенсації дефекту не лише психологічними, але й комп'ютерними технологіями, по-третє, прогнозувати якість життя дитини з інвалідністю, розробляти індивідуальні програми їх корекції, реабілітації та ін.

Теоретичний аналіз психологічної та дефектологічної літератури вказує на відсутність розробок щодо визначення впливу системи комп'ютерних знань на підготовку майбутнього спеціального психолога до корекційної роботи, на невизначеність її стану в практичній діяльності відповідних факультетів та інститутів. Відсутні дослідження змісту, структури та обґрунтування основних компонентів підготовки спеціальних психологів до використання новітніх комп'ютерних технологій як складової освітньо-професійних програм. Не розроблено критерії і показники ефективності засвоєння студентами-психологами системи комп'ютерних знань. Не визначено базові принципи вивчення комп'ютерних дисциплін у вищій спеціальній освіті, відсутня інтегративність навчальних програм, що знижує рівень комп'ютерної компетентності майбутнього спеціаліста.

Вихід вищої дефектологічної освіти за традиційні межі спеціальних шкіл і необхідність в сучасних умовах готувати фахівців для медико-психолого-педагогічних центрів, реабілітаційних установ, закладів інтегрованого та інклюзивного навчання поглиблює та урізноманітнює зміст комп'ютерної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 053 Психологія (спеціальна, клінічна).

З огляду на це гостро постає питання щодо якісного формування готовності сучасного майбутнього спеціального психолога до роботи з дітьми, які мають особливі освітні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що існують різні тлумачення поняття „комп'ютерна підготовка”, яка є обов'язковою складовою освітнього процесу і передбачає підготовку фахівців, здатних ефективно використовувати комп'ютерні засоби й новітні інформаційні технології для вирішення практичних завдань (за О. Козловим). З іншого боку, відомо, що комп'ютерна підготовка

студентів – це комплекс форм і методів роботи, які дають їм змогу самостійно здобувати знання. З метою розмежування змісту цього поняття для різних напрямів освітньої діяльності студентів нами введено поняття „підготовка майбутніх спеціальних психологів до використання новітніх комп'ютерних технологій спеціальної освіти” як обов'язкова складова вищої спеціальної освіти, зміст якої становлять дисципліни інформаційно-комп'ютерного циклу, кожна з яких є органічною частиною системи формування у майбутніх спеціальних психологів готовності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності у сфері спеціальної психології.

Отже, готовність до використання новітніх комп'ютерних технологій ми розглядаємо як здатність майбутнього спеціального психолога до ефективної освітньої та корекційної діяльності на основі застосування у власному освітньому процесі та у роботі з дітьми сучасної комп'ютерної техніки та відповідних психологічних методик.

Аналіз спеціальної наукової та методичної літератури щодо підготовки спеціальних психологів до роботи з комп'ютерними технологіями показав, що це питання розроблене недостатньо, хоча є окремі дослідження, в яких розглядаються елементи комп'ютерної підготовки майбутніх дефектологів до роботи у спеціальній школі (О. Гончарова, О. Легкий, О. Качуровська, Л. Ковригіна, О. Кукушкіна, Т. Королевська, О. Савченко, В. Сиротюк, І. Федоренко [7] та ін.).

Постановка завдання. Враховуючи необхідність структурування професійної підготовки спеціальних психологів постало завдання розробки поетапної системи їх комп'ютерної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-комп'ютерна компетентність діяльності спеціального психолога – це сукупний результат достатньо складного й довготривалого процесу професійно-педагогічної підготовки. Відповідно, готовність майбутнього спеціального психолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційній роботі – це стійке особистісне утворення, яке поєднує комплекс особистісних якостей і фахових знань, умінь і навичок, є важливою передумовою успішної корекційної діяльності та реалізації творчого потенціалу особистості.

Послідовність і безперервність комп'ютерної підготовки в аспекті професійної підготовки спеціального психолога повинна передбачати такі етапи:

- етап базової комп'ютерної підготовки – перший вузівський, який передбачає вивчення технічних та комп'ютерних засобів навчання, що використовуються в спеціальних школах, студентами-психологами першого курсу;

- етап загально-спеціальної комп'ютерної підготовки – другий вузівський, який передбачає вивчення студентами II курсу новітніх комп'ютерних технологій;

- етап спеціальної комп'ютерної підготовки – третій вузівський, який охоплює вузькоспеціалізовану комп'ютерну підготовку студентів-спеціальних психологів III курсу;

- етап практичної підготовки – четвертий вузівський (IV курс), який передбачає поглиблення індивідуальної комп'ютерної грамотності під час проходження психологічної практики в спеціальних освітніх та реабілітаційних закладах для дітей з особливими освітніми потребами;

- етап дослідницької підготовки – п'ятий вузівський (магістратура), який готує студентів-магістрів до здійснення науково-дослідницької роботи в процесі написання кваліфікаційної роботи за допомогою новітніх комп'ютерних технологій;

- етап професійного удосконалення – післявузівська перепідготовка та підвищення кваліфікації, яка передбачає поглиблення індивідуальної професійної технологічної майстерності спеціальних психологів.

Перший етап базової комп'ютерної підготовки охоплює період навчання студентів-спеціальних психологів у другому семестрі першого курсу ВНЗ. На цьому етапі кожний студент отримує знання про існуючі технічні та комп'ютерні засоби, про їх будову та способи використання. Поряд з тим, комп'ютерна підготовка передбачає створення на першому курсі умов для ефективного застосування отриманих знань під час навчальних лабораторних занять.

Другий етап загально-спеціальної комп'ютерної підготовки охоплює період навчання студентів у першому семестрі на другому курсі. На цьому етапі студенти отримують знання та вміння з сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, які включають вивчення операційних систем, системних і прикладних програм, роботу в телекомунікаційному середовищі та в глобальній мережі Інтернет тощо. Також студентам надається інформація про те, як засвоєні

знання можуть бути використані в корекційному процесі спеціальних освітніх, інклюзивних та реабілітаційних закладів. Закінчується вивчення комп'ютерних дисциплін на цьому етапі екзаменом, який інтегрує всі отримані знання та вміння з технічних засобів навчання й новітніх комп'ютерних технологій в цілісну систему інформаційно-комп'ютерних знань.

Третій етап спеціальної комп'ютерної підготовки охоплює навчання студентів третього курсу і спрямований на підготовку студентів до безпосереднього використання комп'ютерних знань і вмінь при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Це дає можливість підготувати студентів до кваліфікованого вивчення дітей з особливими освітніми потребами під час проходження психологічної практики в спеціальних освітніх, реабілітаційних та консультативних закладах з урахуванням психофізичного стану дитини та її компенсаторних можливостей.

Четвертий етап практичної підготовки охоплює студентів четвертого курсу. Підготовка фахівців на цьому етапі має методичну спрямованість, яка базується на теоретичних знаннях і практичних навичках, одержаних під час вивчення різних дисциплін та включає проходження психологічної практики у другому семестрі п'ятого курсу.

П'ятий етап – етап дослідницької підготовки майбутніх спеціальних психологів. Під час вивчення в магістартурі курсу «Інформаційні технології в системі спеціальних досліджень» студенти набувають навичок застосування НІТ у процесі написання магістерської (кваліфікаційної) роботи, зокрема використання комп'ютерних програм для розробки методів дослідження, обрахування його результатів тощо.

Шостий – післявузівський етап професійного удосконалення охоплює вже працюючих за спеціальністю студентів, які отримують другу вищу освіту та слухачів курсів підвищення кваліфікації. Підготовка фахівців на цьому етапі базується на отриманих під час навчання теоретичних комп'ютерних знаннях і практичних навичках, сформованих у процесі професійної психологічної діяльності. Етап професійного удосконалення передбачає поглиблення індивідуальної професійної майстерності спеціального психолога засобами комп'ютерної грамотності.

На основі здійсненого структурного аналізу комп'ютерної

підготовки нами були виявлені взаємопов'язані та взаємозумовлені реальний зміст, методичне забезпечення, методи, засоби та форми підготовки студентів-психологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у своїй майбутній професійній діяльності.

Професійна підготовка з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх спеціальних психологів має будуватися на основі комплексного підходу до проектування змісту і використання методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу, який забезпечує не тільки всебічний розвиток майбутніх спеціальних психологів у сфері інформаційних технологій, а й поетапне формування їх готовності до професійної корекційно-реабілітаційної діяльності. Тому така підготовка повинна розглядатися як цілісна система, що базується на особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах, органічному поєднанні традиційних і комп'ютерно-орієнтованих методів, комплексному використанню паперових і електронних носіїв даних, традиційних і комп'ютерно орієнтованих засобів. При цьому важливим чинником проектування процесу професійної підготовки з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх спеціальних психологів є комплексне використання традиційних та комп'ютерно орієнтованих засобів за принципом взаємного доповнення.

Першою складовою у цьому складному процесі підготовки майбутніх спеціальних психологів до використання новітніх комп'ютерних технологій пов'язаний зі створенням змісту навчання та навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін комп'ютерного спрямування.

Зміст навчання – це педагогічно обґрунтована, логічно впорядкована та зафіксована в навчальній документації наукова інформація, що підлягає засвоєнню й визначає зміст навчальної діяльності [1]. Це конкретизована відповідь на запитання: які знання, вміння та навички необхідно відібрати для засвоєння й оволодіння студентом.

Аналіз навчальних планів, навчальних програм, підручників, навчальних посібників свідчить про їх надмірну перевантаженість інформацією, яка подається у формі знань. Це, як правило, певний набір теорій, законів, понять, наукових та емпіричних фактів, що є проекцією відповідних наукових знань. Головним засобом трансляції знань є текст (наявність комп'ютерної техніки лише додає комп'ютерні посібники, тренажери та контролюючі програми), а

головним завданням – формування в студентів міцних систематичних знань. Уміння та навички постають другорядними компонентами, а відбір практичних завдань та задач має випадковий характер [3]. За таких умов студент постійно занурений у штучно створене навчальне середовище (як за формою, так і за змістом), а визначальним у навчанні – є механічне заучування.

На основі теоретичного аналізу визначено й обґрунтовано зміст професійної підготовки з комп'ютерних технологій майбутніх спеціальних психологів, який становить систему дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, що пов'язані з вивченням багатогранності феномену інформаційних технологій, а також закономірностей та особливостей його прояву в різних сферах професійної діяльності спеціального психолога.

Одним з перспективних, на нашу думку, напрямів комп'ютерно-інформаційної підготовки є інтеграція окремих, але взаємопов'язаних між собою дисциплін за рахунок синтезу традиційних форм і методів навчання з можливостями, які пропонують сучасні освітні технології.

Предметом пропонованого розгляду є навчальний план підготовки студентів денної форми навчання, які навчалися за спеціальністю 053 Психологія (спеціальна, клінічна). Було виявлено в навчальному плані дисципліни, які можна інтегрувати у межах часу, відведеного на їх вивчення, без втрати якісних характеристик та об'єктивних показників рівня підготовки фахівців (мати уявлення - знати - вміти).

Передумовою успішного засвоєння нової дисципліни є опорні знання зі шкільного курсу «Інформатика» та вміння працювати на персональному комп'ютері на рівні користувача з операційною системою сімейства Windows та пакетом прикладних програм MS Office - текстовим процесором Word, табличним процесором Excel, системою управління базами даних Access.

Знання, навички та вміння, потрібні для успішного засвоєння нового курсу, пов'язані з використанням комп'ютерної техніки та відповідного спеціального програмного забезпечення, які до введення нової дисципліни напрацьовувалися в результаті вивчення дисциплін «Нові інформаційні технології» («НІТ») та «Технічні засоби навчання» («ТЗН»), що викладалися на другому курсі, та не враховували специфіки майбутньої професійної діяльності спеціальних психологів.

Порівняльний аналіз тематичних планів дисциплін «Технічні засоби навчання» та «Нові інформаційні технології» свідчить про те, що існує певне дублювання навчального матеріалу на різних якісних рівнях або на рівні набуття умінь і навичок використання інформаційних технологій та технічних засобів до використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі корекції та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. Вивчення змісту цих дисциплін показало, що вони не забезпечують студентів знаннями та вміннями необхідними для використання технічних та комп'ютерних засобів навчання під час роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

Проведений порівняльний аналіз показав, що змістові частини дисциплін «ТЗН» та «НІТ» подібні. Істотна різниця між ними полягає в акцентах матеріалів лекційних курсів та методиці проведення і методичному забезпеченні практичних занять.

У зв'язку з тим, що кінцевою метою вивчення зазначених вище дисциплін є напрацювання студентами стійких навичок роботи з комп'ютерною технікою, які відповідають вимогам чинних державних стандартів, вміння використовувати сучасні технічні засоби навчання та комп'ютерні технології в спеціальній психології, досить обґрунтованим є твердження про можливість інтеграції двох курсів в одну дисципліну. Таке об'єднання, з одного боку, надасть студентам знання основ сучасної комп'ютерної техніки, з іншого – забезпечить стійке напрацювання необхідних навичок використання сучасних комп'ютерно-інформаційних технологій у процесі корекції та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.

Запропонований підхід, спрямований на підвищення якості підготовки майбутніх спеціальних психологів шляхом створення та впровадження у навчальний процес інтегрованої дисципліни «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання», реалізовувався спільними зусиллями викладачів-дефектологів Факультету корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова та фахівців у галузі інформаційних технологій.

Ефективність запропонованого поетапного підходу перевірялася за допомогою експерименту, який здійснювався за участі 84 студентів денної форми навчання Факультету корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова, які навчалися за спеціальністю 053 Психологія (спеціальна, клінічна).

Результати експерименту засвідчили ефективність розробленої системи формування професійної готовності майбутніх спеціальних психологів до використання комп'ютерних технологій у процесі їх професійної діяльності. Зокрема встановлено таку динаміку високого рівня сформованості готовності у студентів експериментальної групи: у 57,37% студентів 3-го курсу та у 67,48% студентів магістратури (у контрольній групі – відповідно у 32,36% та у 36,55%). Студентів, які знаходяться на незадовільному рівні нами виявлено не було, хоча у контрольній групі їх відсоток становив відповідно 7,94% та 5,21%.

Висновки. Запропонований нами поетапний підхід формування інформаційної компетентності дає можливість на якісно новому рівні вдосконалити підготовку майбутніх спеціальних психологів до використання комп'ютерних технологій у своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Глузман, А.В., 1998. 'Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и путь исследования: моногр'. К.: Поисково-издательское агенство, 252 с.
2. Рамський, Ю.С., 2015. 'Професійна діяльність вчителя в епоху інформатизації освіти', *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, с. 23-26.
3. Селевко, Г.К., 1998. 'Современные образовательные технологии: учебное пособие', М.: Народное образование, 256 с.
4. Федоренко, І.В., 2010. 'Вивчення стану готовності вчителів-дефектологів до роботи з комп'ютерними технологіями', *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та психологія»*: зб. наук. праць. Випуск 15., К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, с. 279-281.
5. Федоренко, І.В., 2010. 'Особливості практичної підготовки студентів-дефектологів до використання нових інформаційних технологій у процесі корекційного навчання', *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*: зб. наук. праць. Вип. 3 (11), К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, с. 139-147.
6. Федоренко, І.В., 2009. 'Комп'ютерна грамотність як складова підготовки майбутнього дефектолога', зб. наук. праць *Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Соціально-педагогічна»*. Вип. 12. - Кам'янець-Подільський, с. 128-130.
7. Федоренко, М.І., 2011. 'Рівнева підготовка майбутніх учителів-тифлопедагогів до використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання', *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: мат-ли наук. конф. «Сучасний світ і незрячі»* зб. наук. праць. Вип. 4 (12), К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, с. 188-194.

References

1. Gluzman, A.V., 1998. 'Professyona`no-pedagogicheskaya podgotovka studentov unyversyteta: teoriya y put` y`ssledovany`ya: monogr. (Professional and pedagogical preparation of university students: theory and research path: monograph)', K.: *Poy`skovo-izdatel`skoe aginstvo*, 252 p.
2. Rams`kyj, Yu.S., 2015. 'Profesijna diyalnist` vch`telya v epoxu informatyzaciyio svity (Professional activity of the teacher in the era of informatization of education)', *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P.Dragomanova. Seriya2: Komp'yuterno-oriyentovani systemy navchannya*, p. 23-26.
3. Selevko, G.K., 1998. 'Sovremennye obrazovatel`nye texnologyy: uchebnoe posobyie (Modern educational technologies: a tutorial)', M.: *Narodnoe obrazovanye*, 256 p.
4. Fedorenko, I.V., 2010. 'Vyvchennya stanu gotovnosti vchyteliv-defektologiv do roboty z komp'yuternymy texnologiyam` (Studying the state of readiness of teachers-defectologists to work with computer technologies)', *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P.Dragomanova. Seriya 19. «Korekciyna pedagogika ta psixologiya»*: zb. nauk. pracz. Vypusk 15, K.: *NPU im. M.P.Dragomanova*, p. 279-281.
5. Fedorenko, I.V., 2010. 'Osoblyvosti praktychnoyi pidgotovky studentiv-defektologiv do vykorystannya novykh informacijnykh texnologij u procesi korekciynogo navchannya (Features of practical training of students of defectologists to the use of new information technologies in the process of correctional training)', *Social`no-psixologichni problemy tyflopedagogiky: zb. nauk. pracz`. Vyp. 3 (11)*, K.: *NPU im. M.P.Dragomanova*, p. 139-147.
6. Fedorenko, I.V., 2009. 'Komp'yuterna gramotnist` yak skladova pidgotovky majbutnogo defektologa (Computer literacy as a component of the preparation of the future defectologist)', zb. nauk. pracz *Kam'yanecz`-Podil`s`kogo nacional`nogo universytetu imeni Ivana Ogiyenka. Seriya «Social`no-pedagogichna»*. Vyp. 12., Kam'yanecz`-Podil`s`kyj, p. 128-130.
7. Fedorenko, M.I., 2011. 'Rivneva pidgotovka majbutnix uchyteliv-tyflopedagogiv do vykorystannya informacijno-kompyuternyx texnologij u procesi korekciynogo navchannya (Level training of future teachers-tiflopedagogists to use information and computer technologies in the process of correctional training)', *Social`no-psixologichni problemy tyflopedagogik`: mat-lynauk. konf. «Suchasnyj svit i nezryachi / zb. nauk. pracz`. Vyp. 4 (12).*, K.: *Vyd-vo NPU imeni M.P.Dragomanova*, p. 188-194.

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА : ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.011.3-051:373.2] : 159.947.5

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДИТИНОЦЕНТРОВАНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FORMATION OF THE CHILD-CENTRIC MOTIVATION FOR
PROFESSIONAL ACTIVITY OF PRE-SCHOOL EDUCATION TEACHER

І. О. Луценко

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, переважання впливу медіа середовища на дитину над безпосередніми впливами дорослого актуалізується перехід від предметного центризму до дитиноцентризму. Науковий пошук спрямовується на з'ясування механізмів реалізації дитиноцентризму як особистісно орієнтованої взаємодії дорослого з дитиною, за якої особистість дитини знаходиться у центрі освітнього процесу.

Постановка проблеми. У статті визначається зміст поняття дитиноцентризму, наголошується на ключовій ролі педагога у реалізації дитиноцентрованої освіти й необхідності формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти дитиноцентрованої мотивації до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї дитиноцентризму є предметом уваги таких прогресивних педагогів, учених минулого й сучасності, як: І. Бех, П. Блонський, А. Венцель, О. Вишневецький, О. Гессен, А. Дістервег, Д. Дьюї, І. Зязюн, Я. Коменський, В. Кремень, А. Макаренко, К. Роджерс, Ж. Руссо,

Urgency of the research. In the modern conditions of the information society development, the influence of the media environment on the child prevails over the immediate effects of the adult and, thus, the transition from subject centrism to child-centrism is actualized. The scientific search is directed to clarifying the mechanisms of realization of child-centrism, as a person-oriented interaction between the adult and the child, in which the child's personality is at the center of the educational process.

Target setting. The content of the concept of child-centrism is defined in the article, the key role of the teacher in the implementation of child-centric education and the necessity of formation of the child-centric motivation for professional activity of pre-school education teacher are emphasized.

Analysis of recent research and publications. Ideas of child-centrism are the subject of attention of such progressive teachers, scholars of the modernity and the past, as: I. Bekh, P. Blonskyi, A. Ventsel, O. Vyshnevskyi, O. Hessen, A. Disterveh, D. Diui, I. Ziazium, Ya. Komenskyi, V. Kremen, A. Makarenko, K. Rodzhers, Zh. Russo,

О. Сухомлинська, К. Ушинський,
Ф. Фребель, Й. Песталоцці.

Постановка завдання. У статті розв'язується завдання щодо визначення та теоретичного обґрунтування структурних складових дитиноцентрированої мотивації майбутніх вихователів до професійної діяльності у закладах дошкільної освіти, розкриття механізмів формування такої мотивації.

Виклад основного матеріалу. У першій частині основного матеріалу статті подано обґрунтування структурних складових дитиноцентрированої мотивації, а саме: розвинений пізнавальний інтерес до світу дошкільного дитинства; ціннісна ієрархізація особистісних якостей вихователя; ціннісна ієрархізація мотивів професійної взаємодії з дітьми; наявність самовідчуття психологічної близькості до світу дитинства; сформованість емоційно-ціннісного ставлення до дитини як суб'єкта спілкування і професійної взаємодії; вияв особистісної схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми дошкільного віку. У другій – розглядається взаємозв'язок, послідовність їх становлення і розвитку.

Висновки. З метою формування дитиноцентрированої мотивації до професійної діяльності у закладах дошкільної освіти здійснено реалізацію таких етапів: розроблення комплексу методів і прийомів, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, емоційно-ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дитини як суб'єкта спілкування і професійної взаємодії, процесів комунікативно-мовленнєвої взаємодії з нею; розроблення способів емоційного впливу на розвиток у майбутніх вихователів дитиноцентрированої мотивації до професійної

O. Sukhomlynska, K. Ushynskiy,
F. Frebel, Y. Pestalotsti.

The research objective. In the article, the task of determining and theoretically substantiating the structural components of the child-centric motivation for professional activity of pre-school education teacher is unleashed and mechanisms for the formation of such motivation are revealed.

The statement of basic materials. The justification of the structural components of child-centered motivation was given in the first part of the main material of the article, namely: developed cognitive interest in the world of preschool childhood; value hierarchy of personal qualities of the educator; value hierarchy of the professional interaction motives with children; the presence of a sense of psychological proximity to the childhood world; the formation of an emotional-value attitude to the child as a subject of communication and professional interaction; manifestation of personal inclination to practice verbal communication with children of preschool age. The relationship and consistency of their formation and development is examined in the second part.

Conclusion. Realization of the following stages: the development of a set of methods and techniques, educational and professional tasks which are aimed at the development of the value-motivational sphere, emotional-value relationship of future up bringer to the child as a subject of communication and professional interaction, processes of communicative and verbal interaction with it; development of ways of emotional impact on the formation of the child-centric motivation for professional activity of pre-school education teacher; development and implementation of communication trainings aimed at the emotional mood to interaction with a

діяльності у закладах дошкільної освіти; розроблення та реалізацію комунікативних тренінгів, спрямованих на емоційне налаштування на взаємодію з дитиною дошкільного віку, оволодіння суб'єкт-суб'єктною моделлю взаємодії з нею.

У ході взаємопов'язаного формування методичної, комунікативно-мовленнєвої підготовленості й дитиноцентрованості виявлено взаємозв'язки і взаємозалежності між сформованістю ціннісно-мотиваційної сфери і вибором стратегії комунікативно-мовленнєвої взаємодії з дитиною, сформованістю емоційно-ціннісного ставлення до дитини і вибором суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії з дитиною, станом відчуття психологічної близькості до світу дитинства і розвитком схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми, опануванням структури особистісно розвивального професійно-мовленнєвого спілкування і успішністю професійної діяльності.

Ключові

дитиноцентризм,
дитиноцентрована
емоційно-ціннісне
особистісно-орієнтована модель.

слова:

мотивація,
ставлення,

child of preschool age, the harnessing the subject-subject model of interaction with it, were carried out with the aim of formation of the child-centric motivation for professional activity in pre-school education establishments.

In the course of the interconnected formation of methodical, communicative and verbal preparedness and child-centrism, interrelations and interdependencies between the formation of the value-motivational sphere and the choice of the strategy of communicative-speech interaction with the child, the formation of the emotional-value attitude to the child and the choice of the subject-subject model of interaction with the child, the state of sensation of psychological proximity to the world of childhood and the development of a propensity to practice verbal communication with children, the mastering of the structure of personality development of vocational and verbal communication and the success of professional activity.

Key words: child-centrism, child-centric motivation, emotional-value attitude, person-oriented model.

Розвиток українського суспільства як інформаційного, що відповідає сучасним світовим тенденціям, визначає необхідність інноваційних змін в освіті. Становлення суспільства нового типу, розроблення нової концепції людини спричиняє зміну освітньої парадигми, обґрунтування новітніх стратегічних напрямів розбудови нової української школи, формування нового вчителя, вихователя.

Оскільки найголовнішим ресурсом суспільства і важелем його розвитку є люди з розвиненими здібностями, завдання інформаційного суспільства – створити умови для реалізації потенціалу кожної людини, розвитку її як ефективної особистості. Розширення комунікативного середовища, яке оточує сучасну дитину, переважання інформаційних контактів у медіа середовищі над

безпосередніми міжособистісними контактами дитини з дорослими, поступово спричиняє зменшення їхньої ролі у становленні соціально-особистісної зрілості дошкільника, що не може не мати негативних наслідків для розвитку кожної зростаючої особистості, соціальних наслідків.

Отже, інноваційний тип суспільного прогресу (В. Кремень), за якого отримання інформації стає способом життя, актуалізує водночас завдання розвитку особистості, а відтак, висуває суспільну вимогу щодо переходу від предметного центризму до дитиноцентризму, за якого у центрі сучасного освітнього процесу має стояти «Я» особистості дитини [4].

Ідеї дитиноцентризму пройшли тривалий шлях свого розвитку. Їх можна відстежити у прогресивних педагогічних системах, працях вітчизняних і зарубіжних педагогів минулого, сучасних наукових теоріях (І. Бех, П. Блонський, О. Вишневський, А. Венцель, О. Гессен, А. Дістервег, Д. Дьюї, І. Зязюн, Я. Коменський, В. Кремень, А. Макаренко, К. Роджерс, Ж. Руссо, О. Сухомлинська, К. Ушинський, Ф. Фребель, Й. Песталоцці). Педагогіка дитиноцентризму є предметом теоретичного осмислення вчених, основою організації навчальної і виховної практики (Ш. Амонашвили, А. Захаренко, Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський).

Основу поняття «дитиноцентризм» складає гуманістична парадигма, що дозволяє не звужувати його до одного із способів реалізації й розглядати як цілісний науковий підхід, сукупність єдиноспрямованих принципів, способів і методів, які педагог має знати і вміти застосовувати. Зокрема О. Квас трактує дитиноцентризм як особистісно-орієнтовану модель виховання дитини. Мета такої моделі – розширення можливого життєвого шляху та саморозвитку дитини, гуманізація реального буття, посилення уваги до системи її цінностей та інтересів задля формування основ життєвої компетентності [2].

Реалізація особистісно орієнтованої моделі залежить від педагога, «розумного вихователя», котрий у своїй роботі керується принципом поваги до особистості дитини та її прав (Я. Корчак). Відтак, дитиноцентризм – це особистісно орієнтована модель взаємодії дитини і дорослого, яка проявляється у формі рівноправного партнерства засобами спільної активності та діалогу, на основі емпатійності, визнання унікальності природи дитинства [8].

Характеризуючи дитиноцентризм, можливі труднощі його реалізації в освіті, В. Кремень наголошує на тому, що навчання, відносини педагога і вихованця це особливе «таїнство» [4]. Задля створення таких педагогічних відносин педагог, на переконання Я. Корчака, має працювати над собою, а для цього пізнавати себе, різнобічно вивчати дитину, ставити її в центр своєї професійної активності.

Отже, ключовою фігурою у реалізації дитицентрованої освіти є особистість вихователя, його емоційно-ціннісне ставлення до дитини [6]. За відсутності такого ставлення, основу якого складає любов до дітей, професійна майстерність, як підкреслює В. Кремень, не має такого вже значення [4].

Мета статті: здійснити теоретичне обґрунтування структури, механізмів формування у майбутніх вихователів дитиноцентрованої мотивації до професійної діяльності.

Необхідність забезпечення позитивної мотивації до педагогічної діяльності визначається місцем потребнісно-мотиваційного компонента у здійсненні будь-якого виду діяльності, значенням особистісної позиції педагога для здійснення міжособистісної гуманістично спрямованої професійної взаємодії й спілкування з дітьми (Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Сухомлинський).

Мотиваційна зумовленість дій, вчинків, усієї поведінки людини конкретними життєвими цілями, джерелами яких є потреби, суспільні вимоги визначається як спрямування особистості. Серед складових педагогічної спрямованості більшість дослідників виділяє любов до дітей. Ідею люблячого ставлення до дитини розробляли Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський Л. Толстой, К. Ушинський, С. Русова. За словами К. Ушинського, суттєвою особистісною рисою педагога є самовідчуття дорослої людини, яка усвідомлює свою близькість до світу дитинства. Педагог назвав це відчуття «психологічним тактом» і зазначив, що тільки спогади власного дитинства можуть допомогти зрозуміти найтонші порухи дитячої душі і чинити правильно.

В. Сухомлинський називав людяність і глибоку любов до дітей найціннішими рисами вихователя, підкреслюючи, що у них сполучаються сердечна ласка з мудрою строгістю і вимогливістю. Педагог писав про це так: тільки той стане справжнім учителем, хто ніколи не забуває, що він сам був дитиною. Такий педагог зможе

прийняти позицію дитини, зрозуміти її мотиви, інтереси, цінності, дії, побачити себе в дітях, грати з ними і одержувати задоволення від процесу спілкування.

На необхідності любові до дітей наголошував Д. Ніколенко. Вчений зазначив: той, хто не любить дітей, майстром-вихователем стати не може [9, с. 138]. Проблему виховання у майбутніх педагогів любові до дітей на сучасному етапі дослідив І. Парасюк. Дослідник визначив, що на стадії зародження любові, вона виявляється як морально-етичне почуття; в стадії розвитку – як уміння будувати свою роботу з дітьми на основі взаємної поваги, підтримки, співчуття, турботи; на етапі сформованості – як якість особистості [12].

Н. Кузьміна у структуру педагогічного спрямування включає: усвідомлення значимості педагогічної роботи, її труднощів, інтерес і любов до педагогічної професії, схильність займатися нею, потребу в спілкуванні з дітьми, прагнення оволодіти основами педагогічної майстерності й визначає її як інтегровану характеристику педагогічної праці. Вчена розрізняє такі типи професійно-педагогічних інтересів: спрямування на педагогічну діяльність, яке виявляється як схильність до педагогічної діяльності; спрямування на учня; спрямування на предмет [5].

І. Фастовець виділено такі типи педагогічного спрямування: ділове (домінують мотиви розкриття змісту навчального предмета); гуманістичне (домінують мотиви спілкування); індивідуалістичне (домінують мотиви удосконалення). На думку дослідника, у розвитку інтересу до педагогічної діяльності домінуючими є мотиви спілкування.

Л. Мітіна вважає, що зміст педагогічного спрямування визначається такими трьома напрямками: емоційно-ціннісне ставлення до професії вчителя; схильність займатися видами діяльності, які втілюють специфіку педагогічної професії; професійно значимі якості особистості. На думку вченого, домінуючим мотивом педагогічного спрямування спрямування на особистість дитини, яке виявляється у турботі, інтересі, любові, сприянні розвитку її особистості [7]. Турбота про щастя дитини, на погляд П. Підкасистого, є провідним мотивом педагогічної діяльності.

Як цілісне утворення, що динамічно розвивається, розглядає мотивацію педагогічної діяльності Є. Панько. На думку вченого, ці мотиви певним чином підпорядковані та взаємопов'язані:

обов'язковою складовою позитивної мотивації вибору професії вихователя закладу дошкільної освіти є інтерес до педагогічної діяльності, любов до дітей, привабливість процесу професійної взаємодії, спілкування з дошкільниками [11].

Л. Ахмедзянова розглядає прояв прагнення педагога постійно бути з дітьми, спілкуватися, гратися, займатися і працювати з ними, як складову схильності до педагогічної діяльності [1, с. 107]. Потреба у педагогічній діяльності, на думку вченого може виражатися у тому, що педагог відчуває пристрасне бажання, внутрішній потяг навчати і виховувати дітей; спілкуватися з ними, розповідати, повідомляти знання; потребу в дитячій прихильності, любові й визнанні; потребу в педагогічній діяльності в цілому [1, с. 90]. Важливим етапом формування потреби є переживання емоційної причетності суб'єкта до конкретної діяльності, усвідомлення власних можливостей, здібностей задовольнити ці потреби [1, с. 115–116].

Місце суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відносин, які включають потреби, потребнісні стани; емоції, почуття, емоційні відношення у формуванні людини як суб'єкта праці визначив Є. Климов. Вибір педагогічної професії вчений пов'язує з тим, наскільки людині цікаво спілкуватися з дітьми, наскільки вона прагне бачити світ їхніми очима. Якщо ж тривале спілкування з дітьми дратує, втомлює, обирати професію педагога не варто [3, с. 3]. Стійка потреба у систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах, емоційне задоволення на всіх етапах спілкування, розглядається Н. Волковим як обов'язковий компонент професійно-педагогічної комунікативності вчителя.

Можемо зробити висновок, що під нахилами і потребами у педагогічній діяльності розуміють схильність до спілкування з дітьми і роботи з ними, прихильне ставлення до вихованців. Якщо така здібність відсутня, на перший план висувається предметне спрямування педагога. Необхідність формування схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми як компонента позитивної мотивації до майбутньої діяльності обґрунтовується місцем схильності у структурі оволодіння різними видами професійної діяльності [10].

Отже, дитиноцентрована мотивація до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти охоплює:

- розвинений пізнавальний інтерес до світу дошкільного дитинства;
- ціннісну ієрархізацію особистісних якостей вихователя;
- ціннісну ієрархізацію мотивів професійної взаємодії з дітьми;
- наявність самовідчуття психологічної близькості до світу дитинства;
- сформоване емоційно-ціннісне ставлення до дитини як суб'єкта спілкування і професійної взаємодії;
- вияв особистісної схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми дошкільного віку.

Як показано в роботах В. Мясіщева, Б. Теплова, С. Рубінштейна, становлення схильності тісно пов'язане з розвитком потребнісно-мотиваційної сфери особистості. Формування схильності відбувається як поступове об'єднання особистості й певної (професійної) діяльності, під час якого людина не тільки засвоює спеціальні знання і вміння, які входять до складу цієї діяльності, а також її цілі й мотиви. У процесі професійного навчання відбувається «занурення» майбутнього фахівця у зміст професійної діяльності. Цей зміст проникає в особистість, «наповнює» її. Результатом такого процесу є нерозривна єдність особистості і діяльності [10, с. 93]. Схильність, яка інтегрує функціонально-процесуальний та особистісний аспекти, можна розглядати як найвищий показник оволодіння діяльністю.

Передумовою розвитку схильності є емоційно-позитивне ставлення до певної сфери дійсності. У її становленні виділяють такі етапи: потяг – інтерес – схильність. Перехід від однієї форми до іншої відбувається так що кожна наступна форма відтворює в собі попередню як один із компонентів. Так, потяг з необхідністю входить у склад більш високо розвинених форм потреб. В інтересі потяг виступає як емоційно-позитивне ставлення до певної галузі знань чи діяльності. Як компонент інтересу, потяг збагачується його змістом, стає більш стійким і особистісним.

Безпосередньою, найбільш близькою передумовою для розвитку схильності є розвиток пізнавальних інтересів. Проте, інтерес, як вибіркове спрямування особистості до вивчення певної галузі знань, не обов'язково надалі розвивається у схильність. Зокрема, Г. Щукіна відзначає: для того, щоб пізнавальний інтерес набув характеру схильності, необхідно, аби особистість постійно, посилено займалась

певним видом діяльності, надавала їй перевагу над іншими, прагнула пов'язати з нею свої життєві плани.

На думку І. Невського, схильність сполучає в собі стійкий інтерес до певної галузі знань, постійне емоційно забарвлене прагнення до діяльності, пов'язаної з цією галуззю знань, достатньо розвинені здібності, уміння і навички, які забезпечують успішне, творче виконання цієї діяльності. Вчений пропонує таку схему становлення і розвитку схильності: виникнення інтересу – накопичення відповідних інтересу знань, умінь, навичок – розвиток відповідних здібностей – успішність виконання відповідної діяльності – розвиток схильності до неї – емоційна привабливість діяльності – підпорядкованість усіх вчинків і думок цій схильності – покликання. Можливий інший порядок становлення схильності: потяг – схильність – інтерес [10, с. 32]. У такому випадку, схильність виникає обминаючи стадію формування пізнавальних інтересів. Її розвиток відбувається шляхом безпосереднього замикання емоційно-позитивного ставлення до певної діяльності на її практичне здійснення [10, с. 86].

Є. Климов зазначав, що говорити про схильність можна тоді, коли у людини при наявності інтересу є виражені прояви потреби у відповідній діяльності [3, с. 52]. Усвідомлення потреби є актом мотивотворення, а наповнення мотиву певним змістом, ідентифікація його з об'єктами та явищами об'єктивного й суб'єктивного світу зумовлює визначення напрямку, у якому слід діяти, щоб задовольнити потребу. Складові процесу формування мотиву розкрив С. Рубінштейн. Вчений підкреслював, що мотив як усвідомлене спонукання до певної дії, формується по мірі того, як людина враховує, оцінює обставини, у яких вона перебуває, і усвідомлює мету, яка перед нею постає. Із ставлення до обставин і мети народжується мотив у його конкретній змістовності, який необхідний для реальної життєвої дії [13]. Отже, формування професійних мотивів має відбуватися через усвідомлення задач професійної діяльності.

Х. Хекхаузен під «мотивом» розуміє відносно стійкі індивідуально-специфічні моменти мотиваційного процесу. Це означає, що виховний вплив, який здійснюється з метою формування нових мотиваційних орієнтацій, викликає неоднакову реакцію (як результат дії механізмів перероблення інформації, завдяки яким не тільки об'єктивно різні, але і об'єктивно однакові ситуації

сприймаються і структуруються кожною людиною по-своєму, по-різному оцінюються з погляду можливих дій і цілей), що, в свою чергу, позначається на результатах цього впливу. Важливим є розвинене вченим поняття про мотив як складну і динамічну самопідкріплювальну систему, яка підкріплюється після кожної дії (вчинка) і може модифікуватися не тільки у ході спонтанного розвитку, але і при цілеспрямованому формуванні [15, с. 33].

В. Семиченко пропонує розглядати систему потреб та відповідні їм мотиви як самостійне системне утворення, у якому можна виокремити кілька потенційно можливих та реально зафіксованих рівнів. Перший рівень – система потреб та відповідні мотиви переважно не усвідомлюються, їх задоволення або розрядка відбувається в основному імпульсивно, шляхом спонтанної активності. Другий рівень – у системі виокремлюються одна або кілька гіперактуальних потреб, на задоволення яких спрямовано і поведінку, і життя людини в цілому. Третій рівень – система потреб та відповідних мотивів досить гармонійна, усвідомлена, людина може регулювати й характер потреб і засоби їх задоволення [14, с. 306]. Третій рівень сформованості мотиваційної сфери дозволяє педагогу знаходити задоволення своїх життєво важливих потреб у процесі здійснення професійної діяльності; вона виступає засобом забезпечення цих потреб.

Принциповим є співвідношення між мотивацією та емоціями. Так, емоційне ставлення у вигляді позитивної чи негативної оцінки відкриває суб'єкту потребнісну значимість предмета. Оскільки мотиваційні відношення виражаються у формі емоційних переживань, емоція визначається як суб'єктивна форма вияву (існування) мотивації. Тому механізмом мотиваційного опосередкування є виникнення і наступне переключення емоції, яка виникає з актуалізацією певної потреби, на новий предмет, який так чи інакше визначає можливість її задоволення. Практика виховання має приклади використання такого мотиваційного опосередкування. Зокрема, О. Крутова описує його так: спираючись на наявний мотив, ставимо в залежність від нього той новий мотив діяльності, який треба сформулювати, тобто зближуємо, поєднуємо ці мотиви, створюючи їх єдиний сплав до тих пір, доки не виникне органічно новий мотив.

З метою реалізації дитиноцентрованої професійної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах

дошкільної освіти, що включає формування відповідної мотивації, передбачено здійснення таких етапів:

- розроблення комплексу методів і прийомів, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, емоційно-ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дитини як суб'єкта спілкування і професійної взаємодії, процесів комунікативно-мовленнєвої взаємодії з нею.
- розроблення способів емоційного впливу на розвиток дитиноцентрованої мотивації студентів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти;
- розроблення та реалізація комунікативних тренінгів, спрямованих на емоційне налаштування на взаємодію з дитиною дошкільного віку, оволодіння суб'єкт-суб'єктною моделлю взаємодії з нею.

У ході взаємопов'язаного формування методичної, комунікативно-мовленнєвої підготовленості й дитиноцентрованості виявлено взаємозв'язки і взаємозалежності між сформованістю ціннісно-мотиваційної сфери і вибором стратегії комунікативно-мовленнєвої взаємодії з дитиною, сформованістю емоційно-ціннісного ставлення до дитини і вибором суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії з дитиною, станом відчуття психологічної близькості до світу дитинства і розвитком схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми, опануванням структури особистісно розвивального професійно-мовленнєвого спілкування і успішністю професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Ахмедзянова, Л.М., 1993. 'Психолого-педагогические основы формирования призвания к профессии учителя : Дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.01.', Одесса, 219 с.
2. Квас, О., 2012. 'Дитиноцентризм – педагогіка дитини як *humanum*', [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2012/2012_1_2.pdf.
3. Климов, Е.А., 2004. 'Педагогический труд : психологические составляющие: учеб. пособие' М.: *Издательство Московского университета; Издательский центр «Академия»*, 240 с.
4. Кремень, В., 2008. 'Спогади про майбутнє', [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1212/>.
5. Кузьмина, Н.В., 1990. 'Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения' Москва, 119 с.
6. Луценко, І., 2015. 'Емоційно-ціннісне ставлення вихователя до дитини як

- пріоритетний чинник забезпечення її психологічного благополуччя', *Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 37. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць*, Київ: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, с. 70-76.
7. Митина, Л.М., 2004. 'Психология труда и профессионального развития: учебное пособие', М.: Издательский центр «Академия», 320 с.
 8. Мисько, В.І., 2017. 'Дитиноцентризм у педагогічній спадщині Януша Корчака: автореф.дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.01.', Дрогобич, 20 с.
 9. Николенко, Д.Ф., 1970. 'Личность воспитателя детского сада', *Дошкольная педагогическая психология*, Киев, 138 с.
 10. Орлов, А.Б., 1981. 'Склонность и профессия', М.: Знание, 96 с.
 11. Панько, Е.А., 1986. 'Психология деятельности воспитателя детского сада', Минск, 157 с.
 12. Парасюк, І.А., 1999. 'Виховання любові до дітей як структурного компонента професійної готовності майбутнього вчителя : Дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.07', К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 230 с.
 13. Рубинштейн, С.Л., 1999. 'Основы общей психологии', СПб.: Питер, 720 с.
 14. Семиченко, В.А., 2004. 'Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб.', К.: Вища школа, 335 с.
 15. Хекхаузен, Х., 2003. 'Мотивация и деятельность', М.: Смысл, 860 с.

References

1. Akhmedzyanova, L.M., 1993. 'Psikhologo-pedagogicheskiye osnovy formirovaniya prizvaniya k professii uchitelya: Dis. ...kand. ped. nauk: spets. 13.00.01. (Psychological and pedagogical foundations of vocational education for the profession of a teacher: Dis. ... cand. ped. sciences: spec. 13.00.01.)', Odessa, 219 p.
2. Kvas, O., 2012. 'Dytynotsentryzm – pedahohika dytyny yak humanum (Childhood Center - Pedagogy of the Child as Humanum)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhyim dostupu: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2012/2012_1_2.pdf.
3. Klimov, Ye.A., 2004. 'Pedagogicheskiy trud: psikhologicheskiye sostavlyayushchiye: ucheb. posobiye (Pedagogical work: psychological components: a training manual)' M.: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta; Izdatel'skiy tsentr «Akademiya», 240 s.
4. Kremen', V., 2008. 'Spohady pro maybutnye (Memories of the future)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://osvita.ua/school/method/1212/>.
5. Kuz'mina, N.V., 1990. 'Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya (Professionalism of the personality of the teacher and the master of industrial training)' Moskva, 119 p.
6. Lutsenko, I., 2015. 'Emotsiyno-tsinnisne stavlennya vykhovatelya do dytyny yak priorytetnyy chynnyk zabezpechennya yiyi psykholohichnoho blahopoluchchya (Emotional and Valuable Attitude of the Educator to the Child as a Priority to Ensuring Its Psychological Well-Being)', *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny. Vyp. 37. Seriya: Filosofiya, pedahohika, psykholohiya: Zbirnyk naukovykh prats'*, Kyiv: Vydavnytstvo Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.

- Drahomanova*, p. 70-76.
7. Mitina, L.M., 2004. 'Psikhologiya truda i professional'nogo razvitiya: uchebnoye posobiye (The Psychology of Labor and Professional Development: a training manual)', M.: *Izdatel'skiy tsentr «Akademiya»*, 320 p.
 8. Mys'ko, V.I., 2017. 'Dytynotsentryzm u pedahohichniy spadshchyni Yanusha Korchaka: avtoref.dys. ...kand. ped. nauk: spets. 13.00.01. (Childhood Center in the Pedagogical Heritage of Janusz Korczak: Autoref. Dis. ... Candidate ped. sciences: special 13.00.01.)', Drohobych, 20 p.
 9. Nikolenko, D.F., 1970. 'Lichnost' vospitatelya detskogo sada (Personality of the kindergarten teacher)', *Doshkol'naya pedagogicheskaya psikhologiya*, Kiyev, p. 138.
 10. Orlov, A.B., 1981. 'Skлонnost' i professiya (Propensity and profession)', M.: *Znaniye*, 96 p.
 11. Pan'ko, Ye.A., 1986. 'Psikhologiya deyatel'nosti vospitatelya detskogo sada (Psychology of the activity of the kindergarten teacher)', Minsk, 157 p.
 12. Parasyuk, I.A., 1999. 'Vykhovannya lyubovi do ditey yak strukturnoho komponenta profesiynoyi hotovnosti maybutn'oho vchytelya : Dys. kand. ped. nauk : spets. 13.00.07. (The upbringing of love for children as a structural component of the future teacher's professional readiness: Dis. Cand. ped. Sciences: special 13.00.07.)', K.: *NPU imeni M. P. Drahomanova*, 230 p.
 13. Rubinshteyn, S.L., 1999. 'Osnovy obshchey psikhologii (Fundamentals of General Psychology)', SPb.: *Piter*, 720 p.
 14. Semychenko, V.A., 2004. 'Psykhohihiya pedahohichnoyi diyal'nosti: navch. posib. (Psychology of pedagogical activity: a training manual)', K.: *Vyshcha shkola*, 335 p.
 15. Khekkhauzen, KH., 2003. 'Motivatsiya i deyatel'nost' (Motivation and activity)', M.: *Smysl*, 860 p.

УДК 373.2.011.3-051:159.9.072.4

**ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЧУЙНОГО СТАВЛЕННЯ
ВИХОВАТЕЛЯ ДО ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

*AWARENESS ABOUT THE PHENOMENON OF A SENSITIVE
ATTITUDE FROM THE EDUCATOR TO PRESCHOOL CHILDREN IN
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL STUDIES*

О. С. Коржук

Актуальність дослідження. У сучасних умовах утвердження гуманно-особистісного підходу до дітей в освітньому процесі актуалізується проблема підготовки компетентних вихователів ланки дошкільної освіти, зі сформованою

Urgency of the research. In modern conditions of the approval of the humane-personal approach to children in the educational process, the problem of training competent teachers of preschool education is actualized, with formed willingness to show sensitive attitude,

готовністю виявляти чуйне ставлення, будувати діалогічні стосунки з дітьми, налагоджувати співпрацю, створювати атмосферу партнерства, взаємної довіри та поваги.

Постановка проблеми.

Акцентовано увагу на протиріччях між високими вимогами, що висуваються до фахівців дошкільного профілю, зростаючими потребами закладів дошкільної освіти у вихователях зі сформованими на високому рівні професійно значущими особистісними якостями, зокрема чуйністю, емпатійністю та недостатнім рівнем реалізації окресленого напрямку у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Базовою щодо становлення професійно значущих якостей особистості педагога називають чуйність І. Бех, Г. Галі, В. Зарицька, Т. Матвійчук, Г. Свідерська та ін. Фундаментальні дослідження розвитку чуйності дітей молодшого шкільного та підліткового віку здійснено О. Шовкомуд, Ю. Юдовіною, Г. Свідерською. Експериментальне вивчення чуйності та психолого-педагогічних чинників її розвитку як професійно значущої якості майбутнього вчителя здійснено І. Матяш.

Постановка завдання.

Феномен чуйності вихователя дітей дошкільного віку не став об'єктом ґрунтовного аналізу, а проблема формування чуйного ставлення вихователя до дітей потребує глибокого наукового теоретичного та практичного осмислення. У статті розкрито погляди видатних вчених на феномен чуйності та вияв чуйного ставлення до дітей як суттєвих професійно-особистісних характеристик вихователя дітей дошкільного віку.

build dialogical relations with children, establish cooperation, create an atmosphere of partnership, mutual trust and respect.

Target setting. Attention is focused on the contradictions between the high demands placed on the specialists of the pre-school profile, the growing needs of pre-school education institutions in educators with professionally significant personal qualities that have developed at a high level, in particular responsiveness, empathy and the insufficient level of realization of the outlined direction in the educational process of higher educational institutions.

Actual scientific researches and issues analysis.

I. Bekh, G. Hali, V. Zarytska, T. Matviichuk, G. Sviderska and others consider sensitivity, as a basis for the formation of professionally significant qualities of a teacher's personality. Fundamental studies of the development of sensitivity of primary school children and adolescents was carried out by O. Shovkomud, Yu. Yudovina, G. Sviderska. Experimental study of sensitivity and psychological and pedagogical factors of its development as a professionally significant quality of the future teacher was implemented by I. Matiash.

The research objective. The phenomenon of sensitivity of the educator of preschool children did not become the object of thorough analysis. However, the problem of forming a sensitive attitude of the educator to children requires a deep scientific theoretical and practical understanding. The article reveals the views of outstanding scientists on the sensitivity phenomenon and the manifestation of sensitive attitude to children as significant professional and personal characteristics of the preschool children

Виклад основного матеріалу. Виклад основного матеріалу дослідження представлено характеристикою історичних періодів трансформації ставлення суспільства до дитини, дитинства; висвітлено аспекти тлумачення категорії чуйного ставлення вихователя до дітей у науковому доробку вчених; здійснено аналіз наукових підходів до визначення поняття чуйності особистості вихователя дітей дошкільного віку, чуйного ставлення вихователя до дітей.

Висновки. Визначено, що показником професійної майстерності вихователя є здатність створювати і підтримувати дитиноцентроване освітнє середовище, що базується на чуйному ставленні до вихованців. Крізь призму аналізу наукового доробку вчених розкрито сутнісний зміст категорії чуйного ставлення вихователя до дітей. Перспективу подальших досліджень становить визначення критеріїв та показників сформованості чуйного ставлення вихователя до дітей.

Ключові слова: гуманно-особистісний підхід в освітньому процесі, чуйне ставлення, чуйність.

educator.

The statement of basic materials. The statement of basic materials is presented by the characteristic of historical periods of attitude transformation of society to the child, childhood; the interpretation category aspects of the teacher's sensitivity to children in the scientific heritage of scholars were considered; analysis of scientific approaches to the definition of the sensitivity of the preschool children educator personality, the sensitive attitude of the educator to children was made.

Conclusions. It is determined that the indicator of the professional skill of the educator is the ability to create and support a child-centered educational environment based on a sensitive attitude towards the pupils. The essential content of the sensitive attitude category of the educator to children was revealed through the prism of the scholars scientific heritage analysis. The prospect of further research is the definition of criteria and indicators of the formation of a sensitive attitude of the teacher to children.

Keywords: humane-personal approach in the educational process, sensitive attitude, sensitivity.

Актуальність теми. На сучасному етапі реформування та модернізації дошкільної освіти особливу увагу науковців та педагогів-практиків зосереджено, у першу чергу, на гуманно-особистісному підході до дітей в освітньому процесі, на створенні та забезпеченні умов самоактуалізації, розвитку життєтворчої особистості дитини, збереження та зміцнення її фізичного, психічного і духовного здоров'я, що закріплено на законодавчому рівні. Виховний процес розглядається, перш за все, як спілкування, партнерська взаємодія дорослого і дитини. Отже, актуалізується проблема удосконалення процесу професійної підготовки компетентних педагогічних працівників ланки дошкільної освіти, які зосереджені на дитині,

виявляють чуйне ставлення до неї, вміють налагоджувати співпрацю, будувати діалогічні стосунки, створювати атмосферу взаємної довіри та поваги, здійснювати двобічний аналіз ефективності розгортання педагогічної взаємодії.

Постановка проблеми. Сучасна концепція дитинства ґрунтується на утвердженні цінностей рівноправності, безумовного прийняття дитини, люблячого, розуміючого, уважного ставлення до неї. Окреслене підвищує вимоги до особистісного, професійного розвитку вихователів і вимагає переосмислення та вдосконалення їхньої фахової підготовки. Наявні протиріччя між високими вимогами, що висуваються до фахівців дошкільного профілю, зростаючими потребами закладів дошкільної освіти у вихователях, готових до особистісно-орієнтованого спілкування, зі сформованими на високому рівні професійно значущими особистісними якостями, зокрема чуйністю, емпатійністю та недостатнім рівнем реалізації окресленого напрямку у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні основи гуманізації освітнього процесу закладено в працях Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Я. Корчака, Г. Костюка, В. Кременя, П. Підласого, С. Русової, В. Сухомлинського та інших. Проблема співробітництва, діалогу, партнерства у взаємовідносинах суб'єктів освітнього процесу досліджена І. Бехом, С. Вітвіцькою, Ю. Гіппенрейтер, О. Глузманом, Н. Побірченко, О. Рудницькою та ін. Базовою щодо становлення моральних якостей особистості педагога називають чуйність І. Бех, Г. Галі, В. Зарицька, Т. Матвійчук, Г. Свідерська та ін. Фундаментальні дослідження розвитку чуйності дітей молодшого шкільного та підліткового віку здійснено О. Шовкомуд, Ю. Юдовіною, Г. Свідерською. Експериментальне вивчення чуйності та психолого-педагогічних чинників її розвитку як професійно значущої якості майбутнього вчителя здійснено І. Матяш.

Постановка завдання. Як було зазначено вище, успішне та ефективне розгортання партнерської особистісно-орієнтованої взаємодії в освітньому процесі закладів дошкільної освіти опосередковане сформованістю у вихователя стійкого позитивного ставлення до дітей, його професійно значущими якостями, зокрема чуйністю, емпатійністю, педагогічною проникливістю. Феномен чуйності вихователя дітей дошкільного віку не став об'єктом

ґрунтовного аналізу, а проблема формування чуйного ставлення вихователя до дітей потребує глибокого наукового теоретичного та практичного осмислення. Розкриємо погляди видатних вчених на феномен чуйності та вияв чуйного ставлення до дітей як суттєвих особистісних характеристик вихователя дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування чуйної, турботливої, уважної, емпатійної особистості педагога-вихователя сягає корінням глибини століть. За різних суспільно-історичних, соціально-економічних умов відбулися суттєві зрушення в усвідомленні значущості у формуванні особистості виховання та навчання у період дошкільного дитинства, проте непорушними є освіта як державний пріоритет, а також авторитет, пошановування постаті педагога.

Звернемося до праць американського дослідника, засновника психоісторії Ллойда Демоза. Одним із факторів, що найбільш впливає на психіку дитини, на думку вченого, є поведінка дорослого, коли він опиняється віч-на-віч з дитиною. У взаємодії з дитиною дорослий може:

- використовувати її для проєкцій власних психо-емоційних станів;
- шукати в дитині заміну того дорослого, який був значущим для нього самого у дитинстві (наприклад, власних батьків);
- розуміти, співпереживати потребам дитини і діяти, задовольняючи їх.

Здійснивши ретельний аналіз, науковець виділив шість історичних періодів трансформації ставлення суспільства до дитини, дитинства:

1. «Дітовбивчий», «інфантицидний» стиль (від найдавніших часів до IV ст.) – характерне насильство над дитиною.
2. «Покидаючий» стиль (IV-XII ст.) – поширення виховання дітей у чужих сім'ях, монастирях і т.п.
3. «Амбівалентний» стиль (XIII-XVII ст.) – поєднував як увагу до дітей, так і проєкцію на неї страхів дорослих.
4. «Нав'язливий» стиль (XVIII ст.) – суворий контроль дорослих над поведінкою та внутрішнім світом дитини, поява перших виявів емоційної зацікавленості в дитині.
5. «Соціалізуючий» стиль (XIX-середина XX ст.) – поява інтересу

до внутрішнього світу дитини, формування у неї правильних звичок, норм поведінки у суспільстві.

6. «Допомагаючий» стиль (друга половина ХХ ст.) – увага, врахування індивідуальних потреб, інтересів дитини, створення умов для її гармонійного всебічного розвитку [3].

Наведені стилі взаємин дорослого та дитини в історичному аспекті переконливо свідчать, що протягом тисячоліть емоційні потреби дитини не визнавались. «Допомагаючий» стиль спілкування вимагає зусиль, витрат часу, вміння створювати умови для розвитку інтересів дитини. Часто дорослий виявляється не готовим до цього.

Акцент на дитинстві як самоцінному, самобутньому етапі життя людини ставлять мислителі епохи Відродження Франсуа Рабле, Мішель Монтень, Еразм Роттердамський та ін. Витоки істинно гуманного підходу до дітей знаходимо вперше у працях Яна Амоса Коменського, Джона Локка, Жан-Жака Руссо та ін. Визначаючи основні засади природовідповідного, вільного виховання, педагогі-гуманісти звертають увагу до проблеми відповідальності батьків перед дітьми, а також розмірковують над постаттю педагога, формулюючи вимоги до осіб, що займаються вихованням дітей.

Так, знаний педагог Ян Амос Коменський порівнює педагога із садівником, який з любов'ю вирощує рослини в саду, і вказує: « ... у кожній державі освіта юнацтва, разом із правом покарання, доручалася мужам мудрим, благочестивим, шанованим» [2, с 11].

На думку видатного педагога І. Песталоцці, вчитель повинен бути сповнений любові, мудрості, а також бути здатним побачити в кожній дитині її призначення й допомогти їй відбутися як особистості. У педагогічних творах великого Р. Оуена знаходимо цінні поради щодо змісту і методики виховної роботи у дошкільних закладах. Сприяють гарному вихованню, виробленню чемних манер, як стверджує просвітитель, «м'яке, довірливе ставлення з боку вчителів, повна відсутність не тільки будь-якого залякування, а й навіть грубого слова» [2, с 69].

Вперше спеціальну підготовку педагогів для дитячих садків організовано німецьким педагогом Ф. Фребелем. Високо оцінюючи значення цілеспрямованого педагогічного впливу у процесі формування особистості, Ф. Фребель називає вихователюк 'садівницями', і зазначає, що між вихователем і дитиною має бути внутрішнє єднання, дитина розкриється, якщо з нею працюватиме

митець педагогічної справи, а не ремісник.

Підкреслення активної ролі дитини в освітньому процесі, залучення до пізнавальної діяльності цілісної дитячої особистості з її духовними, інтелектуальними, волевими та емоційними особливостями є наріжним каменем педагогічної системи італійського педагога М. Монтесорі. Педагог повинен знати і любити дитину, чуйно спостерігати за нею, намагатися проникнути у секрет дитинства, стверджує науковець [1].

Прогресивна діячка у галузі дошкільного виховання П. Кергомар у своїй праці «Дошкільне виховання і дитячі садки у Франції. Материнські школи» переконує, що справжня любов до дітей – це не лише почуття, а й наука, що передбачає безперервне вивчення потреб, здібностей, прагнень дитини [2].

Засновник вітчизняної педагогічної теорії, видатний філософ і просвітителі Г. Сковорода вважав, що тільки щиро люблячи своїх вихованців, гуманно ставлячись до них, педагог може успішно формувати їхнє моральне обличчя, збуджувати й утверджувати в них любов до людей. З творчого доробку Григорія Савовича постає образ учителя, принципами якого були любов, повага, чесність, служіння добру.

На думку видатного педагога К. Ушинського, який заклав теоретичні основи національної гуманної педагогіки, ідеальний учитель тонко відчуває душевний стан своїх учнів, убаचाє в них особистості, які гідні такої самої поваги та визнання своїх прав, як і дорослі люди. Такий педагог прагне створювати взаємини, за яких виникає можливість особистісного впливу вчителя, його розуму, моральності, волі, характеру на особистість вихованця.

Ідеал учителя постійно був у центрі теоретичної та практичної діяльності знаного українського педагога С. Русової. До числа педагогічних якостей, що характеризують придатність людини до педагогічної діяльності, Софія Федорівна відносила лагідність, розсудливість, терплячість, тактовність, простоту та щирість, високу вимогливість до себе, глибоку віру в дитину. Вона вважала, що садівниця повинна мати гуманістичну спрямованість, тихо-радісне ставлення до життя, до дітей, скромну вдачу і глибоке почуття любові до дітей, і до людей взагалі [4, с 135-136].

З позицій педоцентризму розглядає характер стосунків між вихователем і вихованцями у дитячому садку відома українська діячка

Н. Лубенець. Особиста переконаність у необхідності підвищеної уваги до дошкільного дитинства дозволила Н. Лубенець вказати на необхідність вияву вихователем глибокої поваги, турботи, доброти, сердечного ставлення, любові до кожної дитини, а також формування у процесі професійної підготовки його здатності бачити в кожній дитині індивідуальність і забезпечувати умови для її гармонійного і всебічного розвитку.

Професія педагога глибоко та всебічно досліджена випадним вченим В. Сухомлинським. Окреслюючи ідеал педагога-гуманіста, він вбачає у ньому такі якості, як мудра любов і влада над розумом і душею дитини; багатство думки, висока загальна культура; спільні з дитиною погляди на життя, людину як найвищу цінність; здатність зцілення душевних ран дитини; ніжне, ласкаве ставлення до дитини. Василь Олександрович стверджує, що вміння 'відчувати душу' іншої людини, здатність розуміти її душевний стан, турбуватися про благополуччя інших людей – одні з найголовніших. Чуйність у ставленні педагога до дітей яскраво виявляється у тих емоційних ситуаціях, коли він «серцем відчуває найтонші рухи серця іншої людини і відповідає на них власними душевними рухами» [8, с. 270]. Без взаємного розуміння, допомоги, підтримки неможливе встановлення добрих стосунків учителя з учнями. На думку вченого, завдання педагогів – постійно пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується вихованець.

Таким чином, історична ретроспектива доробку вчених дозволила нам зробити висновок про те, що педагогічна діяльність вихователя дітей дошкільного віку – одна з найскладніших і потребує не лише широких й різнобічних професійних знань та вмінь, а й вимагає наявності певних особистісних якостей, спроби опису та систематизації яких здійснено науковцями. Серед них важливо виділити ті, що наскрізною ниткою об'єднують погляди вчених, а саме: любов до дітей, доброзичливість, педагогічна проникливість, доброта та чуйне ставлення до дитини.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях чуйність визначають як інтегральну морально-психологічну якість, що характеризує ставлення людини до іншої людини і передбачає: вміння розуміти її душевний стан, здатність бути тактовною, делікатною, ввічливою, доброзичливою до неї, вміння підтримати, виявити співчуття, співпереживання, здатність піклуватися про її

потреби, запити і бажання, надавати необхідну практичну допомогу [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Узагальнюючи наведені вище погляди зазначимо, що показником професійної майстерності вихователя є здатність створювати і підтримувати дитиноцентроване, сприятливе для індивідуального розвитку, добробуту кожної дитини розвивальне середовище. Отже, освітні програми підготовки та зміст педагогічних практик студентів спеціальності «Дошкільна освіта» закладів вищої освіти необхідно концентрувати на досягненні студентами сучасного розуміння фундаментальних проблем дитинства крізь призму гуманістичних ціннісних орієнтацій, формування здатності здійснювати особистісно-розвивальне спілкування, реалізовувати діалогічні взаємини, виховні позиції розуміння, визнання, прийняття, підтримки дитини, чуйного ставлення до неї. Перспективу подальших досліджень становить визначення критеріїв та показників сформованості чуйного ставлення вихователя до дітей.

Список використаних джерел

1. Білецька, СВ., 2008, 'Дитиноцентрована педагогіка: теорія і практика західних країн : посібник', Харків : *Факт*, 255 с.
2. Борисова, ЗН., 2004, 'Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навчальний посібник', Київ : *Вища школа*, 511 с.
3. Демоз, Л., 2000, 'Психоистория', Ростов н/Д : *Феникс*, 509 с.
4. Зайченко, ІВ., 2006, 'Педагогічна концепція С.Ф. Русової : навч. пос. для студ. пед. спец. вузів', Чернігів : *РВК «Деснянська правда»*, 232 с.
5. Матяш, ІМ., 2015, 'Психолого-педагогічні чинники розвитку чуйності як професійно значущої якості майбутнього вчителя', дисертація кандидата наук, *Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*, Київ.
6. Перепелюк, І., 2012, 'Особистісні та професійні риси жінки-вихователя: історико-педагогічний аспект', *Вісник Львівського університету, серія педагогіка*, Вип. 28, С. 167–178.
7. Свідерська, ГМ., 2013, 'Психологія чуйності : монографія', Тернопіль : *ТНПУ*, 305 с.
8. Сухомлинский, ВА. 1971, 'Рождение гражданина', М. : *Молодая гвардия*, 336 с.

References

1. Bilets'ka, SV., 2008, 'Dytynotsentrovana pedahohika: teoriya i praktyka zakhidnykh krayin : posibnyk (Child-centered Pedagogy: Theory and Practice of Western Countries: A Manual)', Kharkiv : *Fakt*, 255 s.

2. Borysova, ZN., 2004, 'Khrestomatiya z istoriyi doshkil'noyi pedahohiky : navchal'nyy posibnyk (Textbook on the history of preschool pedagogy: a manual)', Kyiv : *Vyshcha shkola*, 511 s.
3. Demoz, L. 2000, 'Psikhoistoriya (Psychohistory)', Rostov n/D : *Feniks*. 509 s.
4. Zaychenko, IV., 2006, 'Pedahohichna kontseptsiya S.F. Rusovoyi : navch. pos. dlya stud. ped. spets. vuziv (Pedagogical concept of SF Rusova: a manual for students of pedagogy. special high schools)', Chernihiv : *RVK «Desnyans'ka pravda»*, 232 s.
5. Matyash, IM., 2015, 'Psykhologo-pedahohichni chynnyky rozvytku chuynosti yak profesiyno znachushchoyi yakosti maybutn'oho vchytelya (Physical and pedagogical factors of development of sensitivity as a professionally significant quality of the future teacher)', dysertatsiya kandydata nauk, *Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanova*, Kyiv.
6. Perepelyuk, I., 2012, 'Osobystisni ta profesiyni rysy zhinky-vykhovatelya: istoryko-pedahohichnyy aspekt (Personality and professional traits of female educator: historical and pedagogical aspect)', *Visnyk L'vivskoho universytetu, seriya pedahohika*, Vyp. 28, S. 167–178.
7. Sviders'ka, HM., 2013, 'Psykhohihiya chuynosti : monohrafiya (Psychology of sensitivity: monograph)', Ternopil' : *TNPU*, 305 s.
8. Suhomlinskij, VA., 1971, 'Rozhdenie grazhdanina (The birth of a citizen)', M. : *Molodaya gvardiya*, 336 s.

УДК 373.2.015.31-055.52-021.414

**ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ
СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З
РОДИНАМИ**

*FORMATION OF THE VALUE ATTITUDE TO PARENTS IN THE
PROCESS OF COOPERATION BETWEEN PRESCHOOL
EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND FAMILIES IN CHILDREN OF
THE SENIOR PRESCHOOL AGE*

Н.В. Нападій

Актуальність теми дослідження. Стаття присвячується проблемі формування у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до батьків. У наш складний насичений динамічний час батькам усе складніше віднайти вільні хвилини та присвятити їх вихованню власних дітей. У такій ситуації постраждалими є обидві

Urgency of the research. The article is devoted to the problem of forming a value attitude to the parents in children of the senior preschool age. In our complex, intense and dynamic time, it is more difficult for parents to find free moments and devote them to the upbringing of their own children. In such a situation, both parties are affected. Lack of communication leads to frequent

сторони: брак спілкування призводить до частих непорозумінь, конфліктів, заперечення авторитетності батьків, небажання користатися їх життєвим досвідом, і як наслідок, виникають байдужість, відчуженість.

Постановка проблеми.

Чому у сучасному світі такою гострою постає проблема ставлення дітей до власних батьків? Чи розуміють нинішні батьки цінність власної дитини: її життя, уявлень, переживань, зацікавлень? Чому цінність спілкування з дитиною відходить на другий план?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування ціннісного ставлення дітей до різних сфер життєдіяльності висвітлена у працях багатьох вчених: Т. Андрущенко, І. Беха, І. Белецької, О. Богініч, Ю. Галущинської, К. Демчик, Н. Дятленко, С. Кулачківської, І. Лапченко, С. Плохій, Т. Поніманської, Ю. Приходько, І. Таран, О. Третяк, С. Тищенко, Л. Філоненко, Н. Шуляк.

Постановка завдання. У межах завдань даної статті ми намагатимемося виявити ті особливості, що впливають на формування у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до батьків.

Виклад основного матеріалу. Особливу увагу ми приділяємо важливості виховного впливу родини на дитину, рівня педагогічної культури батьків та принципам цікавого та змістовного сімейного співіснування.

Висновки. Головне завдання батьків – підготувати свою дитину до майбутнього життя, передати надбання попередніх поколінь, навчити вмінню здобувати власний досвід. Саме від ціннісного ставлення членів родини одне до одного залежить прагнення до спілкування,

misunderstandings, conflicts, denial of parents authority, unwillingness to use their life experience, and as a result, indifference, alienation arise.

Target setting. Why is the problem of children's attitude to their parents so acute in the modern world? Do current parents understand the value of their own child: his life, his ideas, his experiences, his interests? Why does the value of communicating with the child take a back seat?

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of the formation of the value relationship of children to various spheres of life is covered in the writings of many scientists: T. Andrushchenko, I. Bekh, I. Beletska, O. Bohinich, Yu. Halushchynska, K. Demchik, N. Diatlenko, S. Kulachkivska, I. Lapchenko, S. Plokhii, T. Ponimanska, Yu. Prykhodko, I. Taran, O. Tretiak, S. Tyshchenko, L. Filonenko, N. Shuliak.

The research objective. Within the framework of the tasks of this article, we will try to identify the features that affect the formation of a value attitude to the parents in children of the senior preschool age.

The statement of basic materials. We pay special attention to the importance of the educational influence of the family on the child, the level of the pedagogical culture of parents and the principles of interesting and meaningful family coexistence.

Conclusions. The main tasks of parents - to prepare your child for the future life, convey the achievements of previous generations, to teach the ability to purchase their own experience. The aspiration to communicate, to spiritual mutual enrichment, to the desire to live in a strong and happy family depends

до духовного взаємозбагачення, до бажання жити у міцній та щасливій родині.

Ключові слова: цінності, ціннісне ставлення, діти старшого дошкільного віку, родина, співпраця з родинами.

precisely on the value attitude of family members to each other.

Keywords: values, value attitude, children of the senior preschool age, family, cooperation with families.

На щастя, у далекому минулому залишилися часи радянського тоталітаризму, коли було дуже специфічним ставлення до родини, до виховання дітей. Тоді частіше вживався термін «підростаюче покоління», тобто майбутня робоча сила для побудови держави. У той період були надзвичайно поширені дитячі садки тривалого перебування, так звана п'яти-шестиденка. Мотивувалося це зручністю для батьків, які працювали багато і важко, часто позмінно. І батьки були раді залишати своїх діточок під наглядом педагогів та медпрацівників, довіряючи їм. Насправді відбувалося наступне. Тогочасна державна політика у галузі освіти вимагала під педагогів виховувати свідомих громадян, майбутніх будівничих комунізму. А для цього потрібно було мінімалізувати вплив сім'ї на дитину, послабити, а то й розірвати ниточки, які пов'язували батьків та дітей, вони ставали чужими людьми, про жодне ціннісне ставлення між членами родини вже не йшлося. Досить часто дітей-напівсиріт як у довоєнний, так, особливо, у післявоєнний період, віддавали у інтернати нарівні з повними сиротами, і суспільство жодною мірою не критикувало подібних вчинків, а навпаки, ставилися схвально: вона і працює, і сина «піднімає». Тим часом радянська пропагандистська машина ретельно і якісно промивала мізки «підростаючому поколінню» починаючи з дошкільного віку. На цьому ґрунті виникали «Павлики Морозови», які без жодних докорів сумління писали доноси, на своїх рідних, вважаючи їх «ворогами народу».

Відголоски тієї послідовної жорстокої політики ми відчуваємо до сьогодні. Споконвічне твердження, що щаслива сім'я – це щоденна відповідальна праця, для переважної більшості людей – порожній звук. Люди існують поряд і не бажають вчитися існувати разом. У багатьох родинах цінність внутрішньосімейних стосунків відходить на третій план, а чільні місця посідають побудова кар'єри та найрізноманітніші розваги, а страждають від цього у першу чергу діти. Ще не сформована особистість дитини потребує міцної дружної

родини як опори, як авторитету, тому що усі головні життєві орієнтири дитина у першу чергу шукає в сім'ї, і коли не знаходить, починає шукати серед близького та далекого оточення: педагоги, друзі, інші дорослі.

Коли мова йде про дітей дошкільного віку, усе вищесказане видається таким далеким, але ціннісне ставлення до батьків, до родини закладається саме у дошкільнят. Малюки беззастережно вірять, що їх мама і татко найкращі. Тому на батьків покладається величезна відповідальність – були взірцем у всьому.

Звернемося до Закону України «Про дошкільну освіту», де у статті 8 наголошується: «Батьки або особи, що їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності» [3].

Принципи сімейного співіснування є тією основою ціннісного ставлення між батьками та дітьми: батьківська любов, увага і гуманність у ставленні одне до одного, повага до особистості й гідності дитини, висування реальних вимог, послідовність, розумна міра відповідальності й самоконтролю дитини відповідно до її віку, коректне батьківське керування, справедливе використання стримувань і покарань (виключаючи фізичні, що принижують гідність дитини); урахування індивідуальних особливостей кожного члена сім'ї; рівність та взаємоповага; відкритість і довіра у стосунках; життєрадісність, оптимістичність; вимогливість, послідовність і справедливість; своєчасне надання дитині необхідної допомоги; чуйність, дотримання культури спілкування, моральних норм поведінки тощо.

Спілкування в сім'ї є для дитини першими кроками соціалізації, яка формує її особистість, розвиває в неї почуття власної гідності та виховує ціннісне ставлення до всіх членів родини. Батьки повинні пам'ятати, що найкращі вихователі не зможуть замінити дитині рідних батьків. Щоб виховувати дитину, треба віддавати їй своє серце, любити її, але й цього недостатньо: потрібні почуття відповідальності, терпіння, знання особливостей дитини та вміння виховувати.

Ціннісне ставлення до батьків у дошкільників можна сформулювати за умов, коли немає дефіциту спілкування: діти не втрачають своєї щирості, турбуються про близьких, поділяють разом з ними прикроці та радощі.

Проблема формування ціннісного ставлення дошкільників ґрунтовно розглянута у працях психологів: ставлення у контексті розвитку образу «Я» особистості (І. Бех), виховання цінності іншої людини (І. Белецька), ціннісне ставлення до себе і ровесників (Н. Дятленко, І. Лапченко, С. Тищенко, Ю. Приходько), ціннісне ставлення до природи (О. Колонькова), емоційно-ціннісне ставлення до природи (О. Колонькова), емоційне ставлення дитини до дорослого (С. Кулачківська), емоційно-ціннісне ставлення до навчальної діяльності (В. Кутишенко, С. Лупинович), ціннісне ставлення до рідного краю (В. Лаппо), емоційно-ціннісне ставлення до природи (В. Маршицька) та ін.

Аналізуючи зміст нової редакції Базового компонента дошкільної освіти академік А. Богуш чітко вказує, що увага педагога має спрямовуватись, зокрема, на формування особистісних цінностей дитини як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації та емоційної сприйнятливості.

Дитина, дотримуючись моральних норм у обставинах, що постійно змінюються, повинна мати певні орієнтири щодо визначення лінії своєї поведінки. Т. Поніманська підкреслює, що ставлення до інших людей, їх діяльності регулюється початковими уявленнями про норми моралі у дітей старшого дошкільного віку. Тому у Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні відзначено, що провідне місце у сфері «Люди» посідає саме формування ціннісних орієнтацій, що розглядається як прилучення дитини до загальнолюдських цінностей у процесі індивідуального розвитку.

Психологічні особливості ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до іншої людини досліджувались В. Ситніковим. Він стверджує, що ставлення дитини до інших людей, а як результат і узагальнений образ людини, що формується під впливом цього ставлення, містить два види уявлень: чітко усвідомлені уявлення, які мають певну структуру і достатньо легко вербалізуються, та невизначено-інтуїтивні уявлення, котрі майже не усвідомлюються, не мають чіткої структури, а тому майже не піддаються вербалізації. Практичне дослідження першого виду виявило, що для більшості дітей у оцінці інших найважливішими є зовнішні характеристики: імідж людини, стиль одягу, фізичні дані. Дехто оцінює людей відповідно до їх соціальних досягнень: посади, рівня заробітної платні, наявності матеріальних благ. Окремі діти оцінюють людину за його особистісними якостями,

серед яких основними вважають доброту, розум, працелюбність, чесність, уміння ділитися. Узагальнення результатів дослідження другого виду уявлень показало, що більшість дітей має нестійке, ситуативне ставлення до інших людей. Це свідчить про необхідність цілеспрямованого впливу зі сторони педагогів та батьків, яке виявляється у систематичному збагаченні знань дітей про позитивні особистісні риси інших людей, формування мотивації та уміння встановлювати і зберігати позитивні взаємини з ними.

Важливість розкриття категорії ціннісного ставлення до людини для педагогічної науки та практики полягає у тому, що воно відображає гуманістичне розуміння людини як абсолютної цінності. Проблема ціннісного ставлення досліджена педагогами у наступних аспектах: ціннісне ставлення до здоров'я (А. Улановський, Д. Щелкунов, Т. Куйдіна, Т. Галенко, А. Ільченко, І. Шаронова), до природи (О. Жебровський, Д. Кузьминська, О. Половіна), до живопису у старших дошкільників (К. Демчик), до праці (С. Коваленко), до майбутньої професійної діяльності (Н. Лебедєва), до суспільства і держави (Н. Кубай), до книги (Х. Барна), до батьківства (А. Погорєлов), до людини у старшокласників в умовах виховного середовища сільської школи (Н. Шуляк), до іншої людини в учнів шкіл-інтернатів (Л. Філоненко), до дитини-співрозмовника у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу (Ю. Романюк), до людини у молодших школярів у навчально-виховному процесі (О. Третьак), до іншої людини та до світу у дітей дошкільного віку (І. Стовбун) [5].

Аналізуючи поняття «ціннісне ставлення до людини», а у даному випадку «до батьків», звертаємо увагу на особливості ставлення до людини інших. Оцінювання однією людиною іншої та оцінювання свого внутрішнього світу є спільним за підходами та завжди супроводжується певними емоціями. Позитивне ціннісне ставлення до іншого завжди повинно супроводжуватися довірою, толерантністю, доброзичливістю та повагою. Особливої уваги емоційний аспект ціннісного ставлення до людини набуває у ситуаціях з емоційно вразливою людиною, що потребує підвищеної емоційності життєвих вражень та виявлення до себе постійного емоційно позитивного ставлення. Таке емоційно ціннісне ставлення є актуальним у вихованні дитини дошкільного віку, у відношенні до неї як до безумовної цінності, що є попередженням проявів негуманного ставлення та являється необхідною передумовою виховання почуття

цінності іншої людини (І.Бех) [1].

Емоційно ціннісну складову стосунків між батьками та дітьми ґрунтовно аналізує американський психолог Р.Кемпбелл[4]. Він стверджує, що переважна більшість батьків люблять своїх дітей і одночасно більшість із них не вміють проявити, показати дітям свою любов. І тому на запитання психолога: «Чи люблять тебе батьки?» дитина відповідає швидко та впевнено: «Ні!» Це відбувається тому, що батьки своїм дітям кожного дня не на словах, а діями повинні доводити свою любов, наповнювати емоційний резервуар дитини. Сучасне життя перенасичене різноманітними стресовими факторами, і тому цей уявний «резервуар» порожніє надто швидко. Обов'язком батьків є турбота про те, щоб він завжди був наповнений. Це і складно і легко водночас. Поведінка дитини є показником його внутрішнього емоційного стану: слухняна чи неслухняна, плаксива чи грайлива, весела, або замкнена. Природньо, чим краще наповнений емоційний резервуар, тим позитивніші емоції дитини і краща його поведінка. У такому разі дитина буде розвиватися найкращим чином і старатися з усіх сил.

Способами вираження батьківських почуттів до дитини є контакт очей, фізичний контакт та прицільна увага. Кожен з цих факторів є надзвичайно важливий і є виявом *безумовної любові*, коли мама і тато цінують дитину у своєму житті просто за те, що вона є: слухняна чи неслухняна, хвора чи здорова, лагідна чи нестерпна, але все одно дорога, рідна.

Дорослі легко виробляють у себе жажливу звичку дивитись на дитину строго, коли потрібно настояти на своєму, особливо якщо це щось є неприємним. Дитина використовує *контакт очей* з мамою і татом, та іншими дорослими для емоційного підживлення. Якщо батьки часто дивляться на дитину, висловлюючи їй свою любов, малюк буде почуватися впевненим захищеним та щасливим. Контакт очей дорослого і дитини повинен відбуватися на одній лінії – у жодному разі не можна нависати над дитиною, краще присісти біля неї, або взяти малюка на коліна. Більшість людей не розуміють, наскільки погляд є вирішальним фактором у спілкуванні. Чи пробували ви говорити з людиною, яка відвертається, не бажаючи дивитися вам в обличчя? Це важко і різко негативно впливає на ваше ставлення до неї. Симпатичними і привітними для нас є люди з відкритим дружнім поглядом та щирою посмішкою.

Фізичний контакт. Здається, надзвичайно просто продемонструвати любов до дитини лагідним доторком. Але дослідження показують, що більшість батьків торкаються до своїх дітей лише за необхідності: допомагаючи одягнутися чи сісти у машину. Не часто можна зустріти батька, який без особливої причини скористається можливістю лагідно доторкнутись до дитини. Ми маємо на увазі будь який фізичний контакт: торкнутись до руки, погладити по голові, розпушити волосся, жартівливо поштовхатися і т.п. На жаль, спостереження показують, що більшість батьків зводять фізичний контакт до мінімуму. У щоденному спілкуванні з дітьми люблячий погляд і ніжні доторкання просто необхідні, головне, щоб це було щиро, не демонстративно і не надмірно. Дитина, якій таким чином батьки показують її цінність, буде почувати себе впевнено і спокійно з самим собою і з іншими людьми, вона буде легко та невимушено спілкуватися у колективі, користуватися загальною симпатією, у неї буде хороша самооцінка. До речі, маленьким хлопчикам потрібно, щоб їх пестили, обіймали, притискали до грудей, цілували і т.п. Це надзвичайно важливо від народження і до 6-7 років. Дослідження показали, що дівчаткам дістається фізичної ласки у 5 разів більше, ніж хлопчикам.

«Я зовсім наодинці з моєю мамою (моїм татком)». «Вона (він) тільки зі мною». Такі прояви позитивного егоїзму дуже цінні у стосунках батьки – діти. Це те, що відчуває дитина, і це є метою *прицільної уваги*. Прицільна увага вимагає сил і часу, її важко застосовувати втомленим і змученим роботою батькам. Ось що розповідала мама, яка виховувала сина одна: «Весь час між дорогою з дитячого садочка і часом, коли мій Назарчик засне, я віддавала лише йому. Ми спілкувалися, читали книжки, сидячи в обнімку, гралися. На себе залишалося півночі. І так завжди. Але я ні про що не шкодую. Зараз мій син виріс, і він – моя опора у житті, ми справжні друзі.» Прицільна увага є найпотужнішим засобом постійного поповнення емоційного резервуару дитини і забезпечення його повноцінного розвитку у майбутньому.

Проблеми виховання дитини в сім'ї у різні часи розглядали Я. Коменський, В. Сухомлинський, Т. Маркова, Ю. Азаров, Т. Алексєєнко, В. Постовий, М. Стельмахович. Усі вони надавали великого значення родині як першому інституту розвитку та виховання особистості дитини. На необхідності співробітництва педагогів та

батьків звертали увагу І. Песталоцці, Ф. Фребель, К. Ушинський, Н. Рижова, Н. Яришева, М. Машовець. Поєднання суспільного та сімейного виховання, єдність виховних впливів на дитину родини та закладу дошкільної освіти (далі ЗДО) є однією з найактуальніших проблем сучасної дошкільної освіти.

Сучасний розвиток дошкільної освіти передбачає створення умов для всебічного розвитку особистості дитини, а особистісно-орієнтований підхід потребує активної взаємодії батьків та вихователів, їх пильної уваги до дитячих схильностей та інтересів. Ключова роль у цьому процесі належить родині, оскільки вони є першими вихователями дитини і несуть повну відповідальність за її виховання, навіть якщо дитина відвідує заклад дошкільної освіти. Державна політика у галузі освіти визначає спільну роботу закладів дошкільної освіти і родини як один із пріоритетних напрямів роботи.

На нашу думку, співпраця педагогів з батьками повинна розпочинатися з їх педагогічно-культурної освіти. На жаль, рівень педагогічної освіченості сучасного суспільства знаходиться переважно на побутовому рівні, тому першочергове завдання педагогів – розповісти, дати прочитати, ознайомити з потрібною інформацією.

Зміст співпраці ЗДО та батьків надзвичайно широкий і багатогранний. Деяким напрямкам приділяється більша увага, деяким менша залежно від уподобань, активності батьків та специфіки діяльності дошкільного навчального закладу.

Нас сьогоднішній день ефективно використовується велика кількість форм педагогічної взаємодії ЗДО та родин, але до кожної з них застосовуються єдині *принципи*: пріоритетність родинного виховання; орієнтація на інтереси, потреби та запити сім'ї; диференційований підхід до роботи з батьками: врахування соціального стану родини, врахування освіченості батьків; залучення батьків до участі у педагогічному процесі. Залежно від призначення, усі форми роботи відносяться до того чи іншого *типу зв'язків*. Метою *координаційного* типу зв'язків є використання специфічних можливостей сім'ї і ЗДО для кращого виховання дітей. До нього відносимо обмін досвідом, творчі зустрічі, спільні суботники, зустрічі за «круглим столом», спільні свята, дозвілля, змагання, відпочинок у вихідні дні; консультаційний пункт, обладнання кімнат для батьків, святкування днів іменинників, літературну вітальню. *Компенсаційний* тип зв'язків буває двох видів, залежно від формули

впливу: ЗДО – сім'ї, чи навпаки сім'я – ЗДО. Якщо метою встановлення зв'язків є оптимізація впливу сім'ї на дитину шляхом підвищення педагогічної культури батьків, надання їм допомоги (тип ЗДО – сім'ї), радимо застосовувати батьківські збори, консультації, бесіди, лекторії, школу молодих батьків, конференції, клуби за інтересами, вечори запитань та відповідей, практикуми та тренінги. Нині доволі часто метою встановлення зв'язків постає залучення батьків до навчально-виховного процесу, допомога закладу дошкільної освіти з боку батьків (тип сім'я - ЗДО) – це обладнання куточків, виставка творчості батьків, виготовлення батьками атрибутів до ігор, презентації ідей родинного виховання, вечори сімейного портрета, участь батьків у гуртковій роботі, проведення батьками майстер класів для дітей та педагогів, організація батьками заходів у ЗДО.

Кожна дитина вірить, що його татко і мама найкращі, найцінніші. І щоб не розвіювати цієї віри, а навпаки – закріплювати, батькам необхідно докладати немало зусиль, проявити активність. Зупинимось на тих формах роботи сім'ї та ЗДО, які дають таку можливість. Якщо мама хореограф чи художник – вона може організувати гурток для вихованців групи, яку відвідує її дитина, або окремі майстер класи, усе залежить від трудової завантаженості. Але намагатися виділяти на це час просто необхідно, бо самооцінка дитини цієї мами стрімко зростає і розуміння, що її мама найкраща у світі, стає непохитним. Так само майстерний тато може організувати виготовлення зі старшими дошкільниками справжньої шпаківні чи якісної годівнички, ефект буде приголомшуючий. Не слід приховувати від дітей свої таланти, вподобання, хоббі. Хтось може організувати літературний вечір, почитати власні вірші та погратися у рими з дітьми, хтось – провести майстерку з виготовлення суші або випікання пирогів, хтось може навчити роботи ляльку-мотанку, хтось – малювати аквареллю. Слід сказати, що на наших теренах до подібних акцій ставляться дуже обережно, з острахом, у той час, як в усьому цивілізованому світі такий волонтерський рух залучення батьків до роботи у садочках на добровільній основі є широко розповсюдженим: мами і татусі залучаються до театральних постановок, виготовлення декорацій та костюмів до них, до організації та проведення екскурсій, які вимагають тривалого часу, готують для дітей традиційні святкування у грандіозних масштабах. Кожен з нас також здатний на

подібне, потрібно лише відірвати себе від планшета, телефона, телевізора і показати власній дитині приклад корисного цікавого змістовного проведення часу. І коли пройде багато-багато років, діти з глибокою вдячністю будуть згадувати навіть не свято, а те, як готувалися до нього, як все придумували. Традиції українського народу є у цьому плані багатими і змістовними: існують споконвічні традиції підготовки до святкування Дня Святого Миколая, Різдва, Нового року, Великодня, Трійці, Спаса і т.п., вивчаючи їх можна організовувати грандіозні свята для дітей і разом з дітьми: цікаві розваги, ігри, оригінальні прийоми, особливі традиції. Це дуже зміцнює та збагачує стосунки між членами родини і формує у дітей глибоке переконання у особливій цінності їх тата і мами. Якщо ж такі дії з боку батьків будуть більш-менш регулярними – сформується традиція і хороший приклад для наслідування їх вчинків у майбутньому.

Найближчими дорослими для дошкільників є батьки, члени родини, педагоги. Основу ціннісного ставлення до батьків становить позитивне сприйняття дитиною психологічного, емоційного, фізичного образів батька та матері, їх статусу в родині. Це ставлення віддзеркалює ціннісне ставлення батьків до своєї дитини та відображається в прагненні проводити весь вільний час разом, у відданості, чесності, повазі, турботі, гуманності, доброзичливості, довірі і допомозі. Формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до батьків потребує врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей. Запорукою успішного формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до батьків можна вважати створення сприятливого психологічного клімату в родині та закладі дошкільної освіти, а також якісну всебічну та ефективну співпрацю педагогів та батьків.

Список використаних джерел

1. Бех, ІД., 2001. 'Формувати у дитини почуття цінності іншої людини', *Педагогіка толерантності*. Вип. 2, С.11-19.
2. Богиніч, ОЛ., 2006. 'Здоров'я дитини від родини'. К. : СПД Богданова А.М., 220с.
3. 'Закон України «Про дошкільну освіту»', 2001. *Освіта України*, № 33, 12 вересня.
4. Кэмпбелл, Р., 1992. 'Как на самом деле любит детей. М. Максимов. Не только любовь', М. : Знание, 188с.

5. Третяк, ОП., 2010. 'Теоретичні засади проблеми виховання ціннісного ставлення до людини', *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. Вип. 14. книга 2. Кам'янець-Подільський*, 604 с.

References

1. Beh, I., 2001. 'Formuvaty u dytyny pochuttya cinnosti inshoyi l'udyny (To form a child's sense of the value of another person)', *Pedagogika tolerantnosti. Vyp. 2*, S.11-19.
2. Bohinich, O., 2006. 'Zdorovya dytyny vid rodyny (Child health from the family)'. Kyiv : SPD Bohdanova A.M., 220s.
3. 'Zakon Ukrayiny «Pro doshkil'nu osvitu» (Law of Ukraine «On Preschool Education»)', 2001. *Osvita Ukrayiny, №33*, 12 veresnia.
4. Campbell, R., 1992. 'Kak na samom dele l'ubit` detey (How to really love your child). Maksimov M. Ne tol'ko l'ubov` (How to really love children. M.Maksimov. Not only love)'. M. : Znaniye, 188s.
5. Tret`ak, O., 2010. 'Teoretychni zasady problemy vyhovann`a tsinnisnoho stavlennya do l'udyny (Theoretical foundations of the problem of raising the value relation to a person)' *Teoretyko-metodychni problemy vyhovann`a ditey ta uchnivs`koyi molodi. Zbirnyk naukovykh prac`. Vyp. 14. Knyha 2. Kamyanec`-Podil`s`kyi*, 604 s.

УДК 378.011.3-051:373.2]:81'243

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРАВОМ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

COMPREHENSIVE APPROACH IN TRAINING FOR PRE-SCHOOL TEACHERS WITH OPPORTUNITY OF THE FOREIGN LANGUAGE TEACHING

І.О.Мордоус

Urgency of the research. More and more studies note not only the possibilities of studying a foreign language in the pre-school period of childhood, but also its promising positive impact on the child. This situation logically predetermines the need for professional training of specialists, who are capable to transform the foreign knowledge and methodological aspects of their introduction into work with children through the prism of creative

Актуальність дослідження. Все більше досліджень констатує не лише можливості вивчення іноземної мови в дошкільний період дитинства, а й його перспективний позитивний вплив на дитину. Така ситуація логічно зумовлює необхідність професійної підготовки фахівців, здатних в умовах динамічного розвитку науки трансформувати іномовні знання та методичні аспекти впровадження їх у роботу з

pedagogical thought in the conditions of dynamic development of science.

Target setting. Unidimensional studies of the teachers professional training for the teaching a foreign language the preschool age children of allow us to deeply understand its subtleties, but do not let us see its complexity. The educational process multidimensionality in higher education institutions can be most effective in the process of forming readiness among specialists of the profile provided, that the entire spectrum of the components of vocational training is unquestionably taken into consideration.

Actual scientific researches and issues analysis. The question of preparation on the higher pedagogical school ranks of future teachers for the teaching of a foreign language in preschool children have found the subject of their scientific research by the following scholars: N. Bilous, S. Budak, Yu. Vaulina, N. Gorlova, I. Zymnia, S. Zontova, V. Kartashova, N. Moskovska, G. Rohova, T. Sakharova, T. Stepanova, N. Tarasiuk, O. Freidina, I. Shevchenko, T. Shkvarina.

The research objective. We need to consider the main links on the background of ensuring the professional readiness of future educators of preschool children who have the opportunity to conduct foreign language classes.

The statement of basic materials. The purpose of specialized academic disciplines, filling a professionally directed information field to ensure the implementation of a competence approach, taking into consideration of practical and scientific elements of vocational training – we consider the interdependence and interpenetration of these components on the path to the realization of the continuity and complexity of professional training of pre-school teachers to the foreign

дітьми крізь призму творчої педагогічної думки.

Постановка проблеми. Одноаспектні дослідження фахової підготовки педагогів до навчання дітей дошкільного віку іноземної мови дозволяють глибоко зрозуміти її тонкощі, проте не дають побачити її комплексність. Багато-мірність освітнього процесу у закладах вищої освіти може бути максимально ефективною в процесі формування готовності у фахівців окресленого профілю лише за умови беззаперечного врахування всього спектру складових фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки на лавах вищої педагогічної школи майбутніх педагогів до навчання іноземної мови в дошкільному дитинстві знайшли предметом свого наукового пошуку наступні науковці: Н. Білоус, С. Будак, Ю. Вауліна, Н. Горлова, І. Зимня, С. Зонтова, В. Карташова, Н. Московська, Г. Рогова, Т. Сахарова, Т. Степанова, Н. Тарасюк, О. Фрейдіна, І. Шевченко, Т. Шкваріна.

Постановка завдання. Розглянути основні зв'язки на тлі забезпечення професійної готовності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, які мають право проведення занять іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Цілепокладання спеціалізованих навчальних дисциплін, заповнення професійно спрямованого інформативного поля для забезпечення реалізації компетентнісного підходу, врахування практичного та наукового елементів фахової підготовки – ми розглядаємо взаємозалежність та взаємопроникнення зазначених складових на шляху реалізації наступності та комплексності фахової підготовки

language teaching of children.

Conclusions. Full context vision of narrow-profile training refines the path, regularizes the steps, and regulates the substantive content, which provides a basis for methodological and technological saturation of its structure.

Keywords: professional training, training for pre-school teachers, professional readiness, the foreign language teaching.

педагогів дошкільного профілю до навчання дітей іноземної мови.

Висновки. Повноконтекстне бачення вузькопрофільної підготовки уточнює шлях, впорядковує кроки, регламентує змістове наповнення, що створює підґрунтя для методичного і технологічного насичення її структури.

Ключові слова: професійна підготовка, підготовка вихователя, професійна готовність, навчання дітей іноземної мови.

Актуальність дослідження. Динамічні зміни в суспільному житті невід’ємно вносять корективи у всі галузі життєдіяльності. Сучасний світ вимагає від нас бездоганного знання іноземних мов, адже інтенсивний розвиток нашої країни стимулює розширення полікультурного поля. Така ситуація спричинила велику увагу до питання навчання іноземної мови і результат наукового пошуку дослідників декількох поколінь дозволив дійти висновку, що починати ознайомлення з іншомовною культурою спілкування потрібно вже в дошкільний період дитинства. Результати обробки даних засвідчують, що починати навчання іноземної мови в дошкільні роки є не лише можливим, а й необхідним. Все більше досліджень констатує його перспективний позитивний вплив на дитину. А опанування дітьми не однією, а кількома мовами розширює можливості пізнання дітьми оточуючого світу, й, відповідно, призводить до більш глибокого формування їх світогляду. Тому думка про надання дітям елементарних іншомовних знань та формування у них навичок спілкування іноземною мовою з дошкільного дитинства посіла чільне місце в сучасній концепції дошкільної освіти, тобто першої освітянської ланки і вимагає до себе пильної уваги з боку науковців, зважаючи на важливість періоду та складність питання. Така ситуація логічно зумовлює необхідність професійної підготовки фахівців, здатних в умовах мінливого розвитку науки трансформувати іншомовні знання та методичні аспекти впровадження їх у роботу з дітьми крізь призму творчої педагогічної думки.

Постановка проблеми. Схильність дітей до інтенсивної інформатизації доведена багатьма дослідженнями, які свідчать про унікальну перцепцію до іноземних мов. Цей факт обумовлює

виключну увагу до процесу підготовки фахівців окресленого профілю, проте одноаспектність досліджень підготовки педагогів до навчання дітей іноземної мови дозволяє зрозуміти її тонкощі, проте не дають побачити комплексність. Багатомірність освітнього процесу у закладах вищої освіти може бути максимально ефективною в процесі формування готовності у фахівців окресленого профілю лише за умови беззаперечного врахування всього спектру складових фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки на лавах вищої педагогічної школи майбутніх педагогів до навчання іноземної мови в дошкільному дитинстві знайшли предметом свого наукового пошуку наступні педагоги: С. Будає, Ю. Вауліна, Н. Горлова, І. Зимня, Є. Зонтова, В. Карташова, Н. Московська, Г. Рогова, Т. Сахарова, Т. Степанова, Н. Тарасюк, О. Фрейдіна, І. Шевченко, Т. Шкваріна.

Постановка завдання. Розглянути основні зв'язки на тлі забезпечення професійної готовності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, які мають право проведення занять іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Цілепокладання спеціалізованих навчальних дисциплін, заповнення професійно спрямованого інформативного поля задля забезпечення реалізації компетентнісного підходу, врахування практичного та наукового елементів фахової підготовки – ми розглядаємо взаємозалежність та взаємопроникнення зазначених складових на шляху реалізації наступності та комплексності фахової підготовки педагогів дошкільного профілю до навчання дітей іноземної мови.

В першу чергу варто звернути увагу на специфіку інтерпретації професійної готовності в контексті підготовки фахівців дошкільного профілю з правом проведення занять іноземної мови. В ході здійснення аналізу ми переконалися, що існує обмежене коло досліджень, присвячених висвітленню основ професійної підготовки фахівців до організації процесу навчання дітей дошкільного віку іноземної мови (Н. Білоус, С. Будає, Ю. Вауліна, Н. Горлова, С. Зонтова, В. Карташова, Н. Московська, Г. Рогова, Т. Сахарова, Н. Тарасюк, О. Фрейдіна, І. Шевченко, Т. Шкваріна). В розробленій Г. Роговою і Т. Сахаровою «Концепції підготовки фахівця з правом проведення занять іноземної мови з дітьми раннього віку» розкриваються цілі та завдання навчання студентів, пропонується

орієнтовний комплекс знань та умінь, якими повинен володіти фахівець даної спеціальності, диференційований за напрямками [11]. Подібна розробка була зроблена Н. Горловою, яка також визначила чотири цикли дисциплін, за якими, на думку автора, повинна проходити професійна підготовка. Розподілення предметів за циклами подібне, але слід відмітити, що здійснене воно було даним автором більш коротко: І цикл наукових дисциплін передбачає засвоєння студентами лінгвістичних основ і відповідає на питання „чому навчати?”; предмети ІІ циклу відповідають на запитання „як навчати?” і дозволяють оволодіти дидактичними основами; ІІІ цикл сприяє, на думку автора, засвоєнню психолого-педагогічних основ, і дозволяє відповісти на питання „навіщо навчати?”; предмети ІV циклу дозволяють сформуванню методичні знання та уміння як систему орієнтирів, за допомогою яких майбутній викладач здійснюватиме процес навчання дошкільників другої мови. Варто відзначити, що на відміну від окреслених авторів, Н. Горлова, крім визначення обсягу знань студентів, досліджувала способи спілкування з дітьми, педагогічні умови встановлення контакту та взаємодії [6]. Також велику увагу до педагогічних умов формування комунікативної компетенції педагога-дошкільника та навчання його професійно-зорієнтованому спілкуванню з дітьми в процесі навчання їх іноземної мови приділяє в своїх роботах С. Зонтова [7, 8]. Дослідження В. Карташової присвячені питанням змісту педагогічних умов підготовки вчителя іноземної мови для роботи в умовах суспільної дошкільної освіти, причому акцентується увага на необхідності інтеграції спеціальних професійних знань в процес опанування студентами іноземної мови, починаючи з молодших курсів [9]. Безпосередньо змістову складову професійної підготовки розглядають такі автори як-то: Ю. Вауліна, С. Зонтова, Т. Степанова, О. Фрейдіна, І. Шевченко, Т. Шкваріна [5, 8, 12, 14].

Аналіз результатів наукових досліджень проблеми підготовки вчителя іноземної мови для дошкільного навчального закладу свідчить про те, що вони присвячені загальним аспектам підготовки фахівців. Акумулюючи наукові доробки окреслених авторів, ми дійшли висновку, що основна увага концентрується на висвітленні обсягу теоретико-практичної бази майбутніх фахівців зазначеної сфери. Ми в повній мірі погоджуємося з тим переліком, що представляють автори: вихователь з правом викладання іноземної

мови має володіти загальними психолого-педагогічними знаннями, мати автентичну іншомовну вимову та досконалі навички спілкування нею, вміти організувати процес опанування дітьми елементами іноземної мови на високому рівні професійної компетентності та креативності. Враховуючи досвід вже згаданих науковців, ми визначили основні напрями підготовки та розподіл навчальних дисциплін, що забезпечують фахову підготовку на лавах Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, які адекватно реалізовуватимуть змістовий компонент фахової готовності на освітньому рівні «Бакалавр». За нашим переконанням професійна підготовка фахівців дошкільного профілю до навчання дітей іноземної мови повинна включати наступні напрями:

• **Загальнопедагогічний.** Опанування змістом даного напрямку диференціації науково-теоретичної бази дозволить фахівцеві правильно будувати навчально-виховний процес в закладі дошкільної освіти на загально-дидактичних основах з урахуванням психофізіологічних особливостей розвитку дітей та соціокультурного середовища. Він передбачає вивчення таких навчальних дисциплінами як: «Психологія» (загальна, дитяча, педагогічна), «Педагогіка» (загальна та дошкільна), «Педагогічна творчість», «Сучасні технології в дошкільній освіті», «Тренінг педагогічних комунікацій»;

• **Лінгвістичний** напрям роботи дозволить ефективно розвинути лінгвістичні здібності студентів рідною та іноземною мовою і пізнати специфіку розвитку відповідних здібностей у дошкільників задля максимальної реалізації природних задатків. В його рамках студенти опрацьовують предмети: «Українська мова» (за професійним спрямуванням), «Іноземна мова», «Дошкільна лінгводидактика», «Іноземна мова для спеціальності «Дошкільна освіта», «Культура мовлення та виразне читання», «Етика професійного спілкування», «Риторика», «Соціальні комунікації», «Фонетика», «Лексикологія», «Теоретична граматики», «Практичний курс іноземної мови»;

• **Локальнометодичний** покликаний сформувати знання та вміння організації комфортного та вискоефективного процесу опанування дітьми дошкільного віку іноземною мовою і включає навчальні курси, що забезпечують прицільну фахову підготовку: «Методика навчання іноземної мови», «Література для дітей

іноземною мовою», «Навчання та розвиток засобами іноземної мови», «Сучасні технології навчання іноземної мови», «Наступність у навчанні іноземної мови», «Основи міжкультурної комунікації».

Слід відзначити, що представлені доробки щодо підготовки викладачів іноземної мови для сфери суспільної дошкільної освіти передбачають здійснення професійної діяльності в рамках спеціально організованих занять, що, на нашу думку, не в повній мірі здатне реалізувати можливості навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Підтвердженням цього є наукові праці, що розкривають потенціал інтеграції іноземної мови (І.Вронська, О.Нельзіна та ін.). Ми твердо переконані, що впровадження інтеграційних підходів дає можливість розширення рамок опанування іноземною мовою, а у вихователя з'являється можливість варіювання різних видів діяльності, що може лише сприяти більш ефективній реалізації його функціональних обов'язків, оскільки дозволяє діяти поза межами спеціально відведеного для іноземної мови часу, а саме: в ході проведення занять з різних напрямків навчально-виховної роботи (ознайомлення з природою, фізичного виховання, формування елементарних математичних уявлень, образотворчої діяльності та т.і.) та під час організації різних видів діяльності. Особливості використання міждисциплінарних зв'язків та інтеграційного підходу як чинники насичення навчально-пізнавального процесу у вищій педагогічній школі і поглиблення професійної підготовки розглядають Г. Беленька, Н. Білоус, С. Буда, І. Мордоус, Н. Московська. Зокрема, Н. Білоус в результаті наукового пошуку розробила педагогічні основи та програмне забезпечення щодо підготовки фахівців дошкільного профілю до інтеграції іноземної мови у процес формування у дітей елементарних математичних уявлень [2, 3]. Г. Беленька та І. Мордоус визначили особливості включення іноземної мови в ході ознайомлення дітей дошкільного віку з природою та особливості підготовки фахівців до здійснення подібного процесу [1]. Більш загальні питання були розглянуті в наукових доробках С. Будака [4], який вивчав особливості використання міжпредметних взаємозв'язків задля підвищення ефективності підготовки фахівців для ознайомлення дошкільників з основами іншомовного спілкування, та Н. Московської [10], яка в результаті дисертаційного дослідження продемонструвала ефективність застосування декількох педагогічних технологій:

колективного навчання, комп'ютерного оснащення та реалізації інтегративних підходів в процесі підготовки вчителів іноземних мов для маленьких дітей. Саме тому обов'язкова увага має бути приділена навчальній дисципліні «Навчання та розвиток засобами іноземної мови» та відповідним спецкурсам і спецсемінарам, які здатні забезпечити підготовки майбутнього вихователя до інтегрованого навчання іноземної мови дітей дошкільного віку.

На нашу думку, такий підхід достатньою мірою здатен забезпечити змістовий компонент професійної підготовки, проте теоретичне опанування змісту окреслених напрямів не дозволить повноцінно реалізувати комплексність фахової готовності до здійснення майбутньої педагогічної діяльності в контексті посадових обов'язків виключно в аудиторних умовах, адже спектр компонентів готовності набагато ширший.

Систематизуючи готовність до здійснення педагогічної діяльності фахівцями дошкільної галузі, вчені (І. Бартенєва, Е. Бахіча, Г. Беленька, Р. Буре, Г. Закорченна, Л. Кадченко, Н. Ковальова, Н. Колосова, Н. Кузьміна, В. Лісіна, І. Луценко, О. Мороз, Л. Поздняк, Н. Попова, В. Тарасова, В. Ядешко та ін.) продемонстрували розмаїття підходів до висвітлення даної проблеми, проте спостерігається певна закономірність в поглядах: виокремлюється *мотиваційний* аспект (відповідність психічного стану особистості вимогам та специфіці обраної професійно-педагогічної діяльності в сукупності з професійно спрямованою мотиваційною сферою та здатністю до рефлексії), *змістовний* (вияв наукового-теоретичного та методичного підґрунтя підготовки) та *організаційний* (показчик креативних можливостей реалізації комплексу набутих професійних знань й умінь), що свідчить про адекватне розуміння сутнісного наповнення готовності як феномену. Таким чином, ми отримали універсальний набір компонентів, що передбачає можливе приєднання однієї або декількох складових, обумовлене специфікою професії, що набувається.

Результати наукового пошуку в контексті фахової підготовки педагогічних кадрів переконливо доводять необхідність інтеграції в окреслений комплекс ще одного компоненту: *комунікативного*, з огляду на цінність спілкування як провідного фактору ефективної реалізації навчально-виховного процесу. Зрозуміло, що змістовне цілепокладання кваліфікації, що отримується, накладає відбиток на

полікомпонентне утворення професійної готовності, тому, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на необхідній наявності у студентів адекватних лінгвістичних здібностей та умінь. Саме тому виокремлюємо *комунікативно-лінгвістичний* компонент. Також, слід відмітити акцент, що ставиться на особистісних якостях майбутніх педагогів, що в силу специфічності професії відіграють виняткову роль в ході її реалізації, адже певні психологічні особливості можуть бути професійно цінними або перешкоджати фаховому зростанню. Узагальнюючи вищезазначене, ми вважаємо правомірним виокремити ще один компонент готовності: *професійно-особистісний*, що передбачає розвиток професійно значущих особистісних рис та можливостей/схильностей особистості.

Варто відзначити, що, на нашу думку, не існує між зазначеними компонентами професійної готовності циклічної прямої залежності. Зокрема, на відміну від загальних підходів до характеристики підготовленості фахівців дошкільної галузі, регламентуючими для фахівців, здатних організовувати

ознайомлення дітей дошкільного віку з іноземною мовою, постають *комунікативно-лінгвістичний* і *професійно-особистісний* компоненти. Вони є такими, що обумовлюють якість спеціальної підготовки і на початковому етапі лежать за межами її поля, тобто на момент вступу до закладу вищої освіти має бути наявний базовий рівень окремих особистісних якостей і комунікативної компетентності (їх фактичний відповідний рівень розвитку дозволяє в адекватному форматі опановувати освітньо-професійною програмою підготовки). Протягом навчання змістове наповнення даних компонентів готовності виходить із загальнобутового рівня і трансформується у вузькопрофільний формат у процесі спеціально організованого освітньо-виховного впливу. Таким чином, наявна взаємозалежність ефективності формування та розвитку зазначених трьох компонентів готовності.

Крім того, саме *змістовий* компонент професійної готовності здійснює цілеспрямований вплив на комунікативно-лінгвістичний і професійно-особистісний, диференційовано спрямовуючи і

професійно локалізуючи, створюючи теоретичне підґрунтя для формування системи практичних навичок. Останні формуються певною мірою під час семінарських, практичних і лабораторних занять, проте домінуючий коефіцієнт підготовленості забезпечується на фоні практичної підготовки, тобто під час проходження навчальної та виробничої практики. Таким чином починає реалізовуватися *організаційний* компонент підготовки. Задля підвищення ефективності фахової підготовки передбачена наступність у цілепокладанні чотирьох педагогічних практик протягом її здійснення. Перша практика – пропедевтична – дозволяє реалізувати в природньому педагогічному середовищі набуті психолого-педагогічні знання, ознайомитися з основами професійної діяльності. Наступні дві практики – в групах раннього віку та у дошкільних групах – безпосередньо занурюють майбутнього фахівця у професійну діяльність, дозволяючи впровадити у реальну ситуацію набуті знання із основної спеціальності («Дошкільна освіта»). В контексті нашого наукового пошуку на особливу увагу заслуговує педагогічна практика на останньому курсі, основною метою якої виступає прицільна професійна самореалізація із додаткової спеціальності, тобто студенти виконують обов'язки вихователів і навчають дітей іноземної мови.

Отже, перетікання і ускладнення задач програм практик дозволяє нагромаджувати практичні вміння та навички паралельно до отримуваних знань, набуття професійних компетентностей. Проте, варто відзначити, що хоча багато досліджень і доводить підвищення професійно спрямованої мотивації на тлі практичної підготовки, вона недостатньою мірою, на нашу думку, здатна впливати. Обумовлено це тим фактом, що об'єктивні умови, а саме: зменшення аудиторної роботи і збільшення часу самостійної пізнавальної діяльності студентів і в той же час незрілість фахової мотивації, послаблюють процес формування професійної рефлексії. Одним із шляхів інтенсифікації її розвитку вважаємо науково-дослідну роботу студентів як фактор інтроспекції й інтеріоризації. Стимулюючи пізнавальний інтерес і активність науковий пошук дозволяє студентові пізнати межі власної багатогранності у спектрі особистісного розвію та професійного зростання. Таким чином, ми можемо констатувати основні складові організаційного компоненту фахової готовності вихователя до проведення занять іноземної мови в оптимальному співвідношенні з її змістовим наповненням.

Варто відзначити, що професійно спрямована *мотивація* в умовах об'єктивної дійсності не завжди розвинута на початку професійної підготовки. Вона актуалізується в процесі навчально-пізнавальної діяльності, підсилюється в процесі науково-дослідницької і закріплюється безпосередньо під час практичної підготовки студента. Таким чином, мотиваційна сфера в окресленому форматі підвищується наскрізно через розвиток всіх компонентів, стимулюючи їх взаємоактивізацію.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. В умовах сучасного розвитку суспільства, характерологічної зміни у національному форматі, значної зміни підходів до професійної освіти надзвичайної цінності набуває точність розуміння її базових категорій та свідоме забезпечення їх функціональності. Повноконтекстне бачення вузькопрофільної підготовки уточнює шлях, впорядковує кроки, регламентує змістове наповнення, проте важливою складовою формули професійної підготовки повинно бути методичне і технологічне насичення її структури.

Список використаних джерел

1. Беленька, Г.В., Мордоус, І.О., 2003. 'Інтегроване навчання: навчально-методичний посібник для аспірантів та магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта», К.: Вид-во «Логос», 116 с.
2. Білоус, Н.О., 2011. 'Інтеграція – шлях удосконалення професійної підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта. Іноземна мова» (на матеріалі курсу «теорія і методика формування математичних уявлень»)', *Вісник Інституту розвитку дитини, Вип. 13, Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць*, К.: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, с.64-68.
3. Білоус, Н.О., 2004. 'Інтегрована програма курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень з використанням англомовного матеріалу у дошкільників»', К.: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, 31 с.
4. Будаєв, С.В., 2008. 'Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками', К.: Видавничий Дім «Слово», 288 с.
5. Ваулина, Ю., Фрейдіна О., 2005. 'Английский язык для студентов факультета Дошкольного воспитания', Москва: Владос, 235 с.
6. Горлова, Н.А., 2000. 'Подготовка преподавателя иностранного языка для дошкольного образовательного учреждения', *Иностранные языки в школе*, № 6, с.70-77.
7. Зонтова, С.Е., 2004. 'Формирование иноязычной коммуникативной компетенции в процессе обучения иностранному языку студентов педагогических специальностей', *Актуальні проблеми романо-германської*

- філології в Україні та Болонський процес: Міжнародна наукова конференція. Чернівці, 24-25 листопада 2004 р., Чернівці: Рута, с. 90–92.*
8. Зонтова, С.Є., 2008. 'Формування професійно-зорієнтованого спілкування майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (на матеріалі іноземних мов)', *автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04, К., 23 с.*
 9. Карташова, В.Н., 1991. 'Педагогические условия подготовки студентов к обучению дошкольников иностранному языку' *автореферат на соискание научной степени кандидата педагогических наук (13.00.08), Москва, 16 с.*
 10. Московская, Н.Л., 1994. 'Интегративный подход в подготовке воспитателя с правом преподавания иностранного языка в детском саду на дошкольном факультете педагогического института', *автореферат на соискание научной степени кандидата педагогических наук (13.00.08), Москва, 16 с.*
 11. Рогова, Г.В., Сахарова, Т.Е., 1990. 'Концепция подготовки специалиста с правом преподавания иностранного языка детям раннего возраста', *Иностранные языки в школе, № 6, с.78-82*
 12. Степанова, Т.М., Шевченко, І.В., 2010. 'Підготовка студентів до навчання дітей дошкільного віку іноземної мови', К.: *Видавничий Дім «Слово», 192 с.*
 13. Тарасюк, Н.А., 2002. Формирование профессиональной готовности учителя к иноязычному дошкольному образованию: *автореферат на соискание научной степени доктора педагогических наук (13.00.08), Москва, 30 с.*
 14. Шкваріна, Т.М., 2009. 'Моделювання системи підготовки майбутніх учителів до навчання дошкільників іноземної мови', *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, № 28, с. 23-30.*

References

1. Bielienka, H.V., Mordous, I.O., 2003. 'Intehrovane navchannia: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia aspirantiv ta mahistrantiv spetsialnosti «Doshkilna osvita», K.: Vyd-vo «Lohos», 116 p.
2. Bilous, N.O., 2011. 'Intehratsiia – shliakh udoskonalennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv spetsialnosti «Doshkilna osvita. Inozemna mova» (na materialy kursu «teoriia i metodyka formuvannia matematychnykh uiavlen»), Visnyk Instytutu rozvytku dytyny, Vyp. 13, Seriia: Filosofiia, pedahohika, psykhohohiia: Zbirnyk naukovykh prats, K.: Vydavnytstvo Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova, p.64-68.
3. Bilous, N.O., 2004. 'Intehrovana prohrama kursu «Teoriia ta metodyka formuvannia elementarnykh matematychnykh uiavlen z vykorystanniam anhlomovnoho materialu u doshkilnykiv», K.: Vydavnytstvo Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova, 31 p.
4. Budak, S.V., 2008. 'Formuvannia hotovnosti studentiv do inshomovnoi diialnosti z doshkilnykamy, K.: Vydavnychi Dim «Slovo», 288 p.
5. Vaulina, Yu., FreydIna O., 2005. 'Angliyskiy yazyk dlya studentov fakulteta Doshkolnogo vospitaniya', Moskva: Vldos, 235 p.
6. Gorlova, N.A., 2000. 'Podgotovka prepodavatelya inostrannogo yazyika dlya doshkolnogo obrazovatel'nogo uchrezhdeniya', Inostrannyye yazyiki v shkole, № 6, p.70-77.
7. Zontova, S.E., 2004. 'Formirovanie inoyazyichnoy kommunikativnoy kompetentsii v protsesse obucheniya inostrannomu yazyiku studentov pedagogicheskikh spetsialnostey', Aktualni problemi romano-germanskoYi

- filologiyi v Ukraini ta Bolonskiy protses: Mizhnarodna naukova konferentsiya. Chernivtsi, 24-25 listopada 2004 r., Chernivtsi: Ruta, p. 90–92.
8. Zontova, S.Ie., 2008. 'Formuvannya profesiino-zorientovanoho spilkuvannya maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv (na materialy inozemnykh mov), avtoreferat na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.04, K., 23 p.
 9. Kartashova, V.N., 1991. 'Pedagogicheskie usloviya podgotovki studentov k obucheniyu doshkolnikov inostrannomu yazyku' avtoreferat na soiskanie nauchnoy stepeni kandidata pedagogicheskikh nauk (13.00.08), Moskva, 16 p.
 10. Moskovskaya, N.L., 1994. 'Integrativniy pohod v podgotovke vospitatelya s pravom prepodavaniya inostrannogo yazyka v detskom sadu na doshkolnom fakultete pedagogicheskogo instituta', avtoreferat na soiskanie nauchnoy stepeni kandidata pedagogicheskikh nauk (13.00.08), Moskva, 16 p.
 11. Rogova, G.V., Saharova, T.E., 1990. 'Kontseptsiya podgotovki spetsialista s pravom prepodavaniya inostrannogo yazika detyam rannego vozrasta', Inostrannyye yazyki v shkole, № 6, p.78-82
 12. Stepanova, T.M., Shevchenko, I.V., 2010. 'Pidhotovka studentiv do navchannia ditei doshkolnoho viku inozemnoi movy, K.: Vydavnychi Dim «Slovo», 192 p.
 13. Tarasyuk, N.A., 2002. Formirovanie professionalnoy gotovnosti uchitelya k inoyazyichnomu doshkolnomu obrazovaniyu: avtoreferat na soiskanie nauchnoy stepeni doktora pedagogicheskikh nauk (13.00.08), Moskva, 30 p.
 14. Shkvarina, T.M., 2009. 'Modeliuvannya systemy pidhotovky maibutnikh uchyteliv do navchannia doshkilnykiv inozemnoi movy, Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly, № 28, p. 23-30.

MODERN SCHOOL: EDUCATION, DEVELOPMENT, UPBRINGING

УДК 378.046-021.68(510)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ

BASIC SECTORS OF REALIZING GENERAL SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE AND CHINA

П. В. Пироженко

Актуальність теми дослідження. Якісна освіта громадян є одним з могутніх важелів розвитку економіки, а розвиток соціально-економічної сфери зумовлює постійне зростання вимог до освіти. Таким чином, забезпечення високої, світового рівня якості освіти не можливе без постійного її оновлення. В очікуванні нової масштабної реформи перебуває нині й освіта в Україні.

Постановка проблеми. Попри значну географічну віддаленість та різновекторність, у напрямках реформування освіти цих країн є багато спільного, зумовленого загальними тенденціями розвитку освіти у глобалізованому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови, чинники, напрями та хід реформування освіти у КНР в кінці XX – на початку XXI ст. досліджували такі відомі українські та зарубіжні синологи та компаративісти як Н. Борецька, Ван Динхуа, Гу Мінюань, Ван Динхуа, О. Заболотна, Лі Цзихуа, С. Сисоева, А. Сбруєва, Сяо Су, Уюнтена, О. Шпарик та інших.

Urgency of the research. Qualitative education of citizens is one of the powerful levers of economic development, and the development of the social and economic sphere leads to a steady increase in the requirements for education. Thus, ensuring a high, world-class quality of education is not possible without its constant renewal. Presently Ukrainian education is expecting for a new large-scale reform.

Target setting. Despite the considerable geographical remoteness and multidisciplinary, the reform of education in these countries has much in common, due to the general trends in the development of education in a globalized world.

Actual scientific researches and issues analysis. Prerequisites, factors, directions and the course of reforming education in the PRC in the late XX - early XXI century. Such well-known Ukrainian and foreign sinologists and comparators as N. Borevska, Wang Dinhua, Gu Mingyuan, O. Zabolotna, Li Jiahua, S. Sysoev, A. Sbrueva, Xiao Su, Ujunten, O. Shparyk and others.

Постановка завдання.

Порівняння напрямів освітніх реформ в Україні та КНР.

Виклад основного матеріалу. В статті аналізуються передумови та основні тенденції реформування шкільної освіти в Китаї в кінці XX – перше десятиліття XXI століття. Висвітлюються напрями розбудови сучасної системи освіти, розкривається сутність покладеної в основу сучасної модернізації освіти концепції, спрямованої на формування якостей особистості («Сучжи цзяоюй»), її відмінності від традиційної моделі «школа заради вузу» («Іюлі цзяоюй»).

Висновки. Поширення інноваційної діяльності в системі шкільної освіти України та КНР відбувається в контексті світових тенденцій розвитку освітніх систем. Перехід до якісно нового змісту освіти потребує запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій. Подальшого дослідження потребує модернізація змісту та методів навчання в обох країнах.

Ключові слова: шкільна освіта, реформування системи освіти в КНР, концепція «Сучжи цзяоюй», гуманізація освітнього процесу.

The research objective. Comparison of Educational Reforms in Ukraine and the People's Republic of China

The statement of basic materials. The article analyzes background and the main trends of reformation of the school education in China, in the end of 20th - beginning of 21st century. The article shows the ways for development of the modern education system, contents of the modernization of education's modern concept which supports a formation of personality qualities ("Suzhijiaoyu") and its differences from the traditional model - "school for higher education" ("Iulijiaoyu").

Conclusions. The dissemination of innovation in the school education system of Ukraine and the PRC takes place in the context of world trends in the development of educational systems. The transition to a qualitatively new content of education requires the introduction and dissemination of new ideas, tools, pedagogical and managerial technologies in educational practice. Further research requires the modernization of the content and methods of teaching in both countries.

Keywords: school education, educational reform in China, the concept of "Suzhijiaoyu", humanization of the educational process.

Актуальність теми. Прискорення науково-технічного прогресу, процесів глобалізації, необхідність входження в постіндустріальне інформаційне суспільство, залежність ефективності розвитку національних економік від якості систематичної освіти, отриманої громадянами, обумовлюють і зростання ролі освіти в суспільстві, постійну увагу до неї владних структур та громадськості. Якісна освіта громадян є одним з могутніх важелів розвитку економіки, а розвиток соціально-економічної сфери зумовлює постійне зростання вимог до освіти. Таким чином, забезпечення

високої, світового рівня якості освіти не можливе без постійного її оновлення. В очікуванні нової масштабної реформи перебуває нині й освіта в Україні.

Постановка проблеми. Глобалізація певною мірою уніфікує модернізаційні процеси в шкільній освіті різних країн світу, визначає їх спрямованість. Не винятком стали і такі різні за своєю культурою, історією, традиціями країни як Україна та Китай. Попри значну географічну віддаленість та різновекторність, у напрямках реформування освіти цих країн є багато спільного, зумовленого загальними тенденціями розвитку освіти у глобалізованому світі. Порівняння напрямів освітніх реформ в Україні та КНР і є завданням нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови, чинники, напрями та хід реформування освіти у КНР в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. досліджували такі відомі українські та зарубіжні синологи та компаративісти як Н. Боровська, Ван Динхуа, Гу Мінюань, Ван Динхуа, О. Заболотна, Лі Цзихуа, С. Сисоєва, А. Сбруєва, Сяо Су, Уюнтена, О. Шпарик та ін. Проте цілісного, системного дослідження процесів реформування системи освіти в КНР на початку ХХІ ст. та його порівняння зі змінами в системі освіти України в українській педагогічній науці досі не проводилось.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порівняльний аналіз систем освіти України і Китаю цікавий для нас ще й тим, що до початку «культурної революції» освіта в КНР будувалась за радянським зразком, з широким використанням радянського досвіду, популяризацією радянської педагогіки і орієнтувалась на задоволення кадрових потреб державної соціалістичної економіки. Практично одночасно (на початку 80-х рр. ХХ ст. в КНР і в кінці 80-х – на початку 90-х в Україні) розпочалося реформування систем освіти в обох країнах. Стартові умови однак були дуже різними – аграрний Китай, з величезним і на четверть неграмотним населенням (згідно перепису 1982 р. неграмотним повністю були 28%, працездатного віку - 15 %) з відсталою економікою на стадії початкової індустріалізації, зруйнованою в роки «культурної революції» системою освіти і Україна – з достатньо розвиненими наукомісткими галузями промисловості, сформованою системою освіти, обов'язковою безоплатною 11-річною середньою освітою. Обидві країни одночасно приступили до розбудови ринкових систем господарювання і створення здатних

підготувати молодь до життя в нових умовах систем освіти. У ході підготовки стратегії реформування уряди обох країн звернулись до світового досвіду, кращих вдалих реформ в розвинених країнах Європи, Азії та США.

Розбудова соціалістичної системи освіти із китайською специфікою за три десятиліття дала разючі результати – з відсталого аграрної держави КНР перетворився на третю державу в світі з виробництва в галузі електроніки та інформатики (за обсягами на першому місці) і вийшов на передові рубежі в галузі високотехнологічних виробництв (нових матеріалів і біотехнологій, нанотехнологій тощо) [1, с. 66].

Таких успіхів Китай досяг перш за все за рахунок створення однієї із самих потужних у світі систем освіти. В останні десятиліття китайський уряд керується принципом «піднесення економіки за рахунок пріоритетного розвитку науки і освіти» і стратегії тривалого розвитку [2], у результаті чого освіта і підвищення культурного рівня населення набули стратегічного значення для соціально-економічного розвитку країни.

Якщо в КНР реформа освіти пов'язувалась перш за все із поняттями «розвиток» та «стабільність» то в Україні після здобуття незалежності й умовах високого напруження політичної боротьби розпочалися рішучі й швидкі перетворення в сфері освіти. В результаті, реформування освіти в Україні у 90-ті роки характеризувались відсутністю наступності та стабільності, що призвело до послаблення виховного впливу освіти та посиленням соціальної нерівності у наданні рівного доступу до якісної освіти. Аналіз державних документів щодо загальної середньої освіти в Україні та КНР, праць українських та китайських дослідників освіти дозволив нам виділити такі спільні для обох країн тенденції в розвитку системи шкільної освіти.

В Україні відбувається впровадження нової суб'єкт-суб'єктної, гуманістичної, інноваційної парадигми освіти, що має гуманітарну спрямованість та створює умови для формування в учнів ключових компетентностей громадянина єдиної Європи, інформаційного суспільства та демократичної держави з ринковою економікою. Гуманізація освіти виступає невід'ємною складовою демократизації суспільного життя. Вона являє собою процес створення необхідних

умов задля самореалізації особистості в сучасному просторі, що сприяє розкриттю її творчого потенціалу, формуванню критичного мислення та ціннісних орієнтацій.

Дослідники визначають такі напрями гуманізації освіти в нашій країні: відродження духовності, виховуюче навчання; визначення траєкторії особистої гуманної педагогіки кожного педагога, прагнення до рівноправного спілкування зі своїми учнями; індивідуалізація навчання; перетворення взаємодії педагога й учнів у процесі навчання на засіб їхнього творчого саморозвитку; демократизація управління освітою [4]. Важливим аспектом гуманізації і гуманітаризації освіти в Україні є її поступова деполітизація. У Законі України «Про освіту» вказано, що навчально-виховний процес у навчальних закладах є вільним від втручання політичних партій, громадських, релігійних організацій. Залучення учнів до участі в політичних акціях і релігійних заходах під час навчально-виховного процесу не допускається [5, 6].

В КНР, впродовж останніх 20 років перебудова змісту та структури шкільної освіти також відбувається у напрямі демократизації та гуманітаризації освіти, переходу від традиційної традиційної моделі «школа заради вузу» («Іюлі цзяоюй») до моделі «Сучжи цзяоюй» (всебічний розвиток та виховання). У ході реформування школа перестає бути авторитарною, зорієнтованою лише на потреби державної економіки. Поступово, на передній план виступають інтереси дитини, повага до її особистості, гідності, гуманізація взаємин між вихователями та вихованцями. У процесі модернізації зменшується навчальне навантаження на учнів, встановлюються нові взаємовідносини між учасниками навчального процесу, відбувається перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки співробітництва, партнерства і взаємодії. Завдяки змінам, повноцінну середню освіту можуть отримати не лише найбільш талановиті учні, а й практично усі бажаючі. Орієнтація на формування якостей особистості спричиняє постійне якісне оновлення освіти, зміст якої стає все більш прагматичним та фундаментальним, поглиблюється його профілізація та диференціація.

За останні десятиліття в КНР сталися значні зрушення в напрямку зменшення часу, що його витрачають учні загальноосвітньої школи та студенти на громадську роботу. Заборонено відволікати учнів від навчального процесу для участі в

громадських заходах, зменшено час, що його відводять у навчальних планах на політико-ідеологічне виховання. Однак, в змісті шкільної освіти частка ідеологічної складової («Мораль і життя», «Мораль і суспільство», «Ідеологія і мораль», «Вступ до марсизму-маоїзму») залишається досить значною. І хоча в Китаї формується багатопартійна система, вплив на освіту має лише комуністична партія Китаю.

Структура освіти встає стає багаторівневою і багатоступеневою, відбувається поступова диверсифікація освіти, ускладнення її інфраструктури. В обох країнах запроваджується профільне навчання, розширюється мережа приватних навчальних закладів різного рівня. В Україні та Китаї в останні десятиліття розроблені стандарти освіти за ступенями та рівнями освіти, які конкретизуються за освітніми галузями. В Україні стандарти єдині для усіх навчальних закладів на території країни, в КНР вони мають свої відмінності в окремих провінціях, національних автономних округах та містах центрального підпорядкування.

Території китайських шкіл величезні за площею і являють собою міні-містечка з великими стадіонами та спортивними комплексами. Кількість дітей в школах сягає 4000. Заняття розпочинаються о 7.30 - 8.00 і продовжуються до 16.30, тривалість уроку 40 хв. Таким чином діти проводять у школі близько 9 годин. З 11.30 до 14.30 - відпочинок, обід і сон. У першій половині дня, зазвичай після другого уроку, 20-ти хвилинні фізичні вправи на свіжому повітрі. Навчальний день побудований таким чином, що спочатку йдуть більш складні предмети (математика, фізика, хімія, іноземна та рідна мови та ін.), а по обіді більш легкі (фізкультура, малювання, моральне виховання, природознавство тощо). Навчальний рік триває 40 тижнів і поділяється на два семестри, канікули два рази на рік – зимові (трохи більше 1 місяця на свято весни), літні (липень-серпень). Один-два тижні в кінці кожного семестру – екзаменаційні. Розпочинаються заняття в перші тижні вересня і тривають до кінця червня.

Однак, навіть під час канікул китайські діти не відпочивають – на вихідні дні та канікули виносяться додаткові заняття, гурткова робота, мовні, музичні та спортивні класи. Сертифікат про закінчення такого класу, перемогу на конкурсі чи змаганні дає дитині певні преференції при вступі до престижної вищої школи та університету.

Тому ставлення батьків до такого додаткового навчання дуже відповідальне.

У вищій школі учня навчаються практично цілодобово: у суботу та неділю у школі проходять заняття з підготовки до гаокао, додаткові уроки з профільних предметів, консультації. Окрім значного обсягу домашніх завдань після уроків діти відвідують репетиторів та додаткові гуртки різного спрямування, без чого не можливо потрапити до престижного вищого навчального закладу. Дисципліна в китайських школах надзвичайно жорстка. За пропуск без поважних причин 12 уроків учня чекає відрахування.

До початкової школи в Україні зараховуються діти, яким виповнилося 6 років. Тестування з метою оцінки рівня підготовленості дитини до школи не проводиться. Більшість навчальних предметів впродовж 4-х років викладає один учитель – класовод. Зміст навчання складається з інваріантного і варіативного складників. Інваріантний складник реалізується через визначені державними нормативними документами обов'язкові предмети базового плану навчально-виховного процесу – мови (українська, іноземна, національних меншин), математика, природознавство, основи здоров'я і «Я у світі», фізична культура, технології, інформатика. Засвоєння змісту навчальних предметів інваріантного складника відбувається за єдиними програмами, в яких для таких предметів, як мова (українська, іноземна, національних меншин), математика, природознавство, окреслено базовий і поглиблений рівні. Специфіка певного загальноосвітнього навчального закладу має виявляється не у нарощуванні обсягів змісту, а в особливостях його структурування і використанні інноваційних організаційних форм, технологій, методів навчання. Поглиблене вивчення окремих предметів здійснюється за рахунок годин, передбачених для реалізації варіативного складника, а не зменшення годин на вивчення інших початкових предметів базового плану навчально-виховного процесу.

Варіативний складник спрямований на забезпечення диференціації, індивідуалізації, задоволення освітніх потреб груп і окремих учнів з урахуванням умов роботи конкретної школи. На реалізацію варіативного складника у початковій школі відводять 1 годину на тиждень в 1 класі і по 2 години – в 2-4 класах. Варіативний складник може спрямовуватись на індивідуальну роботу з окремими

учнями, проведення групових консультацій, додаткових занять з певних предметів.

Середня освіта в Україні згідно Конституції є обов'язковою та безкоштовною для кожного громадянина. Навчання в середній школі триває 7 років (5 – основна і 2 – старша). В основній школі серед обов'язкових до вивчення навчальних предметів: українська мова та література, алгебра і геометрія, фізика, хімія, біологія, географія, історія (України та всесвітня), фізична культура, інформатика тощо.

В КНР обов'язкова безоплатна освіта триває 9 років (6 – початкова школа, 3 – основна), повна середня – 12 років. Навчання у вищій школі платне, але за відмінні успіхи учень може отримувати стипендію. З 2010 р. розпочалось впровадження загальної середньої 15-річної освіти (3 роки дошкільної освіти).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, попри значні відмінності, шкільна освіта в Україні та Китаї розвивається у напрямку децентралізації, гуманізації, створення сприятливих умов для розвитку особистості, підготовки її до життя у швидко змінюваному світі. Поширення інноваційної діяльності в системі шкільної освіти України та КНР відбувається в контексті світових тенденцій розвитку освітніх систем. Перехід до якісно нового змісту освіти потребує запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій. Подальшого дослідження потребує модернізація змісту та методів навчання в обох країнах.

Список використаних джерел

1. Ян, Ли, 2015. 'Зоны высоких технологий в Китае: поиск, проблемы', *Проблемы Дальнего Востока*, № 4, с. 61 – 68
2. 基础教育课程改革中的效率与公平西南大学. 课程与教学论, 2013 博(Ефективність і справедливість в реформуванні навчальної програми базової освіти. – 2013), [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CDFD&QueryID=8&CurRec=10&dbname=CDFD1214&filename=1013268913.nh>
3. Кремень, В.Г., 2005. 'Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати', К. : *Грамота*, 448 с.
4. Часова, К.С., 'Гуманізація освіти в Україні: теоретичний аналіз', [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Administrator/Downloads/pptp_2013_4_23.pdf
5. 'Закон України «Про освіту»', [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.zakon.rada.gov.ua>

6. 'Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.1999 № 347', [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>

References

1. Yan, Li, 2015. 'Zony vysokih tehnologii v Kitae: poisk, problem (High-tech zones in China: search, problems)', Problemy Dal'nego Vostoka. № 4. s. 61 – 68
2. 基础教育课程改革中的效率与公平西南大学. 课程与教学论, 2013 博(Efektyvnist i spravedyvist v reformuvanni navchalnoi prohramy bazovoi osvity. – 2013), [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : <http://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CDFD&QueryID=8&CurRec=10&dbname=CDFD1214&filename=1013268913.nh>
3. Kremen, V.H., 2005. 'Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty (Education and Science in Ukraine - Innovative Aspects. Strategy. Realization. Results.)', K. : *Hramota*, 448 s.
4. Chasova, K.S., 'Humanizatsiia osvity v Ukraini: teoretychnyi analiz (Humanization of education in Ukraine: theoretical analysis)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : file:///C:/Users/Administrator/Downloads/pptp_2013_4_23.pdf
5. 'Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (Law of Ukraine „On Education“)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. 'Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.03.1999 № 347 (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11.03.1999 № 347)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>

Відомості про авторів

- Кивлюк О.П.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: ranyolga@ukr.net
ORCID 0000-0002-7900-9299
- Коржук О.С.** старший викладач кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: Korzhuk.olya@gmail.com
ORCID 0000-0002-6174-5394
- Котовська О. В.** доцент кафедри англійської філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
Email: kot-o-v@ukr.net
ORCID 0000-0002-1553-3083
- Луценко І.О.** доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: sofiras@ukr.net
ORCID 0000-0002-8144-7829
- Мордоус І.О.** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: i.a.mordous@gmail.com
ORCID 0000-0003-1659-001X
- Нападій Н.В.** старший викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: paradiy74@ukr.net

Пироженко П.В. аспірант Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
E-mail: aspirant06@ukr.net

Федоренко І.В. кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: 3802417@gmail.com
ORCID0000-0001-7997-3021

Федоренко М.І. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної психології та медицини Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: mf16@ukr.net
ORCID0000-0001-8697-8795

Шевченко В.В. кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: ist-volodymyr@ukr.net
ORCID0000-0002-8905-5483

Яшанов С.М. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: yashanov@npu.edu.ua

Яшанов М.С. кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: yashanov@npu.edu.ua

Authors

- Fedorenko Ihor** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of information systems and technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: 3802417@gmail.com
ORCID : 0000-0001-7997-3021
- Fedorenko Myroslav** *PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Special Psychology and Medicine, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: mf16@ukr.net
ORCID0000-0001-8697-8795
- Korzhuk Olha** *Senior Lecturer of Department of methods and technologies of preschool education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: Korzhuk.olya@gmail.com
ORCID : 0000-0002-6174-5394
- Kotovska Olha** *Associate Professor of the Department of english philology, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: kot-o-v@ukr.net
ORCID : 0000-0002-1553-3083
- Kyvliuk Olga** *Doctor of Sciences Philosophy, Professor, Head of the Department of methodology of science international education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: panyolga@ukr.net
ORCID : 0000-0002-7900-9299
- Lutcenko Iryna** *Doctor of Sciences Pedagogical, Professor, Head of the Department of methods and technologies of preschool education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: sofiras@ukr.net
ORCID : 0000-0002-8144-7829

- Mordous Iryna** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of methods and technologies of preschool education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: i.a.mordous@gmail.com
ORCID : 0000-0003-1659-001X
- Napadiy Nataliia** *Senior Lecturer of Department of pedagogy and psychology of preschool education and children's creativity, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: napadiy74@ukr.net
- Pyrozhenko Pavlo** *postgraduate, Institute of Pedagogy of NAPS Ukraine (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: aspirant06@ukr.net
- Shevchenko Volodymyr** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Professor of the Department of information systems and technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: ist-volodymyr@ukr.net
ORCID : 0000-0002-8905-5483
- Yashanov Serhii** *Doctor of Sciences Pedagogical, Professor, Head of the Department of information systems and technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: yashanov@npu.edu.ua
- Yashanov Maksim** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of information systems and technologies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: yashanov@npu.edu.ua

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО НАУКОВОГО ВИДАННЯ «ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ»

1. Мова написання рукопису статті: українська, російська, англійська, німецька, французька, польська.
2. Рукопис статті подається до редакції у формі: файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції **ediscourse@ukr.net** у форматі **“Автор- Назвастатті.doc”**.
3. Рукопис статті, підписаний авторами, супроводжується:
 - **зовнішньою рецензією** (для авторів без вченого ступеня) із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;
 - якщо рукопис публікується іноземною мовою, **стаття супроводжується перекладом** завіреним фахівцем з іноземної мови (бюро перекладів, або викладачем ВНЗ іноземної мови);
 - **розширеною анотацією** (двома мовами, одна з яких англійська) в залежності від мови написання рукопису статті (додаток 2);
 - **відомостями про автора (авторів)** (додатку 1).
4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. Авторський текст не має бути опублікованим раніше та не бути перекладом раніше опублікованої статті. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та рецензенти.
5. Форма подання статті:
 - обсяг рукопису – 20-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
 - кількість співавторів – не більше чотирьох, як виняток до п'яти;
 - стаття повинна бути підготовлена за допомогою **редактора Microsoft Word for Windows®** (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007) або сумісного редактора;
 - рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;
 - **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – **«книжна»**; поля: **ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2 см; **зверху** – 2 см; **знизу** – 2 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами **«до»**, **«після»** – 0 пт; відступи **«праворуч»**, **«ліворуч»** – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;
 - рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об'єкт**. Положення об'єкта – **«в тексті»**;
 - рисунки, створені у вбудованому у *Microsoft Word* редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об'єкти;
 - рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.
 - Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:
 - **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.);
 - **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.). Порядок подання: **ім'я, по батькові, прізвище**;
 - **науковий ступінь, вчене звання** (Time New Roman, 12 пт.);
 - **електронна пошта автора**;
 - **порожній рядок**;

- **назва статті** – великими літерами, по центру, українською (або регіональною мовою) та англійською мовами (Time New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті
 - подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;
 - *порожній рядок*;
 - **анотація** (Time New Roman, 12 пт., *курсив*) (додаток 2);
 - *порожній рядок*;
 - **ключові слова** (3-10 слів) українською, або регіональною мовою та англійською мовами (Time New Roman, 12 пт., *курсив*);
 - **Основний текст статті повинен містити наступні рубрики:**
 - **актуальність теми** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями (Time New Roman, 14 пт.);
 - **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка завдання** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (Time New Roman, 14 пт.);
 - **висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок** у даному напрямку (Time New Roman, 14 пт.).
 - *порожній рядок*;
 - **Список використаних джерел** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру)
 - **References** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру);
 - **надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
 - **бібліографічний опис для цитування** (Time New Roman, 12 пт.) (додаток 3).
1. **Літературні джерела**, що цитуються, повинні бути пронумеровані. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: "... відомо з [4]. ..." або "... розглянуто у [4, с. 203] ...". Список літератури наводиться наприкінці статті у алфавітному порядку на мові оригіналу, відповідно до **Harvard Referencing style** (гуманітарні науки та суспільні науки) – (http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/16051/22/Harvard_Referencing_style.PDF).
 2. Список літератури транслітерується латинськими літерами (**References**). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
 3. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.
 4. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія та незалежні рецензенти.
 5. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена редколегією.

Додаток 1

Відомості про автора (авторів)

	Українською мовою	Англійською мовою
Прізвище, ім'я, по батькові		
Науковий ступінь		
Учене звання		
Посада		
Кафедра		
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)		
Сфера наукових інтересів		
Джерело фінансування, напр., «Виконано за грантом назва, №..., НДР №...» або інше.		
Адреса надсилання видання		
Електронна адреса		
Номер мобільного телефону		
ID (у системі наукової ідентифікації)	Якщо є, або ж зареєструватися	
- ORCID (http://orcid.org/)	Обов'язково	
Назва статті		

Додаток 2

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНОТАЦІЇ

Актуальність теми дослідження.
Постановка проблеми.
Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Постановка завдання. Виклад основного матеріалу. Висновки.
Ключові слова:

Urgency of the research.
Target setting.
Actual scientific researches and issues analysis.
The research objective.
The statement of basic materials.
Conclusions.
Keywords:

Додаток 3

Бібліографічний опис для цитування:

Петренко, ТГ & Бойко, ВВ 2017, 'Вплив соціуму на девіантну поведінку дітей та молоді', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, № 1 (1). с. 15-21.

Наукове видання

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Випуск 2, частина І: педагогічні науки, 2017

Scientific edition

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Volume 2, issue I: pedagogical science, 2017

Шеф-редактор: В. П. Андрущенко
Головний редактор: О. П. Кивлюк
Відповідальний редактор: І. О. Мордоус

Співзасновники:
ПП «Видавництво «Гілея»
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Підписано до друку 20 грудня 2017 р.
Формат 60х84/8. Ум.друк.арк. 7,2. Наклад 300 пр. Зам. № 1

Друк:
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>